

DRAFT Spółka Inżynierska s.c.

ul. Krakowska 21, 32-065 Krzeszowice

tel. +48 12 282 41 12

fax. +48 12 282 41 10

e-mail: biuro@biurodraft.com.pl

GMINA LASZKI

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

UWARUNKOWANIA

ZAŁĄCZNIK NR 1

DO UCHWAŁY RADY GMINY W LASZKACH

NR

Z DNIA

2012 ROKU

LASZKI, CZERWIEC 2012

WYKONAWCA STUDIUM:**DRAFT Spółka Inżynierska s.c.**

ul. Krakowska 21, 32-065 Krzeszowice

tel. +48 12 282 41 12

fax. +48 12 282 41 10

e-mail: biuro@biurodraft.com.pl

Zespół autorski:

mgr inż. arch. Bartłomiej Stawarz – główny projektant

wpisany na listę członków Południowej Okręgowej Izby Urbanistów z siedzibą w Katowicach pod numerem KT-434

mgr inż. arch. Maciej Klara

mgr inż. Robert Czado

SPIS TREŚCI

1	WPROWADZENIE	5
1.1	Podstawa prawna i formalna opracowania	5
1.2	Rola studium w systemie planowania przestrzennego	5
1.3	Cel opracowania	5
1.4	Przedmiotowy zakres studium	6
2	MATERIAŁY WEJŚCIOWE	7
2.1	Spis materiałów uzyskanych	7
3	INFORMACJE OGÓLNE	9
4	ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE	9
4.1	Położenie geograficzne	9
4.2	Rzeźba terenu	10
4.3	Budowa geologiczna	10
4.4	Warunki geologiczno - inżynierskie	11
4.5	Złoża kopalin	12
4.6	Wody powierzchniowe	13
4.7	Zagrożenie powodziowe	14
4.8	Wody podziemne	15
4.9	Warunki glebowe	15
4.10	Obszary zagrożone osuwaniem się mas ziemnych	16
4.11	Warunki klimatyczne	16
4.12	Szata roślinna	17
4.13	Fauna	18
4.14	Formy ochrony przyrody	19
4.14.1	Użytki ekologiczne	19
4.14.2	Obszary Natura 2000	19
4.15	Uwarunkowania dla zagospodarowania przestrzennego	20
5	ZAGROŻENIA DLA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO	22
5.1	Zanieczyszczenie powietrza	22
5.2	Zanieczyszczenie gleb	22
5.3	Hałas i wibracje	23
5.4	Zagrożenia dla roślin i zwierząt	24
5.5	Zagrożenia dla krajobrazu	25
5.6	Zagrożenia dla klimatu	26
5.7	Zagrożenie promieniowaniem elektromagnetycznym	26
5.8	Zagrożenie poważnymi awariami	27

5.9	Zagrożenia dla obszarów chronionych	28
6	ROLNICTWO	29
6.1	Struktura użytkowania ziemi	29
6.2	Ocena stanu rolniczej przestrzeni produkcyjnej	30
6.3	Zagrożenia dla rolniczej przestrzeni produkcyjnej	30
7	LEŚNICTWO	31
7.1	Ocena zasobów leśnych w gminie	31
7.2	Tereny predysponowane do przekształcenia w kierunku gospodarki leśnej	31
8	OCENA STANU ISTNIEJĄCEGO I PODSTAWOWE UWARUNKOWANIA ROZWOJU GMINY	32
8.1	Uwarunkowania wynikające ze struktury sieci osadniczej	32
8.2	Uwarunkowania demograficzne	33
8.3	Główne funkcje gminy i uwarunkowania gospodarcze	33
8.4	Ocena infrastruktury społecznej	33
8.5	Oświata i wychowanie	34
8.6	Ochrona zdrowia i opieka społeczna	34
8.7	Kultura i sport	35
8.8	Stan mieszkalnictwa	35
9	STRUKTURA PRZESTRZENNA	35
9.1	Krajobraz kulturowy	35
9.2	Zasoby dziedzictwa kulturowego	40
9.2.1	Obiekty wpisane do rejestru zabytków	44
9.2.2	Obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków	45
9.2.3	Zabytki archeologiczne	45
9.2.4	Inne obiekty o wartości kulturowej	54
9.3	Położenie w strukturze funkcjonalno – przestrzennej	56
9.4	Struktura istniejącej zabudowy	56
10	KOMUNIKACJA	57
11	INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	58
11.1	Zaopatrzenie w wodę	58
11.2	Gospodarka ściekowa	59
11.3	Gospodarka odpadami	59
11.4	Elektroenergetyka	60
11.5	Gazownictwo	60
11.6	Telekomunikacja	60
12	WPŁYW UWARUNKOWAŃ NA USTALENIE KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY	60

1 WPROWADZENIE

1.1 Podstawa prawna i formalna opracowania

Formalną podstawą opracowania studium jest uchwała Nr V/55/2011 Rady Gminy Laszki z dnia 29 czerwca 2011 r. w sprawie przystąpienia do sporządzania zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Laszki.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Laszki, zwane dalej „studium”, zostało sporządzone w oparciu o przepisy ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o *planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (Dz.U. 2003 nr 80 poz.717 z późniejszymi zmianami) oraz Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 roku w *sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego* (Dz.U. 2004 nr 118 poz. 1233).

1.2 Rola studium w systemie planowania przestrzennego

Studium jest dokumentem planistycznym określającym długookresowe zasady i kierunki rozwoju przestrzennego gminy. Jest dokumentem sporządzanym dla całego obszaru gminy. Ustalenia studium przyjęte przez Radę Gminy nie stanowią przepisów prawa miejscowego, lecz są dokumentem o charakterze aktu kierownictwa wewnętrznego zobowiązującego władze samorządowe do realizacji określonej w studium polityki przestrzennej rozwoju gminy za pomocą miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego – ustalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego nie mogą naruszać ustaleń studium. Studium nie stanowi podstawy do rozstrzygnięć w decyzjach administracyjnych, ale jest dokumentem formalnym przy sporządzaniu wieloletnich programów inwestycyjnych, a także przy przygotowywaniu aplikacji o przyznanie środków z funduszy zewnętrznych.

1.3 Cel opracowania

Studium opracowano w celu określenia polityki przestrzennej samorządu na obszarze gminy Laszki, z uwzględnieniem strategii rozwoju województwa i polityki przestrzennej państwa na tym obszarze. Ważnym zadaniem studium jest ustalenie ram przestrzennych dla zrównoważonego rozwoju gminy, określonych w oparciu o analizę wszystkich uwarunkowań mających wpływ na sposób zagospodarowania przestrzennego gminy. Istotnym celem opracowania jest zgromadzenie niezbędnego zasobu informacji i wytycznych do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz określenie obszarów, dla których sporządzenie planów jest obowiązkowe.

1.4 Przedmiotowy zakres studium

Zakres merytoryczny studium wynika bezpośrednio z ustawy o *planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* oraz z Rozporządzenia Ministra Infrastruktury w *sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy*.

Studium składa się z 2 części:

- I. część to przedstawione w formie tekstowej i graficznej „Uwarunkowania” obejmujące charakterystykę stanu istniejącego, jego ocenę oraz wnioski wynikające z diagnozy dotychczasowego zagospodarowania, a także szans i zagrożeń rozwoju gminy,
- II. część to opracowane w formie tekstowej i graficznej „Kierunki zagospodarowania przestrzennego” mające charakter ustaleń. W tej części studium zawarte jest też uzasadnienie zawierające objaśnienie przyjętych rozwiązań.

2 MATERIAŁY WEJŚCIOWE

2.1 Spis materiałów uzyskanych

- Mapa topograficzna gminy Laszki w skali 1:10 000;
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – przyjęty uchwałą Nr VIII/522/02 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 30 sierpnia 2002 roku;
- Strategii Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii w Województwie Podkarpackim, Podkarpacka Agencja Energetyczna (wersja robocza), Rzeszów 2010;
- Studium przestrzennych uwarunkowań krajobrazowych, przyrodniczych, kulturowych i turystycznych rozwoju energetyki wiatrowej w województwie podkarpackim, Instytut Ochrony Środowiska, Warszawa, listopad 2010;
- Opracowanie ekofizjograficzne dla zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Laszki, Draft s.c., czerwiec 2011;
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Laszki – przyjęte uchwałą Nr XXII/147/05 Rady Gminy W Laszkach z dnia 25 lutego 2005 roku;
- Miejscowy Plan Ogólny Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Laszki i Miejscowy Plan Szczegółowy Centrum Gminy Laszki, 1993;
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Laszki na lata 2008-2014, październik 2008;
- Aktualizacja Strategii Rozwoju Gminy Laszki, lipiec 2006;
- Lokalny Program Rewitalizacji Obszarów Wiejskich Gminy Laszki na lata 2009 -2015, wrzesień 2009;
- Aktualizacja Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Jarosławskiego na lata 2008-2011 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2012-2015, Jarosław 2008;
- Rozporządzenie Nr 96 Wojewody Przemyskiego z dnia 22 lipca 1996 roku w sprawie uznania terenów o dużych wartościach przyrodniczych za użytki ekologiczne (Dz. Urz. Woj. Przem. 96.12.183);
- Mapy glebowo-rolnicze w skali 1:5 000;
- Standardowe Formularze Danych oraz mapy w skali 1:50 000 z granicami dla obszarów NATURA 2000: Łukawiec i Rzeka San;
- Mapa sozologiczna w skali 1:50 000 z komentarzem Głównego Geodety Kraju, 2001;
- Mapa geologiczno - gospodarcza Polski w skali 1:50 000, J. Boratyn, PIG Kraków, 1997;
- Raport o stanie środowiska w woj. podkarpackim w 2009 roku, WIOŚ Rzeszów, wrzesień 2009;
- Roczna ocena jakości powietrza w woj. podkarpackim za rok 2010, WIOŚ Rzeszów, kwiecień 2011;

- Ocena jakości wód powierzchniowych w zlewni rzeki San w latach 2004 – 2007, WIOŚ Rzeszów, kwiecień 2008;
- Szczegółowa mapa geologiczna Polski w skali 1:50 000, A. Walczowski, IG Warszawa 1982;
- Mapa geologiczna Polski w skali 1:200 000, H. Jurkiewicz, J. Woiński, IG Warszawa 1977;
- Geografia regionalna Polski, J. Kondracki, Warszawa 1998;
- Klimat Polski, Alojzy Woś, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999;
- Wprowadzenie do fizjografii osadnictwa, Racinowski, PWN, Warszawa 1987;
- Fizjografia urbanistyczna, A. Szponar, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003;
- Kształtowanie krajobrazu, a ochrona przyrody, pod red. K. Buchwalda i W. Engelhardta, PWRiL, Warszawa 1975;
- Dane Głównego Urzędu Statystycznego: Ludność. Stan i struktura w przekroju terytorialnym. Stan w dniu 30 VI 2010 roku;
- www.geoportal.gov.pl
- www.geoportal.pgi.gov.pl
- www.baza.pgi.gov.pl
- www.wrota.podkarpackie.pl
- www.przyroda.polska.pl
- www.rzeszow.rdos.gov.pl
- www.natura2000.gdos.gov.pl
- www.wikipedia.org
- www.laszki.itl.pl

3 INFORMACJE OGÓLNE

Gmina Laszki jest jedną ze 160 gmin województwa podkarpackiego, położoną we wschodniej jego części.

Jest to gmina wiejska, jedna z 9 gmin powiatu jarosławskiego. Sąsiaduje bezpośrednio z gminami Radymno, Jarosław, Wiązownica, Oleszyce, Wielkie Oczy, Radymno miasto.

Gmina zajmuje powierzchnię ok. 13 785 ha, a liczba ludności wynosi 6 894 osób - gęstość zaludnienia 50,1 osoby/km².

W skład gminy wchodzi 14 wsi o statusie sołectwa:

L.p.	Nazwa sołectwa	Powierzchnia
1.	Bobrówka	6,94 km ²
2.	Charytany	8,53 km ²
3.	Czerniawka	6,69 km ²
4.	Korzenica	20,22 km ²
5.	Laszki	21,17 km ²
6.	Miękisz Nowy	14,43 km ²
7.	Miękisz Stary	7,12 km ²
8.	Tuchla	13,97 km ²
9.	Wietlin	13,6 km ²
10.	Wietlin Osada	0,24 km ²
11.	Wietlin Pierwszy	7,29 km ²
12.	Wietlin Trzeci	6,64 km ²
13.	Wysocko	11,17 km ²
14.	Bobrówka	6,94 km ²

Struktura ludności jest zrównoważona pod względem płci, kobiety stanowią 49,9 %, mężczyźni 50,1 %. Gminę zamieszkuje 74% osób powyżej 18 – go roku życia, osoby poniżej 18 – go roku życia stanowią 26 % ludności gminy. Prawie 60 % ludności znajduje się w wieku produkcyjnym, z czego 53 % stanowią mężczyźni.

Gminnym ośrodkiem obsługi i siedzibą Urzędu Gminy są Laszki.

4 ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

4.1 Położenie geograficzne

Zgodnie z podziałem Polski na mezoregiony fizycznogeograficzne J. Kondrackiego, cały obszar przedstawiony gminy Laszki należy do podprovincji Północne Podkarpacie, makroregion Kotlina Sandomierska (512), region: Płaskowyż Tarnogrodzki (512.49) oraz małym fragmentem w południowo-zachodniej części gminy Dolina Dolnego Sanu (512.46).

4.2 Rzeźba terenu

Ukształtowanie powierzchni terenu na obszarze gminy, podobnie jak całej Kotliny Sandomierskiej jest niezbyt zróżnicowane. Charakteryzuje się przewagą obszarów równinnych, z rzadka tylko urozmaiconych niewielkimi wzniesieniami. Najwyższe wzniesienie na obszarze gminy osiąga wysokość 229,6 m n.p.m. (wschodnie rubieże gminy). W zestawieniu z wysokością najniższego punktu na terenie gminy (178,1 m n.p.m.) otrzymamy maksymalną różnicę wysokości przyjmującą wartość zaledwie 51,5 m.

Na badanym terenie w obrębie Płaskowyżu wydzielono następujące formy morfologiczne:

- Wysoczyznę,
- Dolinę rzeki Szkło,
- Doliny nieckowate.

Wysoczyzna - powierzchnia jej jest mało zróżnicowana pod względem wysokości. Nachylenia są niewielkie, nie przekraczają 10 %. Powierzchnię wierzchołki rozcina szereg dolin nieckowatych, których zbocza są dosyć wyraźne, a dna przeważnie suche.

Obok dolin o wyraźnie zaznaczonych zboczach występują rozległe, płaskie doliny o trudnych do ustalenia zboczach.

Dolina rzeki Szkło - jest to forma rozległa, o szerokości dochodzącej do 4 km. Nachylenia w jej obrębie są niewielkie, nie przekraczają 5 %. Dno doliny jest płaskie, porozcinane rowami melioracyjnymi, lokalnie zaś starorzeczami.

Dolina Sanu - zajmuje południowo-zachodnią część omawianego terenu. W jej obrębie wydzielono terasę nadzalewową oraz starorzecza. Terasa nadzalewowa Sanu - wyniesiona jest około 5 do 12 m nad poziom wody w rzece. Jest to forma rozległa, o niewielkich nachyleniach. W części południowej terasa porozcinana jest przez starorzecza zarówno rzeki San jak i rzeki Szkło. Rzeka Szkło w swym odcinku ujściowym zmieniła koryto, powstało w ten sposób szereg młodych starorzeczy, które częściowo wypełnione są wodą, a w części zarastają.

Starorzecza Szkle tworzą charakterystyczny element rzeźby na odcinku pomiędzy wsią Moszczany, a zachodnią granicą gminy.

4.3 Budowa geologiczna

Pod względem geologicznym cały obszar gminy należy do Zapadliska Przedkarpackiego, którego dno, schodzące uskokami pod górotwór karpacki, wypełnione było w miocenie osadami morskimi (mało odporne iły), stanowiącymi obecnie podłoże geologiczne całej Kotliny Sandomierskiej jako formy erozyjnej. Wraz z dźwiganiem Karpat podnoszony był również i jej obszar, który następnie był erodowany przez wody wycinające głębokie rynny zasypywane następnie materiałem wynoszonym z gór; kierunek odpływu wód był wyraźnie ku wschodowi. W plejstocenie łądolód

zdarł utwory staroczwartorzędowe, a następnie w czasie recesji wody fluwioglacjalne zasypywały osadami pagóry morenowe. Powierzchniowe utwory czwartorzędowe reprezentowane są przez piaski i żwiry rzecznelodowcowe oraz rzeczne, a także przez piaski eoliczne, tworzące ciągi wydymowe przewiewane w kierunku wschodnim. Wkraczający w holocen las spowodował podniesienie się wód gruntowych i unieruchomienie wydym, a także zatorfienie płytkich dolinek. Natomiast stopniowe wylesienie obszaru w ostatnich tysiącletniach spowodowało akumulację mad. Wisła spychana jest nadal ku północy podcinając krawędź Wyżyny a tym samym rozszerzając zasięg samej Kotliny; fazy erozji i akumulacji były związane raczej z ruchami tektonicznymi a jej nachylenie w kierunku północnym było wynikiem działania karpackich dopływów Wisły.

Płaskowyż Tarnogrodzki stanowi rozległą wysoczyznę zbudowaną z łańców mioceńskich, przykrytych glinami morenowymi i osadami fluwioglacjalnymi. Na stokach północnych i na wierzchowinach zalegają lessy i utwory lessopodobne. Stoki południowe są piaszczyste z licznymi wydmami. Na obszarze objętym arkuszem jest tylko jedno małe odsłonięcie utworów mioceńskich (na zachód od Płazowa), cały pozostały obszar pokryty jest pokrywami czwartorzędowymi, w części zachodniej głównie pyłowymi i pylastymi, w części wschodniej piaszczystymi. Płaskowyż obramowany jest od północy doliną Tanwi, od zachodu doliną Sanu, od wschodu krawędzią Roztocza, a od południowo-zachodu doliną Szklą. Cały obszar wznosi się w kierunku południowo - wschodnim ku Roztoczu oraz Płaskowyżowi Sańsko-Dniestrzańskiemu osiągając wysokości do około 280 m n.p.m. Rozczłonkowują go doliny Lubaczówki oraz dopływów Tanwi. Wzniesienia i obniżenia przebiegają równoległe z północnego-zachodu na południowo-wschód i mogą być kojarzone z młodymi ruchami tektonicznymi w obrębie miocenu. Dolina Dolnego Sanu, której mały fragment znajduje się w obrębie gminy, została wycięta u schyłku zlodowacenia krakowskiego i interglacjału, a wypełniona jest obecnie piaskami naniesionymi przez San. Jej wcześniejsze dno erozyjne znajduje się 20 m poniżej; liczne starorzecza świadczą o meandrowym charakterze Sanu w przeszłości. Obecnie rzeka posiada liczne chociaż łagodne zakola, na terasie nadzalewowej występują także wydmy.

4.4 Warunki geologiczno - inżynierskie

Podłoże budowlane na całym obszarze gminy stanowią utwory czwartorzędowe:

Warunki posadowienia	Obszar występowania	Grunty, warunki wodne
Dobre	Wyniesienia ponaddolinne	Grunty nośne - piaski, żwiry, gliny zwałowe, niewielkie spadki, dostateczna miąższość warstwy suchej

Umiarkowanie korzystne	Strefy przydolinne Znacznie nachylone skłony wzniesień	Mniej korzystne warunki gruntowe i wodne
Niekorzystne	Płaskie dna obniżeń dolinnych	Płytkie zwierciadło wód gruntowych - do 2,0 m ppt, w madach lub gruntach próchnicznych przykrytych cienką warstwą piasków

4.5 Złóża kopalin

Gmina należy do obszarów umiarkowanie zasobnych w surowce mineralne. Dominują tu głównie piaski i żwiry: rzeczne i eoliczne.

Żwirownie i piaskownie eksploatowane były w ubiegłych latach, szczególnie w dolinie Sanu, w rejonie Wysocka.

Zestawienie udokumentowanych złóż surowców mineralnych w gminie Laszki:

Nazwa złoża	Charakterystyka
"SUROCHÓW-WIELOBÓRZ"	- złoża kruszywa naturalnego udokumentowane w kat. C ₁
„WIETLIN WIT-MAR”	- złoża kruszywa naturalnego udokumentowane w kat. C ₁
„WIETLIN-ZEK”	- złoża kruszywa naturalnego udokumentowane w kat. C ₁

Zestawienie terenów górniczych w gminie Laszki:

Nazwa terenu	Charakterystyka
„WYSOCKO-I”	- złoża kruszywa naturalnego udokumentowane w kat. C ₁
„WYSOCKO II”	- złoża kruszywa naturalnego udokumentowane w kat. C ₁
„WYSOCKO III”	- złoża kruszywa naturalnego udokumentowane w kat. C ₁
„WYSOCK-I”	- złoża kruszywa naturalnego udokumentowane w kat. C ₁
„WYSOCK-NADSANIE”	- złoża kruszywa naturalnego udokumentowane w kat. C ₁
„WYSOCK-NADSANIE-1”	- złoża kruszywa naturalnego udokumentowane w kat. C ₁
„WIETLIN”	- złoża kruszywa naturalnego udokumentowane w kat. C ₁
„WYSOCK-BRZEG II”	- złoża kruszywa naturalnego udokumentowane w kat. C ₁
„WYSOCK-BRZEG III”	- złoża kruszywa naturalnego udokumentowane w kat. C ₁
„NOWA GROBLA I”	- złoża piasku udokumentowane w kat. C ₁

Na terenie gminy znajdują się zlikwidowane odwierty poszukiwawcze: Ryszkowa Wola-1, Ryszkowa Wola-4, Korzenica-1, Mięksiz Nowy-1, Mięksiz Nowy-2, Mięksiz Nowy-3, Mięksiz Nowy-4. Od zlikwidowanych odwiertów należy zachować obszar wolny od zabudowy o promieniu R=5 m.

4.6 Wody powierzchniowe

Obszar gminy należy do dorzecza Sanu, którego głównym dopływem a zarazem główną rzeką na tym arkuszu jest Lubaczówka, przepływająca w poprzek w północnej części obszaru. Południową część obszaru odwadniają ciekami albo bezpośrednio wpadające do Sanu, jak np. Wyrwa (Olchowiec) czy Motwica albo do Lubaczówki (Bachorka i Radawka) lub Szkła. Rzeki te posiadają przeciętne zasoby wodne, niezbyt dużą zmienność przepływów, małe nasilenie procesów erozyjnych, przewagę wezbrań wiosennych. Wzdłuż Lubaczówki a także częściowo Wyrwy (Olchowiec) znajdują się dość rozległe tereny bagienne, częściowo zmeliorowane.

Wody Sanu na odcinku od Radymna do Jarosławia zaliczane są do III kl. czystości, ze względu na wskaźniki fizykochemiczne, natomiast wskaźniki bakteriologiczne stawiają wody Sanu poza klasyfikacją.

Rzeka Szkło wypływa ona na Roztoczu Wschodnim, w rejonie miejscowości Szkło i Nowojaworiwskie na Ukrainie. Po pokonaniu 76 km uchodzi do Sanu na pograniczu gmin Laszki i Radymno, na zachód od Wysocka. Powierzchnia dorzecza rzeki Szkło zajmuje 861 km², z tego na obszarze Polski 210 km².

Rzeka ta wytworzyła wyraźną, rozległą dolinę o szerokości dochodzącej do 4 km.

Dno doliny jest płaskie, o niewielkich nachyleniach, pocięte rowami melioracyjnymi. Szkło płynie korytem wciętym ok. 1,5 -2,0 m w dno doliny.

Rzeka ta płynęła kiedyś do Sanu innym korytem, położonym bardziej na północ. Obecnie stare koryto Szkła tworzy liczne starorzecza, które częściowo zarastają, a częściowo wypełnione są wodą. Jest ono dodatkowo zasilane wodą z rowów melioracyjnych, które gęstą siecią tną tą część doliny.

Natomiast jeżeli chodzi o stan czystości wody Szkła, to według uzyskanych danych, rzeka prowadzi wody nie odpowiadające normom - z uwagi na wskaźniki bakteriologiczne, natomiast wskaźniki fizykochemii pozwolą zaliczyć wody do III, okresami do II klasy czystości.

Odpływ podziemny jest mały, a piaszczysto-gliniaste podłoże cechuje się dobrą wodonośnością. Zasilanie rzek wodami podziemnymi jest znaczne, jego udział w całkowitym bilansie dochodzi do 50%. Koryta rzek Kotliny Sandomierskiej należą do płaskodennych, przeważnie meandrujących, o geometrii zakoli kontrolowanej przez reżim hydrologiczny i odznaczają się małą szerokością w stosunku do głębokości.

Inne większe ciek wodne na terenie gminy to Motwica, prawobrzeżny dopływ Sanu, zasilana przez własny dopływ - Czerepań oraz dopływy rzeki Szkło - potoki Grodzisko i Laszkowski. Niegdyś na obszarze dzisiejszej gminy wiele było także stałych zbiorników wodnych, służących jako stawy rybne - o kilku dużych stawach wspominają źródła jeszcze z przełomu XIX i XX wieku. Dziś po stawach tych pozostały w zasadzie tylko ślady - większe stałe zbiorniki wodne mamy jedynie na północnej rubieży gminy, na pograniczu z sołectwem Hamernia, należącym do gminy Oleszyce.

4.7 Zagrożenie powodziowe

Największą rzeką na terenie gminy jest San - szósta pod względem długości rzeka w Polsce. San przepływa jedynie od strony południowo - zachodniej gminy, częściowo wyznaczając granice gminy Laszki z gminami Radymno i Jarosław. Przez wieki rzeka była ważną drogą handlową, z której czerpali dochody m. in. właściciele Jarosławszczyzny, zarazem stanowiła przez swe częste wylewy zagrożenie dla użytków rolnych terenów nadbrzeżnych - na terenie dzisiejszej gminy głównie wsi Wietlin i Wysock. Rzeka zresztą nierzadko zmieniała swe koryto, tworząc liczne i głębokie zakola równocześnie niszcząc i podmywając brzegi. Dopiero regulacja Sanu, przeprowadzona w latach 70-tych XIX w. doprowadziła do wyprostowania krętego biegu rzeki przez ścięcie licznych zakoli, m. in. na terenach wsi Wysock i Wietlin. Ogółem bieg rzeki został skrócony niemal o 25 km, co z kolei spowodowało przyśpieszenie nurtu wody i nasiliło zjawisko erozji wgłębnej. Rezultatem było obniżenie się koryta Sanu, nawet do 2 m.

San płynie korytem wciętym około 2 - 5 m w dno doliny. Stan wody Sanu na wodowskaziu w Radymnie (około 5 km powyżej badanego terenu) wynosił:

- średni stan w roku: 164 cm
- średni stan w okresie zimy: 194 cm
- średni stan w okresie lata: 136 cm

Maksymalny stan wody na ww. wodowskaziu został zanotowany 13.07.1867 r. i wynosił 10,35 m oraz 4.09.1941 r. i wynosił 8,5 m.

Minimalny stan wody na tym wodowskaziu wynosił 103 cm i zanotowany został 29.08.1943 r.

Natomiast w Jarosławiu (poniżej badanego terenu) stany wód na wodowskaziu przedstawiały się następująco:

- średni stan w roku: 182 cm
- średni stan w okresie zimy: 217 cm
- średni stan w okresie lata: 148 cm

Maksymalny stan wody w Jarosławiu zanotowano 5.08.1913 r. i wynosił 7,68 m oraz 2.09.1927 r. i wynosił 7,20 m.

Minimalny stan wody wynosił 116 cm w dniu 23 - 25.10.1959 r.

W czasie katastrofalnych stanów wód rzeka San zalewa tereny leżące około 5 - 6 m nad średni stan wody.

W przeciwieństwie do spokojnego (po regulacji) w tych stronach Sanu rzeka Szkło przejawia skłonności do występowania z brzegów, zwłaszcza na skutek gwałtownego topnienia śniegów. Stan jej wód, notowany w Charytanach potrafi mieścić się w przedziale od 78 cm do 540 cm. Szkło pozostaje więc rzeką groźną także i dziś, a jej wylewy są tym groźniejsze, że wypływając z obszarów zagrożonych katastrofą ekologiczną może toczyć wody zanieczyszczone, zwłaszcza siarką.

Stany wody rzeki Szkło na wodowskaziu w Charytanach wynosiły:

- średni stan w roku: 197 cm
- średni stan w okresie zimy: 177 cm
- średni stan w okresie lata: 217 cm

Maksymalny stan wody zanotowano na tym wodowskaziu 22.05.1912 r. i wynosił 540 cm, minimalny zaś 28.07 i 24 – 29.09.1954 r. i wynosił 78 cm.

W czasie wysokich stanów wód - rzeka Szkło w swym dolnym biegu zalewa część przyległych terenów.

Na rysunku studium pokazano obszary szczególnego zagrożenia powodzią, które zostały wyznaczone na podstawie opracowania pn. „Wyznaczenie obszarów bezpośredniego zagrożenia powodzią w zlewni Sanu jako integralny element studium ochrony przeciwpowodziowej”, stanowiącego I etap ochrony przeciwpowodziowej. Na obszarach tych obowiązują zakazy, nakazy, dopuszczenia i ograniczenia wynikające z przepisów odrębnych, dotyczących ochrony przed powodzią.

4.8 Wody podziemne

Obszar gminy należy do jednostki hydrogeologicznej określanej jako "system dolin czwartorzędowych zapadliska przedkarpackiego", w którym miąższość utworów wodonośnych sięga od 15 do 60 m, a wydajności studzien od 20 do 150m³/h.

Na podstawie pomiarów zwierciadła wód gruntowych w 59 studniach kopanych oraz 69 wykonanych sondach penetracyjnych, a także po przeanalizowaniu 26 dokumentacji hydrogeologicznych stwierdzono, że na badanym terenie występuje jeden poziom wodonośny związany z serią utworów piaszczysto - żwirowych.

Głębokość zalegania zwierciadła wody gruntowej jest zróżnicowana, zależna od wyniesienia terenu i wynosi od 0,8 do 11,0 m ppt. Ma ono charakter zwierciadła swobodnego, tylko lokalnie lekko napiętego. Wydajność tego poziomu jest bardzo zróżnicowana.

Lokalnie na utworach o mniejszej przepuszczalności mogą wystąpić wody zawieszane, których wydajność jest niewielka.

Obszar gminy leży na skraju Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 429 „Dolina Przemysł”, wraz z obszarami zasilania objętymi najwyższą ochroną (ONO) lub wysoką ochroną (OWO). Większość wód występuje w utworach czwartorzędowych i narażona jest na silną antropopresję, obniżającą jakość tych wód.

4.9 Warunki glebowe

Na obszarze gminy występują gleby powstałe z utworów pyłowych oraz piasków.

Są to gleby zaliczane do typów: gleb bielcowych właściwych i pseudobielcowych, brunatnych

właściwych, brunatnych wylugowanych i kwaśnych, czarnych ziem właściwych, czarnych ziem zdegradowanych i ziem szarych. W obrębie dolin rzek Sanu i Szkła występują również gleby typu mad. Małą enklawę w pobliżu Bobrówki stanowią gleby wytworzone z glin zwałowych.

W obrębie doliny rzeki Szkło we wschodniej części omawianego obszaru znaczną powierzchnię zajmują użytki zielone. Są to użytki zielone położone na glebach typu: brunatnych wylugowanych i kwaśnych, madach, glebach mułowo-torfowych, madach glejowych. Są to użytki zielone zaliczane do dobrych, średnich i słabych.

Gleby występujące na badanym terenie zaliczane są do II, IIIa, IIIb, IVa, IVb, V i VI klasy użytków ornych. Gleby najlepsze i najżyźniejsze należące do II i III klasy użytków ornych zajmują znaczną powierzchnię na obszarze gminy i znajdują się w przewadze w jej zachodniej części. Gleby te należą do kompleksu pszennego bardzo dobrego i dobrego i podlegają one ochronie przed nierolniczym użytkowaniem.

Najśłabsze gleby należące do V i VI klasy użytków ornych zajmują znaczną powierzchnię w północno-wschodniej i wschodniej części gminy Laszki.

4.10 Obszary zagrożone osuwaniem się mas ziemnych

Na terenie gminy nie notuje się występowania typowych zjawisk geodynamicznych w postaci osuwisk, zerw lub zapadlisk.

4.11 Warunki klimatyczne

Klimat obszaru gminy Laszki reprezentuje typ klimatu kotlin podgórskich, cechami nie odbiegając od klimatów innych obszarów Kotliny Sandomierskiej. Występują tu więc stosunkowo wysokie średnie roczne temperatury na poziomie rzeczywistym (w porównaniu choćby do średnich temperatur sąsiednich mezoregionów geograficznych). Średnia roczna temperatura osiąga tu mianowicie 8°C, podczas gdy np. na obszarze Roztocza i Pogórza Karpackiego 7°C. Najniższe średnie wieloletnie temperatury powietrza występują w miesiącach zimowych - styczniu oraz lutym i oscylują w granicach ok. -3°C, najcieplej jest w miesiącu lipcu - średnia temperatura wynosi ok. 19°C. Roczne amplitudy temperatur powietrza są więc relatywnie wysokie, dowodząc tym samym, iż klimat interesującego nas obszaru wykazuje cechy kontynentalne. Warto tu zaznaczyć, iż okres wegetacyjny trwa tu ok. 220 - 225 dni i należy do najdłuższych w skali całej Polski.

Dominujący wpływ na kształtowanie klimatu ma powietrze polarno - morskie (zalegające średnio ok. 62% roku) oraz powietrze polarno - kontynentalne (32% roku). Spośród sezonowo zmiennych kierunków wiatrów dominują w skali roku wiatry o składowej zachodniej (zachodnie, południowo - zachodnie i północno - zachodnie), rzadziej występują wiatry z innych kierunków, za wyjątkiem grudnia i stycznia, kiedy częste są wiatry z południowego wschodu. W okresie od października do

stycznia nierzadko wieją wiatry o charakterze fenowym (towarzyszy im wzrost temperatury i spadek wilgotności powietrza), znane powszechnie pod określeniem zaczerpniętym z Podhala - wiatry halne.

Analizy wskazują, że pomimo stosunkowo złożonego ukształtowania terenu w obszarze gminy znajdują się tereny otwarte ze wszystkich kierunków, a szczególnie z kierunku południowego, południowo – zachodniego i zachodniego, z których to, jak wskazują badania róży wiatrów, wiatr wieje z największą prędkością i o największej liczbie godzin w roku (miejsca predysponowane do lokowania elektrowni wiatrowych - na otwartym terenie, na szczytach wzniesień).

Średnie roczne prędkości wiatru zarejestrowane w odpowiednich stacjach wahają się w zakresie 3,1 m/s do 4,9 m/s na wysokości 10-12 m npg, co dla wysokości 50 i przyjętej 1 klasy szorstkości daje wielkości odpowiednio 4,1 - 6,5 m/s. Analizy modelowe wykazały także, że na wysokości 50 m npg, średnie prędkości wahają się w zakresie 4,0-7,5 m/s. W tym rejonie wiatry zimowe charakteryzują się wyższymi prędkościami wiatru niż te występujące w okresie letnim. Róże wiatru wskazują też na charakterystyczne częste występowania południowych i zachodnich wiatrów o stosunkowo dużych prędkościach wiatru.

Na klimat z cechami kontynentalnymi wskazuje także względnie nieduża wartość średniego zachmurzenia - wynosi ona 63% pokrycia nieba. Rzadsze niż w innych rejonach kraju są dni pochmurne - średnio 110 w roku. Średnie roczne zachmurzenie waha się pomiędzy 4,8 a 5,4 w skali 8-stopniowej.

Cechą wskazującą na kontynentalizm klimatu może być także relatywnie niska (w porównaniu z sąsiednimi regionami) ilość opadów. Średnia roczna ilość opadów waha się w granicach ok 630 - 640 mm, dla porównania - wartość ta na Roztoczu przekracza 700 mm, a na obszarze Pogórza Przemyskiego 800 mm. Opady śnieżne pojawiają się średnio przez ok. 45 - 50 dni w roku, liczba dni z pokrywą śnieżną wynosi ok. 70, podczas gdy na Roztoczu sięga ok. 90 dni. Rezultatem tego jest wspomniany już długi okres wegetacyjny. Warto tu zaznaczyć, że nie omijają gminy Laszki symptomy ocieplania się klimatu, obserwowane na całej naszej planecie. W skali ściśle lokalnej przejawiają się one przede wszystkim pewnym wydłużeniem okresu wegetacyjnego a przede wszystkim obniżeniem się rocznej sumy opadów - jeszcze w pierwszych dekadach XX w. wynosiła ona ok. 670 mm. Zjawiska te wskazują na tendencję do pogłębiania się kontynentalizmu miejscowego klimatu.

4.12 Szata roślinna

Na wysoczyźnie morenowej, bądź też w cieniistych wąwozach i debrach wytworzonych przez erozję wód spływających ku Sanowi zachowały się resztki borów jodłowo - bukowych lub mieszanych. Najczęściej jodła występuje w Puszczy Sandomierskiej wraz z bukiem. Czysto jodłowe lub bukowe płaty leśne należą do rzadkości. Drzewom tym towarzyszą zwykle sosna i świerk, rzadziej grab, dąb, brzoza, jałowiec olcha i inne. W drzewostanach mieszanych dominuje

tutaj wszędzie sosna. Zespołami leśnymi, dającymi się wyróżnić są grądy *Fagetum Carpaticum*, *Ouerco-Carpinetum* i *acidofilne* dąbrowy *Pino-Quercetum*, zaś w wilgotnych zagłębieniach i nad potokami łągi *Carici eionga-tae-Alnetum giutinosae*. Torfowiska wysokie występują na terasie morenowej Puszczy Sandomierskiej tylko w kotlinach śródleśnych, lub w „oczkach” polodowcowych, zarośniętych przez roślinność.

Z terasą niższą (tzw. wydmową, młododyluwialną lub fluwioglacjalną) związane są przede wszystkim bory sosnowe lub mieszane *Vaccinio myrtili-Pinetum* i *Pino-Quercetum* bez buka i jodły oraz różne typy torfowisk i łąk, często zarastających łoziną lub przechodzących w olszyny. Znajdują się tu również wydmy nagie, niekiedy ruchome z charakterystyczną roślinnością piaskolubną z rzędu *Corynephoralia*. Głównym zespołem łąkowym jest zespół trzęślicy modrej *Molinietum coeruleae*, a obok niego również zbiorowisko łąkowe z *Cirsium rivulare*. Pod względem florystycznym charakteryzują je niekiedy rzadko gdzie indziej spotykane gatunki jak sitowie korzenioczepne *Scirpus radicans*, sitowiec nadmorski *Bulboschoenus maritimus*, storczyk błotny *Orchis palustris* i tawuła bawolina *Spiraea salicifolia*, a w zakolach starorzeczy i stawach spotykamy jeszcze m.in. kotewkę orzech wodny *Trapa natans*.

Z rozległych niegdyś, nadrzecznych, łągowych pasów leśnych z rzędu *Populetalia* pozostały tylko resztki, rozsiane zwłaszcza w szerokich dolinach Sanu, pojedyncze okazy i grupy potężnych topoli czarnych *Populus nigra* oraz topoli białych *Populus alba*. Amerykańska nawłóć *Solidago serotina* wypiera tu nie tylko wierzby, lecz niekiedy wszelką roślinność zielną. Razem z nawłocią rosną tu gatunki obcego pochodzenia takie jak: aster amerykański *Aster Novae-Angliae* i aster wirginijski *Aster Novi-Belgii* oraz rodzime: starzec nadrzeczny *Senecio fluviatilis*, kozłek lekarski *Valeriana officinalis*, kozłek bzowy *Valeriana sambucifolia*, mikołajek płaskolistny *Eryngium planum*, dzięgiel leśny *Angelica sylvestris*, krwawnik kichawiec *Achillea ptarmica*, krwawnik wierzbolistny *Achillea saiiifolia*, kielisznik zaroślowy *Calystegia sepium*, kaniańka wielka *Cuscuta lupuliformis* i in.

Zasługujące na ochronę fragmenty ekosystemów zostały uznane za użytki ekologiczne, które powinny być chronione przed zmianą użytkowania, w tym np. osuszaniem, zajmowaniem na cele produkcyjne, zalesianiem (łąki śródleśne), a także nadmierną antropopresją.

Reliktem dawnej świetności przyrodniczo-kulturowej, są liczne okazałe pojedyncze drzewa i aleje pomnikowe.

4.13 Fauna

Fauna ma charakter wybitnie nizinny. Z ssaków można spotkać min.: łosia, jelenia, borsuka, kunę leśną, orzesznicę, a z ptaków: gadożera, pszczołojada, kobuza, muchówkę żałobną, cietrzewia, jarząbka, bociana czarnego, remiza, z płazów: rzekotkę, ropuchę zieloną i paskówkę, a z gadów jaszczurkę zwinkę i żyworodną oraz inne. Ciekawie prezentuje się obszar pod względem ichtiologicznym. W nurtach rzek występują: dziki karp-sazan, leszcz, sandacz, sum, sumik

karłowaty, wzdrega, ciernik. Z gromady owadów występują: jelonek rogacz, kozioróg dębosz, modliszka, mrówkolew i inne.

4.14 Formy ochrony przyrody

4.14.1 Użytki ekologiczne

Na obszarze gminy występują dwa stanowiska użytków ekologicznych w strukturze lasów państwowych:

- „Horaj” - Nadleśnictwo Jarosław, obręb Mięgisz Nowy - pow. 2,77 ha,
- „Przy polach” - Nadleśnictwo Jarosław, obręb Korzenica - pow. 3,70 ha.

4.14.2 Obszary Natura 2000

PLH180007 Rzeka San

Specjalnej Obszar Ochrony Siedlisk obejmuje odcinek środkowego Sanu położony pomiędzy Sanokiem i Jarosławiem. Jest to wartościowy przyrodniczo odcinek dużej podgórskiej rzeki o naturalnych brzegach i słabo przekształconym korycie.

Ważna ostoja wielu gatunków ryb cennych z ochroniarskiego i gospodarczego punktu widzenia, zasiedlona m.in. przez zdecydowanie największą w kraju populację kielbia Kesslera, stanowiącą przypuszczalnie około 80% całej populacji tego gatunku na obszarze Polski. W części rzeki położonej poniżej Przemyśla liczny jest kielb białopłetwy i boleń. Łącznie stwierdzono tu występowanie 8 gatunków ryb z Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Występuje tu także liczna i stabilna osiadła populacja certy oraz jedna z najliczniejszych w Polsce populacji piekielnicy.

PLH180024 Łukawiec

Specjalnej Obszar Ochrony Siedlisk o charakterze leśno-łąkowym, a ponadto wzdłuż cieków wodnych i w wilgotnych zagłębieniach spotyka się kilka rodzajów łągów oraz, na terenach otwartych, zbiorowiska torfowisk niskich i przejściowych.

Podłoże geologiczne stanowią czwartorzędowe piaski i gliny zwałowe, piaski i pyły fluwioglacjalne, a wzdłuż dolin większych cieków wodnych aluwia teras rzecznych o zróżnicowanym składzie.

Dominującymi typami gleb są gleby brunatne i opadowoglejowe, mniejszy udział mają gleby bielcowe, lokalnie również rdzawe, i płowe, a w dolinach cieków i miejscach podmokłych hydromorficzne: gruntowoglejowe, murszowate i mady rzeczne.

Ponad 80% obszaru wyznaczonej ostoi zajmują lasy liściaste, mieszane i (w mniejszym stopniu) iglaste.

Najcenniejszym gatunkiem spotykanym na obszarze ostoi jest umieszczone w Załączniku IIb

Dyrektywy Siedliskowej (kod 1898) ponikło kraińskie *Eleocharis carniolica*, występujące tu na północnym skraju zasięgu generalnego i w odległości ponad 100 km na północ od najbliższych potwierdzonych stanowisk (w Karpatach Wschodnich). Jest to zarazem jedyne potwierdzone w ostatnich latach jego stanowisko niżowe w Polsce. Gatunek, w liczbie niewiele ponad 200 osobników, zajmuje tu bardzo niewielkie powierzchnie (kilkanaście arów licząc wg zasięgu siedliska, a zaledwie kilkadziesiąt m² licząc zwarte płyty) na 3 stanowiskach odległych od siebie po ok. 5 km.

Ostoja obejmuje kilkadziesiąt hektarów łąk, w tym miejscami dobrze zachowane łąki trzęślicowe z szeregiem cennych gatunków roślin i motyli. Wśród tych ostatnich są 4 gatunki z Załącznika IIa HD: *Maculinea teleius* (kod 1059), *Lycaena dispar* (1060), *Maculinea nausithous* (1061) oraz *Euphydryas aurinia* (1065). Dla tego ostatniego gatunku ostoja Łukawiec jest jednym z bardzo niewielu potwierdzonych w ostatnich latach miejsc występowania w tej części Polski, a przez to kluczowym obszarem jego ochrony na Podkarpaciu.

Wśród lasów liściastych, pokrywających większość terenu ostoi, znaczące powierzchnie zajmują łąki, niektóre z nich z dobrze zachowaną strukturą i składem gatunkowym; ponadto wzdłuż cieków wodnych i w wilgotnych zagłębieniach spotyka się kilka rodzajów łąg oraz, na terenach otwartych, zbiorowiska torfowisk niskich i przejściowych. Na niektórych z nich spotykane są dwa gatunki subatlantyckie na skraju swobodnego zasięgu: przesiąkra okółkowa *Hydrocotyle vulgaris* i goździeniec okółkowy *Illecebrum verticillatum*. Podobny charakter mają odnalezione ostatnio w łąkach stanowiska złoci pochwołistej *Gagea spathacea*.

Wśród stwierdzonych dotychczas na terenie ostoi gatunków roślin, 12 zamieszczonych jest na krajowej czerwonej liście, spośród pozostałych 18 podlega w Polsce ochronie gatunkowej.

4.15 Uwarunkowania dla zagospodarowania przestrzennego

Teren gminy nie odznacza się urozmaiceniem zbiorowisk roślinnych. Dla rozwoju gminy, biorąc pod uwagę jej istniejące i potencjalne funkcje, największe znaczenie mają zbiorowiska leśne i łąkowe z powodu ich roli:

- spowalniającej i redukującej spływ powierzchniowy i w związku z tym zwiększającej retencję i dyspozycyjne zasoby wód,
- stabilizującej jako obudowa biologiczna koryt rzek,
- poprawiającej stan higieniczny atmosfery,
- najważniejszej niszy ekologicznej gatunków rodzimej flory i fauny oraz szlaku migracyjnego.

Obszar gminy odznacza się niską lesistością. W związku z potrzebami w zakresie kształtowania korzystnych warunków przyrodniczych w bezpośredniej bliskości miasta Jarosławia oraz nasilającym się procesem wyłączenia ze względów ekonomicznych słabszych gruntów rolnych z użytkowania, rysuje się pilna potrzeba i możliwość wykonania dużych powierzchniowo dolesień

przy wykorzystaniu w tym celu odłogowanych słabszych gruntów rolnych, które mogły by wzbogacić walory przyrodnicze gminy oraz pełnić w dalszej przyszłości obok ochronnych, również funkcje produkcyjne.

5 ZAGROŻENIA DLA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

5.1 Zanieczyszczenie powietrza

Głównym źródłem zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego na terenie gminy są procesy spalania paliw do celów grzewczych - kotłownie oraz transport samochodowy.

Na terenie gminy brak jest większych źródeł zanieczyszczenia atmosfery, lokalnie są nimi kotłownie (Urzędu Gminy, szkoły, GS) w Laszkach oraz przetwórstwo wikliny spalające odpady. Pomiary zanieczyszczenia powietrza obejmują stężenie średnioroczne w $\mu\text{g}/\text{m}^3$ dwu substancji: dwutlenku siarki SO_2 i pyłu zawieszonego oraz średniorocznego opadu pyłu. Stan czystości powietrza na terenie gminy nie przekroczył dopuszczalnej wartości dla dwutlenku siarki SO_2 - 30 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ pyłu zawieszonego - 50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, średniorocznego opadu pyłu - 200 t/km².

Średnie stężenia SO_2 i pyłu zawieszonego w okresie grzewczym jest kilkakrotnie wyższe niż w okresie letnim. Występowanie kilku zanieczyszczeń może powodować sumowanie się niekorzystnych oddziaływań. Obserwuje się spadek poziomu emisji zanieczyszczeń wskutek przechodzenia na proekologiczne sposoby grzewcze (olejowe i gazowe).

5.2 Zanieczyszczenie gleb

Źródłem zanieczyszczenia gleb mogą być: miejsca składowania odpadów, zbiorniki i urządzenia przeładunkowe materiałów niebezpiecznych, ścieki odprowadzane do gruntu bez właściwego oczyszczenia, nadmierne nawożenie. W glebie akumulują się zanieczyszczenia pochodzące z atmosfery-opady pyłu oraz zanieczyszczeń chemicznych, jak wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne, przenoszone często na duże odległości. Emisje te pochodzą z takich gałęzi przemysłu jak górnictwo, energetyka, metalurgia, chemia itp. Ponadto skażenie gruntu może nastąpić w pobliżu tras komunikacyjnych w wypadku awarii środków transportu przewożących niebezpieczne materiały i zakładach przemysłowych w wypadku awarii urządzeń lub niewłaściwej eksploatacji instalacji.

Intensywna produkcja rolna, nadmierna chemizacja rolnictwa, stosowanie ciężkiego sprzętu rolniczego, zakłócenie stosunków wodnych i tym podobne działania powodują często naruszenie równowagi istniejącej w środowisku glebowym i w skrajnych przypadkach jego degradację.

Na ogół jednym z podstawowych procesów powodujących degradację gleb i powierzchni ziemi jest zjawisko erozji. Jest to przeważnie zjawisko naturalne, jednak niewłaściwa uprawa oraz likwidacja lasów i zadrzewień może spowodować jego niebezpieczne nasilenie. Na omawianym terenie może występować erozja wodna - splukiwanie powierzchniowe.

Sposób użytkowania i organizacja przestrzenna obszaru są typowo antropogenicznymi czynnikami wpływającymi na nasilenie procesów erozji wodnej. Największe znaczenie ma tutaj przeciwoerozyjna funkcja roślinności, zabiegi agrotechniczne i odpowiedni układ pól i dróg.

5.3 Hałas i wibracje

Obecnie obowiązującym aktem prawnym w zakresie ochrony przed hałasem jest rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 roku w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku.

Dopuszczalne poziomy hałasu w Środowisku powodowanego przez poszczególne grupy źródeł hałasu, z wyłączeniem hałasu powodowanego przez starty, lądowania i przeloty statków powietrznych oraz linie elektroenergetyczne, wyrażone wskaźnikami $L_{Aeq D}$ i $L_{Aeq N}$, które to wskaźniki mają zastosowanie do ustalania i kontroli warunków korzystania ze Środowiska, w odniesieniu do jednej doby

Lp.	Rodzaj terenu	Dopuszczalny poziom hałasu w [dB]			
		Drogi lub linie kolejowe ¹⁾		Pozostałe obiekty i działalność będąca źródłem hałasu	
		$L_{Aeq D}$ przedział czasu odniesienia równy 16 godzinom	$L_{Aeq N}$ przedział czasu odniesienia równy 8 godzinom	$L_{Aeq D}$ przedział czasu odniesienia równy 8 najmniej korzystnym godzinom dnia kolejno po sobie następującym	$L_{Aeq N}$ przedział czasu odniesienia równy 1 najmniej korzystnej godzinie nocy
1	a) Strefa ochronna „A” uzdrowiska b) Tereny szpitali poza miastem	50	45	45	40
2	a) Tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej b) Tereny zabudowy związanej ze stałym lub czasowym pobytem dzieci i młodzieży ²⁾ c) Tereny domów opieki społecznej d) Tereny szpitali w miastach	55	50	50	40
3	a) Tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i zamieszkania zbiorowego b) Tereny zabudowy zagrodowej c) Tereny rekreacyjno - wypoczynkowe ²⁾ d) Tereny mieszkaniowo-usługowe	60	50	55	45
4	Tereny w strefie śródmiejskiej miast powyżej 100 tys. mieszkańców ³⁾	65	55	55	45

Objaśnienia:

- ¹⁾ Wartości określone dla dróg i linii kolejowych stosuje się także dla torowisk tramwajowych poza pasem drogowym i kolei linowych.
- ²⁾ W przypadku niewykorzystywania tych terenów, zgodnie z ich funkcją, w porze nocy, nie obowiązuje na nich dopuszczalny poziom hałasu w porze nocy.
- ³⁾ Strefa śródmiejska miast powyżej 100 tys. mieszkańców to teren zwartej zabudowy mieszkaniowej z koncentracją obiektów administracyjnych, handlowych i usługowych. W przypadku miast, w których występują dzielnice o liczbie mieszkańców pow. 100 tys., można wyznaczyć w tych dzielnicach strefę śródmiejską, jeżeli charakteryzuje się ona zwartą zabudową mieszkaniową z koncentracją obiektów administracyjnych, handlowych i usługowych.

Głównym źródłem hałasu na obszarze gminy jest hałas drogowy, związany z drogami, a głównie z drogą powiatową nr 1674 łączącą Lubaczów z Radymnem.

Na obszarze gminy brak jest istotnych źródeł hałasu oddziałujących na dużej przestrzeni w sposób ciągły.

Podwyższony poziom hałasu związany jest z pracami gospodarskimi i uprawą roli. W gminie o charakterze rolniczym kwestię wykonywania tych prac w godzinach i dniach kiedy są najmniej uciążliwe dla sąsiadów regulują powszechnie uznawane i przestrzegane zasady współżycia społecznego. Nawet bardzo hałaśliwe czynności, jak praca na pile tarczowej wystawionej na podwórko, znajdują zrozumienie i nie wywołują skarg o ile nie są stale wykonywaną działalnością.

Lokalnymi źródłami uciążliwego hałasu mogą być: tartaki, zakłady stolarskie i inne zakłady wytwórcze i usługowe oraz ruch samochodowy związany z ich działalnością. Na terenach przeznaczonych na działalność produkcyjną i usługową mogą w przyszłości powstać hałaśliwe obiekty.

Wymagany prawem proces oceny oddziaływania hałaśliwych obiektów na środowisko powinien zapewnić stosowanie takich rozwiązań technicznych, które zapewnią ograniczenie poziomu dźwięku do wartości dopuszczalnych na sąsiednich terenach objętych ochroną przed hałasem.

Jak wynika z licznych opracowań dotyczących hałasu drogowego, może nastąpić przekroczenie wartości dopuszczalnych poziomu dźwięku na linii zabudowy mieszkaniowej otaczającej drogę. W gminie Laszki lokalizacja wsi jest korzystna pod tym względem – ich zabudowa skupiona jest wokół dróg powiatowych lub lokalnych.

Pracujące linie energetyczne wysokiego napięcia są również liniowymi źródłami hałasu, którego poziom może przekraczać wartości dopuszczalne w bezpośrednim sąsiedztwie przewodów (do kilkudziesięciu metrów). Hałas generowany przez pracującą linię WN spowodowany jest mikrowyładowaniami elektrycznymi na powierzchni przewodu na skutek tzw. ulotu. Zależy on między innymi od parametrów technicznych i stanu technicznego linii oraz od pogody. Linia wysokiego napięcia 110 kV jest zlokalizowana w przeważającej części na terenach rolniczych i leśnych. W miejscowościach Czerniawka, Bukowina, Korzenica i Bobrówka przecina rozproszone tereny zabudowy mieszkaniowej.

5.4 Zagrożenia dla roślin i zwierząt

Fitocenozy nieleśne, zajmujące znaczną część obszaru gminy, należą do najbogatszych w gatunki zbiorowisk roślinnych. Oprócz zanieczyszczenia gleby i wód oraz zmiany zagospodarowania, najistotniejszym zagrożeniem dla tego środowiska jest proces sukcesji wtórnej, uruchamiany w wyniku zmiany lub zaprzestania tradycyjnego użytkowania - koszenia i wypasu.

Konsekwencją naruszenia struktury cieków wodnych oraz nadmiernego przekształcenia terenów

rolnych i leśnych na cele mieszkaniowe, usługowe bądź przemysłowe może być zniszczenie terenów siedliskowych zwierząt dziko żyjących. Brak miejsca na lęgowiska i bytowanie prowadzi do zmniejszenia ich populacji. W warunkach daleko posuniętej fragmentacji siedlisk szczególne znaczenie mają elementy pełniące funkcję korytarzy ekologicznych, jak ciekі wodne z ich obudową ekologiczną, a nawet miedze i rowy melioracyjne.

Odrębnym zagadnieniem są zagrożenia zdrowotnej kondycji lasów. Są to szkodliwe owady, grzyby patogeniczne, nadmierne przegęszczenie zwierzyny i anomalie pogodowe. W wyniku działalności gospodarczej człowieka pojawiła się dodatkowa grupa - antropogenna - czynników szkodliwych. Za najgroźniejsze uznaje się emisję do powietrza dużej ilości: dwutlenku siarki SO₂, tlenu azotu, fluor i pyły. Powodują one uszkodzenie lub zamieranie aparatu asymilacyjnego drzew.

Na terenie gminy prowadzony jest monitoring uszkodzeń drzewostanów w ramach monitoringu leśnego. Wyniki prowadzonych obserwacji wskazują znaczny stopień uszkodzenia drzewostanów: dębowych i sosnowych. Ogółem ponad 50% drzew iglastych zaliczono do 2 klasy uszkodzeń.

Innymi zagrożeniami z grupy antropogenicznej są:

- pożary wywoływane często wypalaniem suchej roślinności trawiastej,
- nadmierny ruch turystyczny,
- nielegalne wycinanie drzew,
- kłusownictwo.

Istotnym zagrożeniem jest również porzucanie dużej ilości śmieci. Są to przede wszystkim śmieci wyrzucane przez mieszkańców gminy. Ponadto znaczącym elementem zagrażającym rodzimej florze jest rozprzestrzenianie się gatunków obcych, wydostających się z uprawy na naturalne siedliska, lub pojawiających się spontanicznie na siedliskach o zaburzonej równowadze biologicznej.

5.5 Zagrożenia dla krajobrazu

W chwili obecnej brak naturalnych zagrożeń dla krajobrazu. Zagrożenia pojawiają się ze strony człowieka na skutek nieprzemysłanej i nieracjonalnej działalności gospodarczej. Antropogeniczne zmiany w krajobrazie mogą doprowadzić do zmniejszenia jego walorów estetycznych i degradacji. Zagrożeniem jest lokalizacja inwestycji agresywnie oddziałujących na krajobraz w miejscach eksponowanych widokowo, oraz realizacja obiektów nie pasujących do krajobrazu swą formą i wielkością, obiektów, które stanowią obce dominanty w harmonijnym, historycznie ukształtowanym krajobrazie gminy. Do tego typu zagrożeń zaliczają się napowietrzne linie energetyczne wysokich napięć i maszty telefonii komórkowej. Nieograniczona rozbudowa funkcji mieszkaniowej jest dużym zagrożeniem dla historycznie ukształtowanej sieci osadniczej. Jako dysonans odczuwalne jest również wykorzystywanie niskiej jakości materiałów w zagospodarowaniu

terenów.

Działaniem korzystnym z punktu widzenia ochrony krajobrazu będzie zagospodarowanie zbiorników wodnych powstałych w wyrobiskach górniczych i wykorzystanie ich do celów rekreacyjnych.

5.6 Zagrożenia dla klimatu

Pokrycie terenu, sposób użytkowania i uwilgocenie podłoża mają charakter czynników klimatu kształtujących jego charakter w mikroskali i w skali lokalnej, głównie poprzez wpływ na zmianę bilansu cieplnego podłoża. Lokalne czynniki rzutują na stan atmosfery bezpośrednio nad określonym rodzajem podłoża, rzadko tylko ich skutki są przenoszone na dalsze okolice. Roślinność oddziałuje bezpośrednio na klimat w mikroskali. Jednak lokalne oddziaływanie powoduje tylko niewielką modyfikację rezultatów działania czynników geograficznych i cyrkulacyjnych, szczególnie przy tak urozmaiconym pokryciu i ukształtowaniu terenu, jakie występuje na terenie gminy. Zagrożenia dla klimatu wynikają tu jedynie z globalnych tendencji tego elementu środowiska. Nie ma lokalnych czynników wpływających negatywnie na klimat, nie planuje się również wprowadzenia zmian zagospodarowania istotnych ze względu na zmiany klimatu.

5.7 Zagrożenie promieniowaniem elektromagnetycznym

Na omawianym terenie znajdują się linie elektroenergetyczne wysokiego napięcia, średniego napięcia oraz stacje transformatorowe.

Dopuszczalne poziomy promieniowania, jakie mogą występować na terenach zabudowy mieszkaniowej i w miejscach dostępnych dla ludności określa rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 października 2003 r. w *sprawie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku oraz sposobu sprawdzania dotrzymania tych poziomów*. Rozporządzenie nakłada na projektanta i użytkownika urządzeń wytwarzających pola elektromagnetyczne obowiązek stosowania technicznych i organizacyjnych środków ograniczających zagrożenia środowiska i zdrowia ludzi.

Na omawianym terenie znajdują się linie elektroenergetyczne wysokiego napięcia 110 kV relacji Jarosław - Lubaczów oraz linie średniego napięcia i stacje transformatorowe. Zapewniają one pokrycie istniejącego zapotrzebowania mocy.

Linie energetyczne o napięciu znamionowym 110 kV zalicza się do przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko. Praktyka wykazuje, że współcześnie projektowane linie o tych parametrach nie stanowią zagrożenia dla ludzi i środowiska ze względu na występujące w otoczeniu promieniowanie elektromagnetyczne.

Źródłem promieniowania elektromagnetycznego mogą być również stacje bazowej telefonii komórkowej. Są one obecnie najbardziej rozpowszechnionym rodzajem obiektów

radiokomunikacyjnych. W Polsce istnieje sieć telefonii komórkowych wykorzystujących częstotliwości od 450 do 1800 MHz. Zasięgi występowania pól elektromagnetycznych o wartościach wyższych od dopuszczalnych w otoczeniu anten stacji bazowych są zależne od mocy doprowadzanej do tych anten i charakterystyki ich promieniowania. W otoczeniu typowych stacji bazowych telefonii komórkowej GSM pole elektromagnetyczne o wartościach wyższych od dopuszczalnych występuje nie dalej niż kilkadziesiąt metrów od samych anten i na wysokości ich zainstalowania. Ich lokalizacja jest dopuszczalna pod warunkiem, że na obszarach zabudowy mieszkaniowej i innych obszarach chronionych gęstość mocy pola elektromagnetycznego nie przekroczy dopuszczalnych wartości określonych w wyżej wymienionym rozporządzeniu.

5.8 Zagrożenie poważnymi awariami

Zgodnie z ustawą *Prawo ochrony środowiska* przez poważną awarię rozumie się takie zdarzenie, w szczególności emisję, pożar lub eksplozję, powstałe w trakcie procesu przemysłowego, magazynowania lub transportu, w których występuje jedna lub więcej niebezpiecznych substancji, prowadzące do natychmiastowego powstania zagrożenia życia lub zdrowia ludzi lub środowiska albo powstania takiego zagrożenia z opóźnieniem.

Według informacji podawanych przez Państwową Inspekcję Ochrony Środowiska najczęściej poważnych awarii zdarza się w transporcie (ponad połowa wszystkich tego typu zdarzeń), gdzie zagrożeniem mogą być wypadki i kolizje drogowe, w których biorą udział samochody przewożące materiały toksyczne, wybuchowe, łatwo palne i inne niebezpieczne. Około 30 % poważnych awarii odnotowuje się też w zakładach przemysłowych czy obiektach, gdzie zagrożenie mogą stanowić np. instalacje zawierające zbiorniki do przechowywania substancji niebezpiecznych.

Zgodnie z art. 73 ust. 3 ustawy *Prawo ochrony środowiska* w granicach administracyjnych miast oraz w obrębie zwartej zabudowy wsi nie należy lokalizować zakładów stwarzających zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzi, a w szczególności zagrożenie wystąpienia poważnych awarii (z wyjątkiem obszarów określanych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego jako tereny produkcyjne, magazynowe lub składowe, jeśli w dyspozycjach planów brak ograniczeń dotyczących tych zakładów). Zakłady te winny być sytuowane w bezpiecznej odległości od terenów mieszkaniowych i użyteczności publicznej, a także od obszarów chronionych przyrodniczo oraz stref ochronnych ujęć wód i obszarów ochronnych wód podziemnych. W przypadku zakładów istniejących ich rozbudowa jest dopuszczalna pod warunkiem, że doprowadzi ona do ograniczenia zagrożenia dla zdrowia ludzi, w tym wystąpienia poważnych awarii.

Lista rodzajów i ilości substancji niebezpiecznych, których znajdowanie się w zakładzie decyduje o zaliczeniu do zakładu o zwiększonym lub dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii, określona jest w rozporządzeniu Ministra Gospodarki z 9 kwietnia 2002 roku w sprawie rodzajów i ilości substancji niebezpiecznych, których znajdowanie się w zakładzie decyduje o zaliczeniu go

do zakładu o zwiększonym ryzyku albo zakładu o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej.

Biorąc pod uwagę istniejące zagospodarowanie gminy Laszki można stwierdzić, iż istnieje potencjalne zagrożenie powstania poważnych awarii, choć z uwagi na ogólnokrajową niewielką liczbę zdarzeń stwarzających zagrożenie (średnio ok. 200 rocznie), prawdopodobieństwo powstania ich właśnie w gminie Laszki jest niskie.

Nadzwyczajne zagrożenia środowiska związane są z możliwością wystąpienia awarii bądź wypadków z udziałem substancji niebezpiecznych. Nadzwyczajne zagrożenia środowiska to:

1. bezpośrednie skażenie środowiska, związane z wylaniem substancji do: – gleby, wód powierzchniowych, infiltracji do wód podziemnych. Skażenie to ma zazwyczaj charakter lokalny. Skażenia wód powierzchniowych czy podziemnych może stwarzać zagrożenie dla większych obszarów środowiska oraz zdrowia i życia ludzi,
2. pośrednie skażenie środowiska, wywołane wybuchem lub pożarem substancji niebezpiecznej związane z katastrofą lub wypadkiem z udziałem pojazdu przewożącego substancje niebezpieczne powodujące wybuch lub pożar.

5.9 Zagrożenia dla obszarów chronionych

Użytki ekologiczne

Użytki ekologiczne, powinny być chronione przed zmianą użytkowania, w tym np. osuszaniem, zajmowaniem na cele produkcyjne, zalesianiem (łąki śródleśne), a także nadmierną antropopresją.

Obszar Natura 2000 Rzeka San

Główne źródło zagrożenia stanowi przede wszystkim intensywna eksploatacja kruszywa, która powoduje zanikanie kamienistych tarlisk litofilnych gatunków ryb, do których należy większość najcenniejszych tutejszych gatunków. Poważne zagrożenie stanowi też bardzo rozpowszechnione kłusownictwo. Zanieczyszczenia wód przez spływ z pól i domowych gospodarstw, potencjalnym zagrożeniem jest regulacja rzeki.

Wykonywanie koniecznych prac z zakresu ochrony przeciwpowodziowej dotyczy różnych fragmentów doliny rzecznej i powinno się odbywać z uwzględnieniem wymogów ochrony siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków, których ochrona jest celem utworzenia obszaru Natura 2000.

Obszar Natura 2000 Łukawiec

Wszystkie siedliska *Eleocharis carniolica* są pochodzenia antropogenicznego: dawny rów melioracyjny, glinianki i nieczynne wyrobisko piaskowni. W związku z niedostateczną znajomością biologii gatunku i niepewnym jego statusem we florze krajowej (pierwsze odkrycie w 2. połowie lat 90-tych), trudno jednak wyrokować o perspektywach jego zachowania. Bezpośredniego zagrożenia zniszczeniem stanowisk w chwili obecnej nie ma (brak aktywności gospodarczej), natomiast zagrożeniem dla istnienia ponikła jest postępująca sukcesja na (w

większości wtórnie inicjalnych) siedliskach i ich zarastanie przez bardziej ekspansywne gatunki. Proces ten może być dramatycznie przyspieszony przez spadek poziomu wód gruntowych, wywołany czynnikami gospodarczymi (odwodnienie) jak i naturalnymi (ocieplenie klimatu skutkujące osuszaniem terenu).

Największym zagrożeniem dla łąk trzęślicowych jest obecnie ich porzucanie i zarastanie, w nieco mniejszym stopniu spadek poziomu wód gruntowych. Z zagrożeń potencjalnych na czoło wysuwa się ewentualne włączenie tych obszarów do programu zalesień.

Przeważająca część lasów wchodzi w skład Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe (Nadleśnictwa Lubaczów i Radymno), a więc przy ścisłym stosowaniu Zarządzenia nr 11A Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 11 maja 1999 r. w sprawie doskonalenia gospodarki leśnej na podstawach ekologicznych oraz wskazań programów ochrony przyrody opracowanych dla nadleśnictw Lubaczów i Radymno bezpośrednie zagrożenia nie powinny wystąpić.

6 ROLNICTWO

6.1 Struktura użytkowania ziemi

Ogólna powierzchnia gminy wynosi 13 785 ha w tym:

– grunty orne	6466 ha
– lasy i grunty leśne	2306 ha
– sady	46 ha
– łąki	1482 ha
– pastwiska	1892 ha
– pozostałe	1593 ha

Na terenie gminy Laszki działalność prowadzi 1276 gospodarstw rolnych. W tej liczbie zawierają się też działki rolne, stanowiące 26% ogólnej liczby gospodarstw. Około 84% gospodarstw rolnych nie przekracza wielkości 7 ha. Największa ilość gospodarstw mieści się w przedziale 4-7 ha. Pod tym względem Laszki są gminą o najlepszej strukturze gospodarstw w powiecie jarosławskim.

Gospodarstwa indywidualne charakteryzują się dużym rozdrobnieniem. Średnia powierzchnia gospodarstwa indywidualnego wynosi 2,36 ha.

Powierzchnia użytków rolnych w gminie Laszki wynosi 9886 ha, co stanowił 71,7% ogółu powierzchni gruntów.

Zadowolająca jest struktura własności gruntów rolnych.

We władaniu sektora prywatnego jest 8.242 ha tj. 64,3 %, w obrębie których funkcjonuje 1281 gospodarstw.

Statystycznie przeciętne gospodarstwo liczy 6,43 ha.

W poszczególnych grupach obszarowych wygląda to następująco:

Od 1 - 2 ha	-	460 gospodarstw	-	35,9%
Od 2 - 5 ha	-	404 gospodarstw	-	31,5 %
Od 5 - 10 ha	-	373 gospodarstw	-	29,1 %
Ponad 10 ha				3,5%

Gospodarstwa o powierzchni do 5 ha stanowi 96,5 % wszystkich gospodarstw w gminie.

Z porównania danych z 1991 i 2001 roku wynika, że proces powiększania gospodarstw jest nieznaczny, dochodzi nawet do rozdrabniania gospodarstw.

Znaczne powierzchnie gruntów zajmują funkcjonujące Rolnicze Spółdzielnie Produkcyjne i gospodarstwa osadnicze po byłych PGR.

6.2 Ocena stanu rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Oceniając przedstawione powyżej zagadnienia dotyczące rolnictwa w gminie, można stwierdzić, że stan rolniczej przestrzeni produkcyjnej jest na poziomie średnim. Wpływają na to elementy podwyższające i obniżające wartość rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

Elementami podwyższającymi wartość rolniczej przestrzeni produkcyjnej są:

- warunki klimatyczne,
- istnienie zwartych, jednorodnych kompleksów gruntów rolnych, łatwych do mechanicznej uprawy,
- uregulowane stosunki wodne większości użytków rolnych.

Elementami obniżającymi wartości rolniczej przestrzeni produkcyjnej są:

- zasoby glebowe na niskim poziomie (przewaga gleb klas III i IV, brak gleb klasy I),
- znaczne rozdrobnienie gospodarstw rolnych.

6.3 Zagrożenia dla rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Głównymi zagrożeniami prowadzącymi do degradacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej w gminie są:

- rozwój zainwestowania nierolniczego,
- skażenie środowiska przyrodniczego.

W gminie Laszki, głównie ze względu na jej sąsiedztwo z Jarosławiem, może zaistnieć duże zapotrzebowanie na tereny pod budownictwo mieszkalno-usługowe.

Degradacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej w gminie powodowana jest również przez skażenie środowiska przyrodniczego. Główne rejonu skażeń to tereny gruntów rolnych objęte oddziaływaniem dużych gospodarstw rolnych i zakładów lokalnych oraz istniejących i planowanych dróg.

Wyznaczenie rejonów i stopnia skażenia oraz określenie rzeczywistej degradacji rolniczej

przestrzeni produkcyjnej wymaga specjalistycznego opracowania.

7 LEŚNICTWO

7.1 Ocena zasobów leśnych w gminie

Pod względem szaty roślinnej obszar gminy zaliczany jest do Prowincji Niżowo - Wyżynnej (Środkowoeuropejskiej) i Okręgu Lubaczowsko - Cieszanowskiego (zwanego także Lubaczowskim). Roślinność tego terenu jest typowa dla pasa kotlin podgórskich - dominowały tu niegdyś bory sosnowe, z dużym udziałem borów wilgotnych oraz - w znacznie mniejszej skali - lasy mieszane. Znacznie większy niż obecnie był także udział torfowisk i łąk zarastających łożyną, zajmujących obszary podmokłe.

Prowadzona od wieków gospodarka rolna człowieka spowodowała znaczne skurczenie się powierzchni lasów na terenie gminy, a prace melioracyjne przyniosły zanik obszarów podmokłych.

Dziś lasy zajmują jedynie 18,4% powierzchni gminy, głównie w północnej części. Od Bobrówki i Korzenicy na północny - wschód rozciąga się największy w powiecie kompleks leśny z dominującym udziałem borów świeżych i borów mieszanych - dominującym gatunkiem jest tu sosna pospolita, a domieszkę stanowi głównie dąb szypułkowy i brzoza, w mniejszym stopniu buk, grab oraz inne gatunki, w tym modrzew i jodła.

Nad brzegami rzek i starorzeczy spotyka się rzadko resztki lasów wilgotnych, bukowo - jesionowe - dębowych, z udziałem wierzby, olchy i topoli. W podszyciu lasów dominują: leszczyna, jałowiec, jarzębina, kruszyna, bez czarna i kalina koralowa, a w runie nie brak borówek, poziomek, wrzosów, jeżyn oraz grzybów.

Powierzchnie leśne na całym opisywanym obszarze cechują się słabym uszkodzeniem aparatu asymilacyjnego (defoliacja poniżej 10%) spowodowanym czynnikami abiotycznymi, biotycznymi i antropogenicznymi.

7.2 Tereny predysponowane do przekształcenia w kierunku gospodarki leśnej

Podstawowymi kryteriami, według których zostały wyodrębnione tereny predysponowane do zalesień to:

- gleby klas najsłabszych VI, V i VI,
- grunty leżące na dużych spadkach,
- grunty rolne stanowiące wyraźną ingerencję przestrzenną w istniejące zespoły leśne i rozbijające zwartość tych zespołów,
- grunty rolne wyłączone z produkcji rolnej (ugorowane) leżące w bezpośrednim sąsiedztwie istniejących lasów.

Wyznaczenie terenów predysponowanych do zalesień ma na celu ułatwienie samorządowi

prowadzenia polityki przestrzennej w zakresie zwiększenia "lesistości" gminy poprzez stymulowanie przekształceń tych terenów w kierunku gospodarki leśnej.

8 OCENA STANU ISTNIEJĄCEGO I PODSTAWOWE UWARUNKOWANIA ROZWOJU GMINY

8.1 Uwarunkowania wynikające ze struktury sieci osadniczej

Charakter powiązań układów przestrzennych w strukturze sieci osadniczej jest jednym z podstawowych czynników generujących rozwój poszczególnych elementów tej struktury.

W gminie Laszki układ strukturalno-przestrzenny oparty jest o ustabilizowaną sieć osadniczą, której wiodącą rolę pełnią Laszki - jako siedziba Urzędu Gminy i centrum obsługi gminy.

Obszar gminy Laszki rozciąga się we wschodniej części województwa podkarpackiego, zajmując swym nieregularnym obrysem powierzchnię ok. 13800 ha. Ośrodkiem wspomagającym w systemie obsługi jest Wysock, Wietlin a w pewnym zakresie również Bobrówka i Mięksiz Nowy.

W gminie Laszki zarysowują się trzy zasadnicze obszary funkcjonalne:

- obszar dominacji produkcji rolnej obejmujący zachodnio - północne i środkowe pasmo gminy z sołectwami: Laszki, Wietlin, Bobrówka, Korzenica i Mięksiz Nowy,
- obszar predysponowany do rozwoju rekreacji obejmujący południowo-wschodnią część gminy z sołectwami: Charytany, Tuchla i Mięksiz Stary oraz na północy Czerniawka, ale również Wysock,
- obszar o potencjale wydobywczym żwiru i piasku w części południowo-wschodniej obejmującej sołectwo Wysock.

Gmina Laszki charakteryzuje się znacznym potencjałem przyrodniczo-krajobrazowy m, który podwyższa jej turystyczno-rekreacyjne walory. Wzdłuż południowych granic gminy płyną atrakcyjne dla turystyki i rekreacji rzeki - San i Szkło, które mogą stanowić miejsce letniego wypoczynku okolicznych mieszkańców i nie tylko.

Charakterystyczną cechą krajobrazu Laszek i okolic są liczne XIX-wieczne i XX-wieczne, zabytkowe kapliczki i krzyże o bardzo interesującej architekturze. Naliczono ich ponad 20, niektóre o ponad stuletniej historii. Przez teren gminy nie przebiega dotychczas żaden szlak turystyczny. Najstarszym zabytkiem w gminie jest układ parkowo - pałacowy w Wysocku. W gminie znajdują się również cenne obiekty sakralne - kościoły i cerkwie wraz z cmentarzami.

Na obszarze gminy można jeszcze oglądać cenne zabytki architektury osiedleńczej - stare chałupy, które powoli znikają niestety z krajobrazu, opuszczone i popadające w ruinę.

Infrastruktura turystyczna na terenie gminy rozwinięta jest bardzo słabo. W szczególności brakuje miejsc noclegowych - działa jednak jedno gospodarstwo agroturystyczne, które oferuje swoje usługi przez cały rok. W przyszłości planuje się uruchomienie bazy noclegowej dla wypoczynku kolonijnego i feryjnego przy wykorzystaniu szkół podstawowych. Atrakcyjność gminy mogą

podnieść nowotworzone szlaki turystyczne, spacerowe i rowerowe.

8.2 Uwarunkowania demograficzne

Głównym czynnikiem powodującym kształtowanie się procesów rozwojowych w gminie są jej mieszkańcy. Pod względem zaludnienia gmina należy do jednostek o średniej liczbie mieszkańców.

Według danych GUS na terenie gminy zamieszkują obecnie 6 894 osoby. Gęstość zaludnienia wynosi dla gminy 50,1 osób / km² (stan na koniec czerwca 2010). Najgęściej zaludnioną wsią są Laszki, mieszka tam 25,3% ogółu mieszkańców gminy.

Mała gęstość zaludnienia w gminie to wynik zaszłości historycznych, okresu wojen i powojennych procesów repatriacyjnych lat 1944-1947.

Na przestrzeni ostatnich kilku lat można zauważyć spadek ludności. W latach 1998 - 2010 liczba ludności gminy zmalała o 328 osób. Wpływ na to mają między innymi procesy migracyjne i ruch naturalny ludności.

Przyrost naturalny w gminie Laszki kształtuje się od lat na dodatnim, lecz względnie niskim poziomie. W roku 1997 przyrost naturalny wyniósł 13 osób i był jednym z najmniejszych w powiecie.

Znaczna część ludności gminy zajmuje się rolnictwem, produkując żywność głównie na zaspokojenie własnych potrzeb. Liczba pełnozatrudnionych w rolnictwie nie odzwierciedla jednak stanu faktycznego. Duża część mieszkańców gminy to tzw. dwuzawodowcy, pracujący zawodowo i równocześnie będący właścicielami gospodarstw rolnych.

8.3 Główne funkcje gminy i uwarunkowania gospodarcze

Głównymi funkcjami gminy są:

- rolnictwo,
- obsługa rolnictwa
- mieszkalnictwo.

Funkcje uzupełniające to usługi i rekreacja.

8.4 Ocena infrastruktury społecznej

W zakresie infrastruktury społecznej władze gminy najbardziej zainteresowane są usługami o charakterze publicznym tj.:

- oświatą i wychowaniem,
- ochroną zdrowia i opieką społeczną,
- kulturą,

- częściowo sportem i rekreacją,
- gospodarką komunalną (np. strażnice p.poż., cmentarze),
- elementami obsługi o znaczeniu państwowym – policja, poczta.

Pozostałe ważne elementy podstawowej obsługi mieszkańców typu: handel, gastronomia, usługi bytowe, turystyka, obsługa komunikacji zbiorowej, należą do dziedzin uzależnionych głównie od działania praw gospodarki rynkowej.

Gmina dbając o rozwój gospodarczy, który zależy właśnie od rozwoju drobnej przedsiębiorczości, może stosować preferencje i ułatwienia przede wszystkim lokalizacyjne i finansowe dla potencjalnych inwestorów.

8.5 Oświata i wychowanie

Przedszkola – brak placówek, istnieje konieczność zainicjowania powstania tego typu obiektu.

Szkoły podstawowe – 5 placówek, 643 uczniów w roku 2006.

Gimnazja – 1 placówka, 318 uczniów w roku 2006.

Internaty – brak placówek, nie ma potrzeb.

Szkoły specjalne – brak placówek, istnieje konieczność organizacji w szkołach podstawowych przynajmniej tzw. "klas zintegrowanych", gdyż ok. 5% populacji dzieci w wieku szkolnym wymaga nauczania specjalistycznego.

8.6 Ochrona zdrowia i opieka społeczna

Podstawową opiekę medyczną w gminie Laszki zapewnia Gminny Ośrodek Zdrowia z filiami w Wietlinie i Miękiszu Nowym. Stan usług medycznych jest wystarczający na miejscowe potrzeby. W gminie na stałe zatrudnieni są następujący pracownicy medyczni:

- 2 lekarzy ogólnych,
- 1 stomatolog,
- 6 pielęgniarek.

Specjalistyczna opieka medyczna jest dostępna w pobliskim Jarosławiu, gdzie znajduje się również najbliższy punkt Pogotowia Ratunkowego. Mała odległość Laszek od Jarosławia powoduje, że mieszkańcy mają łatwy dostęp do usług medycznych. Gmina Laszki, wśród gmin powiatu jarosławskiego, zajmuje czwarte miejsce pod względem liczby lekarzy przypadających na 10 tys. ludności, zaś trzecie miejsce jeśli chodzi o liczbę mieszkańców przypadających na lekarza stomatologa.

Występuje brak obiektów opieki społecznej typu dom rencistów, pogodnej jesieni, dla przewlekle chorych, zastępczy dom rodzinny dla dzieci itp.

Będzie występować potrzeba stworzenia placówek opieki społecznej (przynajmniej dla dorosłych) w związku z tendencją starzenia się społeczeństwa i coraz częstszymi przypadkami

pozostawiania ludzi starszych i dzieci bez opieki rodziny.

Gmina posiada jedną aptekę leków gotowych zlokalizowaną w Laszkach.

8.7 Kultura i sport

Życie kulturalne gminy skupia się w Laszkach, które są centrum lokalnych wydarzeń kulturalnych i sportowych. Jest to możliwe dzięki posiadanemu zapleczu, ponieważ Laszki mają stadion oraz halę sportową z 14 miejscami noclegowymi w miejscowej szkole podstawowej.

Gminna Biblioteka Publiczna – znajduje się w budynku świetlicy wiejskiej, jej księgozbiór obejmuje 9536 woluminów, Filia Biblioteki w Miękiszu Nowym (znajduje się w budynku remizo-świetlicy wiejskiej), Filia Gminnej Biblioteki Publicznej mieszcząca się w budynku byłej Szkoły Podstawowej w Wysocku.

8.8 Stan mieszkalnictwa

Zasoby mieszkaniowe gminy Laszki opierają się głównie na zabudowie mieszkaniowej, która jest własnością prywatną. Gmina Laszki nie posiada lokali socjalnych.

Przeważają budynki typu zabudowy jednorodzinnej oraz zagrodowej, niekiedy nawet o charakterze rezydencjonalnym.

9 STRUKTURA PRZESTRZENNA

9.1 Krajobraz kulturowy

Najstarsze ślady pobytu człowieka na terenie dzisiejszej Gminy Laszki pochodzą ze starszej epoki kamiennej (paleolitu), trwającej do schyłku VI tysiąclecia p.n.e.. Ślady te - w postaci narzędzi wykonanych z kamienia bądź rogu - pozostawione zostały przez koczowniczych myśliwych, polujących w dominujących tu wówczas w krajobrazie lasach. Znaleźiska pochodzą z obszaru większości istniejących dziś sołectw - do najciekawszych zaliczyć trzeba: siekierkę kamienną z Miękiszka Nowego, toporki krzemienne z Miękiszka Starego, Korzenicy i Laszek oraz fragment toporka kamiennego z Wietlina.

Istnienie stałych osad ludzkich na obszarze gminy stwierdzić można dla kolejnej -młodszej epoce kamiennej (neolit). Na ziemi polskie przybywają wówczas plemiona posiadające umiejętność uprawy roli i hodowli bydła, pochodzące z basenu środkowego Dunaju (V tyś. lat p.n.e.). Przyniosły ze sobą także znajomości wyrobów ceramicznych, które stają się najczęściej spotykaną zawartością znalezisk archeologicznych.

Ślady trwałych osad neolitycznych pochodzą m. in. z Tuchli, Laszek, Charytan, Wysocka i Wietlina - z terenu tego ostatniego pochodzi najwięcej znalezisk dowodzących istnienie stałych siedzib ludzkich. W bezpośrednim sąsiedztwie Sanu ludzie znajdowali bowiem najlepsze warunki

do zakładania osad, wynikające choćby ze znacznie lepszej jakości gleb.

Pierwsze kultury neolityczne nie pozostawiły na interesującym nas terenie bezspornych śladów swego rozwoju, na pewno zamieszkiwali tu natomiast przedstawiciele rozwijającej się w młodszym okresie neolitu tzw. kultury pucharów lejkowatych, której przedstawiciele wytwarzali charakterystyczne formy naczyń: z baniastym brzuścem i szeroko rozchylonym kołnierzem. Kultura ta pojawiła się na ziemiach polskich w połowie IV tysiąclecia p.n.e. i rozwijała się aż do III tysiąclecia p.n.e., a wywodziła się najprawdopodobniej z terenów dzisiejszej Danii i Niemiec lub z naszych Kujaw.

Charakteryzuje ją przewaga gospodarki hodowlanej, przy dość jeszcze znacznej roli łowiectwa i rybołówstwa. Mieszkańcy tej grupy zakładali osady w bliskości dolin rzecznych. Osady te były złożone albo z budowli naziemnych o lekkiej konstrukcji słupowej, albo z ziemianek. Materiał archeologiczny identyfikowany z kulturą pucharów lejkowatych pochodzi z Wietlina i Charytan.

W połowie III tysiąclecia p.n.e. pojawiają się na obszarze Polski przedstawiciele nowej ludności, która wytwarzała ceramikę zdobioną odciskiem sznura (stąd kultura ceramiki sznurowej). Ludność ta używała także specyficznych toporów kamiennych kształtu łódka w at ego. Od tych właśnie toporów ludność ceramiki sznurowej nazwano też nosicielami kultury toporów bojowych. Początki tej kultury wiąże się z najazdem nomadów, którzy ulegli stopniowemu "rozplnięciu" się w środowisku lokalnym, gdyż reprezentowali skromną ilościowo grupę najeźdźców.

W pierwszej połowie II tysiąclecia p.n.e., następuje ujednoczenie pod względem kultury pewnych terytoriów, na których rozwijają się nowe formy zachowujące jednak wyraźnie tradycje "sznurowe". Taką nową jednostką kulturową jest występująca wokół Karpat tzw. grupa lub kultura Chłopięce - Vesele (nazwa od stanowisk w pobliskich Chłopicach i miejscowości Vesele k. Nitry na Słowacji). Grupę tę charakteryzuje rozwój gospodarki pasterskiej, zanik osad i liczne kontakty z Południem, które uwidaczniają się licznymi importami wyrobów miedzianych, głównie zausznic w postaci liścia wierzbowego. Grupa Chłopięce - Vesele jest kulturą z przełomu epoki kamienia i epoki brązu na ziemiach polskich. Podstawową formą ceramiki w tej grupie jest uchaty kubek, zdobiony odciskami sznura.

Z terenu gminy Laszki pochodzi kilka zabytków neolitycznych, identyfikowanych z kulturami ceramiki sznurowej. Fragmenty naczyń, zdobionych charakterystycznym odciskiem sznura, znaleziono na terenie Wietlina I, Charytan oraz Tuchli, fragmenty typowych toporków kamiennych na obszarze Wietlina I i Wysocka, czterościennej siekiery w Tuchli, a w Charytanach grocik krzemienny.

Zdecydowaną większość znalezisk z interesującego nas obszaru z reguły trudno przypisać określonej kulturze. Przeważają wśród tych znalezisk fragmenty ceramiki i odłupki krzemienne, częściowo z krzemienia wołyńskiego. Uogólniając, o wiele częściej występują one w południowej, nadsańskiej części gminy, na północy jest ich znacznie mniej. Wynikało to, jak już zwrócono uwagę, z większej przydatności osadniczej terenów nad Sanem.

Kontynuację kręgu kultur z ceramiką sznurową, a zwłaszcza kultury Chłopice - Vesele stanowiła kultura mierzanowicka, rozwijająca się na przełomie epoki neolitycznej i epoki brązu. Ludność tej kultury zajmowała się hodowlą i w mniejszym stopniu uprawą ziemi. Brąz występuje bardzo nielicznie - brak go np. wśród pochodzących z tego okresu znalezisk z obszaru Gminy. Ceramikę tej kultury odkryto natomiast w południowej części Łaszek i w Bobrówce, w Wietlinie działała nawet spora osada. Nieco więcej wyrobów brązowych pochodzi z okresu rozwoju kultury trzcinieckiej (ok. 1500 - 1300), która także rozwinęła się na podłożu kultur ceramiki sznurowej. 13 Wyroby tej kultury - głównie ceramikę, znaleziono na obszarze Miękisza Starego, Wietlina III, Bobrówki oraz -szczególnie liczne - Łaszek i Charytan. Z osadą kultury trzcinieckiej mamy natomiast bezspornie do czynienia na terenie Tuchli.

Na stałe wyroby brązowe wchodziły w użycie w dalszej fazie epoki brązu (ok. 1300 - 700 p.n.e.), w okresie rozwoju tzw. kultury łużyckiej, rozpowszechnionej na terenach od Łaby po Bug, znanej powszechnie dzięki odkryciu grodu tej kultury w Biskupinie.

Charakterystyczny był dla tej kultury m. in. ciałopalny obrządek pogrzebowy i wspomniana już dominacja wyrobów brązowych. Kultura łużycka - a ściślej mówiąc grupa tej kultury zwana tarnobrzeską - rozwijała się na interesującym nas obszarze do końca epoki brązu oraz w początkowej fazie epoki żelaza - do pół. IV w. p.n.e.

Z grupą tarnobrzeską kultury łużyckiej związanych jest wiele znalezisk, głównie ceramiki, pochodzących z całego obszaru dzisiejszej gminy. Liczniejsze znaleziska, świadczące o funkcjonowaniu osad, przyniosły badania archeologiczne na terenie Charytan, Wysocka, Bobrówki, Łaszek, Wietlina, Wietlina I i Wietlina III, na obszarze tego ostatniego funkcjonowało nadto cmentarzysko ciałopalne grupy tarnobrzeskiej.

W okresie halsztackim (epoka żelaza) pojawiają się na terytorium tej grupy silne wpływy ze strony kultur wschodnich, spokrewnionych ze Scytami. Najazd scytyjski był zapewne zresztą jedną z przyczyn upadku kultury łużyckiej.

Kolejny okres - lateński (ok. IV w. p.n.e.), to okres wielkiej ekspansji celtyckiej, która przyniosła na nasze ziemie wyższe formy gospodarki. Na ślady kultury celtyckiej natrafiono i w okolicach Przemyśla m.in. na brązową zapinkę z okresu lateńskiego. Z tego czasu pochodzi również głowa byka, wykonana z pozłacanej blachy, a znaleziona w 1826 roku w Sanie koło Radymna. Znaleziska te potwierdzają istnienie kontaktów tego terenu z Celtami od strony południowej. Odkrycie zabytków kultury lateńskiej przyniosły także badania prowadzone w Wietlinie - znaleziono tu mianowicie fragmenty naczyń grafitowych, toczonych na kole.

Pod wpływem celtyckim, w dużym stopniu, kultura łużycka reprezentowana na interesującym nas obszarze przez grupę tarnobrzeską przekształcają się w nową kulturę -zwaną przeworska. Kultura ta wytworzyła się na początku młodszego okresu przedrzymskiego i trwała w ciągu okresu wpływów rzymskich (tj. od I w. n.e. do IV w. n.e.), zajmując większą część Polski. Największe skupienie tych stanowisk w Polsce pd. - wsch. znajdowało się w kotlinie środkowego

Sanu, wzdłuż jego brzegów oraz nad jego dopływami na żyznych glebach lessowych i madach. Takie usytuowanie większości osad m.in. w dolinach rzecznych obfitujących w pastwiska oraz na stokach wzgórz opadających łagodnie ku południowi pozwala przypuszczać, że podstawą gospodarki było rolnictwo i hodowla. Na podstawie źródeł zaobserwować można w tym okresie znaczne ożywienie gospodarcze, widoczne choćby we wzroście produkcji żelaza, rozwoju rękodzielnictwa - złotnictwa, garncarstwa (ceramika toczona na kole) czy tkactwa. W dziedzinie rolnictwa, dzięki zastosowaniu przejętych za pośrednictwem Celtów nowych rozwiązań technicznych, znacznie wzrasta wydajność. W powszechne użycie w miejsce gospodarki wypaleniskowej wchodzi dwu- i trójpolówka. Wynikiem wzrostu wydajności jest pozostawianie nadwyżek żywności - ich zbyt w zamian za inne dobra staje się bodźcem do powstania i rozwoju wymiany handlowej.

Rozwijająca się intensywnie przez kilka wieków kultura przeworska pozostawiła cały szereg zabytków na terenie całej gminy, najwięcej w jej części nadszańskej. Wśród odkrytego materiału dominują fragmenty ceramiki, niemało jest śladów osad. Duże osady funkcjonowały na terenie Wietlina, Wietlina I, Wietlina III i Wysocka, nieco niniejsze zaś Bobrówki i Łaszek. Co ciekawe, na terenie tych ostatnich, bogatych w odkrycia z czasów kultury łużyckiej, materiał kultury przeworskiej jest stosunkowo rzadki. Brak jest informacji o pochodzących z terenu gminy charakterystycznych dla tej epoki znaleziskach tzw. importów z terenu Cesarstwa - najczęściej monety rzymskie lub produkowane tam ozdoby. Skarby monet rzymskich odkryto natomiast w kilku innych miejscowościach Jarosławszczyzny.

W V w. n.e. osadnictwo związane z kulturą przeworska zanika - wiąże się to zapewne ze skutkami najazdów azjatyckich Hunów u progu V wieku n.e. Ślady osadnictwa występują znów na pocz. VI w. i wiążą się z pojawieniem się żywiołu słowiańskiego. Na interesującym nas obszarze ślady osadnictwa uchwyte są dopiero od VIII w, na pewno łączyć je trzeba z elementem słowiańskim. Najwcześniej pod osadnictwo zajmowano tereny nad Sanem, stąd znaleziska datowane na VIII - X wiek (tzw. okres plemienny) z obszaru Wietlina, Wietlina I, Wysocka oraz - szczególnie liczne - Łaszek. Fragmenty naczyń wczesnośredniowiecznych odkryto także na terenie Korzenicy i Bobrówki.

Mieszkańcy tych osad reprezentowali niższy poziom techniki rolnej niż ich poprzednicy z okresu wpływów rzymskich. Nie jest to wyjątek - Słowianie zamieszkujący w okresie plemiennym nasze ziemie nie znali jeszcze ani zaprzęgu do orki, ani pługa, musieli więc prowadzić tzw. gospodarstwa żarowe lub wypaleniskowe, od których odeszła ludność kultury przeworskiej. Wypalali oni las i na uzyskanych w ten sposób poletkach siali ziarno rzucając je wprost w popiół. Pola ich były wówczas rozrzucone wśród lasów, a osady ich były niewielkie i nie miały charakteru stałego.

Kwestia, który z ludów słowiańskich zamieszkiwał wówczas interesujący nas region budziła w przeszłości wiele kontrowersji. Obecnie w nauce zwycięskim wydaje się być pogląd, iż był on

zamieszkiwany przez plemię Lędzian - tak uważa wielu historyków.

Lędzianie zamieszkiwali więc tereny w szerokim pasie pobliżu dzisiejszej wschodniej Polski, od Lubelszczyzny po Bieszczady. Świadectwem lędziańskiej ("lackiej") przynależności plemiennej terenów nadszańskich jest słynna zapiska "Powieści dorocznej", donosząca pod rokiem 981 o wyprawie Włodzimierza Kijowskiego ku Lachom i zajęciu ich grodów, w tym Przemyśla.

Znaleziska archeologiczne układają się na terenie małopolski środkowej i wschodniej w trzy skupiska, pokrywające się z terytoriami tzw. małych plemion. Wzdłuż Dunajca zamieszkiwało mianowicie plemię nazwane "tarnowsko - sądeckim", dalej na wschód "jasielsko - sanockie", na północ od tego ostatniego "rzeszowsko - przemyskie" - zajmując m. in. teren dzisiejszej gminy Laszki.

Od końca IX w. wyrastające potęgi polityczne rozpoczęły próby podporządkowania sobie południowych siedzib Lędzian. Znaleźli się oni najpierw w zależności od Państwa Wielkomorawskiego, a po jego upadku spowodowanym najazdem Węgrów (wówczas dzikich koczowników przybyłych ze wschodnich stepów), popadli w zależność od tych ostatnich na początku X w. Zwierzchność tę zrzucili Lędzianie w latach czterdziestych X w., najprawdopodobniej dzięki sojuszowi z księciem kijowskim, Igorem. Niestety, już po kilkunastu latach interesujący nas teren został zawojowany przez przeżywające okres burzliwego rozwoju państwo czeskie, powstałe na gruzach Wielkich Moraw. W tym okresie Czesi podbili też państwo Wiślan, a więc całą Małopolskę z Krakowem.

Kolejna informacja o losie południowych Lędzian pochodzi z roku 981, kiedy to książę kijowski Włodzimierz zajął tzw. Grody Czerwieńskie, w skład których najpewniej wchodził obszar dzisiejszej gminy. Nie wiemy niestety, czy wcześniej tereny te wchodziły w skład państwa Mieszka I, czy też Włodzimierz zdobył je na Czechach. Tak czy inaczej data 981 rozpoczyna okres konfliktów polsko - ruskich o terytoria Lędzian. W ciągu X wieku musiały zaniknąć istotniejsze różnice kulturowe pomiędzy Lędzianami, a ich zachodnimi sąsiadami, a pogłębiła się odrębność Lędzian od plemion ruskich na wschodzie. Rezultatem tego jest utożsamianie Lędzian z Polakami przez ruskie kroniki, i, co ciekawe, wyprowadzenie ruskiej nazwy nadanej Polakom - Lachy od Lędzian. Jeszcze wyraźniejsza pamiątka po Lędzianach istnieje w języku węgierskim - po węgiersku bowiem Polak to Lengyel.

Grody Czerwieńskie odbił w 1018 r. Bolesław Chrobry, w czasie tej samej wyprawy, w której wyszczerbił swój miecz o Złotą Bramę w Kijowie. W 1031 r. książę kijowski Jarosław Mądry na nowo włączył te tereny do Rusi, rozgramiając do spółki z Niemcami syna Chrobrego - króla Polski Mieszka II. Wg ówczesnej kroniki ruskiej mieszkańcy nowo nabytych (czy też odzyskanych ponownie) ziem byli masowo wysiedlani za Dniepr. Przez kolejnych kilkadziesiąt lat brak informacji o losach tych ziem, choć zapewne Bolesław Śmiały na przeciąg kilku lat znów przywrócił je w całości panowaniu polskiemu. W trakcie tych wszystkich konfliktów okazało się, że żadna ze stron nie ma dość siły, by na stałe opanować sporne tereny. Zaczął się więc

utrwać ich podział. Powstanie w końcu XI w. osobnego księstwa ruskiego ze stolicą w Przemyślu, (później w Haliczu) podział ten przypieczętowało. Interesujący nas tutaj obszar znalazł się po stronie ruskiej. Stan taki trwał do lat 40 - tych XIV w, kiedy to Kazimierz Wielki przyłączył Ruś Halicką do Korony Polskiej.

Z okresu przynależności interesującego nas obszaru do Księstwa Halickiego pochodzą znaleziska niewielkich ilości materiału ceramicznego, pochodzące z Korzenicy (Zagrody), Miękisza Nowego, Miękisza Starego, Wietlina I, Wietlina III oraz Laszek, gdzie wyraźnie większa ilość znalezisk wskazuje na funkcjonowanie większego skupiska osadniczego. Z osadami mamy do czynienia także na terenie Wietlina i Wysocka, jakkolwiek wydają się one być mniejsze, niż skupiska osadnicze z czasów kultury przeworskiej.

9.2 Zasoby dziedzictwa kulturowego

Zawieruchy dziejowe, liczne wojny i przemarsze obcych wojsk nie oszczędziły wielu zabytkowych budowli gminy Laszki. Mimo tego zachowało się kilka pamiątek przeszłości, wśród których najcenniejszą jest zespół pałacowy w Wysocku, pamiętający jeszcze dziedziców tutejszych dóbr - Sieniawskich, Czartoryskich i Zamoyskich.

Pierwszy, drewniany pałac powstał tu w II połowie XVII wieku dzięki Marii de la Grange d'Arquien, ówczesnej właścicielce klucza Wysockiego, który odziedziczyła po swym pierwszym mężu ordynacie Tomaszu Zamoyskim. Pani ta, znana lepiej jako Marysieńka, późniejsza ukochana żona króla Jana III Sobieskiego, zaraz po otrzymaniu spadku przystąpiła do budowy swej rezydencji. Był to drewniany, piętrowy pałac z arkadowym wejściem oraz czterema alkierzami w narożnikach, którego autorstwo przypisuje się Tylmanowi z Gameren. Pełnił rolę pałacyku letniego, a król Jan przyjeżdżał tu na polowania. Pamiątką jego bytności są stare lipy w parku i resztki alei lipowej.

Po śmierci Sobieskiego, Marysieńka chętnie przebywała w wysockim pałacyku, aż do chwili, gdy na zawsze opuściła Polskę. Niestety rezydencja Sobieskich nie przetrwała do naszych czasów.

Po Sobieskich dobra Wysockie przeszły na krótko we władanie Rakoczego, a od 1712 roku stały się własnością Adama i Elżbiety Sieniawskich. Wzniesiony przed niemal półwieczem pałac znajdował się wówczas w ruinie, przeto pani Sieniawska zapragnęła nowej, murowanej tym razem rezydencji. W latach 20-tych XVIII wieku przystąpiono do budowy podziwianego do dziś pałacu, według projektu Giovanniego Spazzio.

Prace przy rezydencji zakończono w latach 1733 - 34, za czasów Zofii z Sieniawskich Denhoffowej. Po śmierci męża bogata wdowa wydała się ponownie za przedstawiciela niezwykle wówczas wpływowej "Familii" Czartoryskich, wojewodę ruskiego Augusta Aleksandra. Dzięki temu mariażowi dobra wysockie zasiliły wciąż rosnącą fortunę Czartoryskich.

Po śmierci Augusta Wysock przypadł jego synowi Adamowi Kazimierzowi Czartoryskiemu, który z kolei w 1813 roku zapisał go najstarszej córce Marii, nieszczęśliwie ongiś wydanej za

utrącej i hulakę Fryderyka Wirtemberskiego. Po rozwodzie stale zamieszkiwała z matką Izabelą z Flemingów Czartoryską w jej sentymentalnej rezydencji w Puławach. Po klęsce powstania listopadowego, obie musiały opuścić Puławy i znalazły schronienie właśnie w Wysocku. Przez wiele lat niezamieszkały pałac wysocki przedstawiał nader żalony widok. Tak pisze o nim Maria Wirtemberska "znalazłam tutaj duże pokoje puste, gdzie nie było ani jednego stolika, ani jednego stołu, ani jednego łóżka, zimno wilcze wszędzie, błoto na korytarzach". Przyzwyczajona do dotychczasowego przepychu Maria natychmiast przystąpiła do odnawiania rezydencji. Za jej czasów przywrócono dawny blask pokojom, wyremontowano kaplicę ulokowaną w północno - wschodniej części pałacu.

W 1835 roku, licząc dziewięćdziesiąt lat zmarła w Wysocku matka Marii, Izabela, niegdyś pierwsza piękność rokoka.

Maria Wirtemberska sprzedała w latach 40-tych XIX wieku dobra wysockie spokrewnionej z nią przez siostrę Zofię rodzinie Zamoyskich. To właśnie im pałac zawdzięcza dzisiejszy wygląd. W latach 80-tych XIX wieku bowiem Stefan Zamoyski przeprowadził gruntowną jego przebudowę. Dobudowano wówczas piętro kryte mansardowym dachem, a w centralnej części elewacji wzniesiono reprezentacyjny ganek, wsparty na czterech filarach. Pałac został poważnie uszkodzony podczas I wojny światowej, spłonął wówczas dach, nadpalone były także mury. Po wojnie dzięki opiece właścicieli siedziba została odbudowana. Niestety kolejna wojna, a zwłaszcza front z 1944 roku ponownie zniszczyły pałac, który dodatkowo pozbawiony swych dawnych dziedziców systematycznie popadał w ruinę.

Odbudowano go w końcu na początku lat 60-tych, kiedy wydawało się że nic już nie uratuje pysznej niegdyś siedziby Sieniawskich. Dziś gruntownie odnowiony, utrzymany na planie wydłużonego prostokąta z 13-osiową fasadą frontową cieszy oko zwiedzającego. Znajduje się w nim obecnie Dom Opieki Społecznej.

Z dawnego zespołu dworskiego zachowała się także murowana oficyna z przełomu XIX i XX wieku, uratowana dzięki gruntownemu remontowi w latach 90-tych. Niestety w gorszym stanie jest pochodząca z I połowy XIX wieku murowana stajnia oraz podobnie datowana kuźnia, obecnie w ruinie. Choć znacznie późniejsza według legendy jest miejscem gdzie onegdaj Sobieski kazał podkuwać konie ruszające na odsiecz Wiednia. W skład zespołu dworskiego wchodzi też murowana kaplica z 1831 roku oraz kamienny obelisk z 1883 roku. Najstarszym fragmentem zespołu jest piwnica, wykorzystywana ongiś jako areszt, datowana na XVII wiek. Zachowała się także aleja lipowa, wiodąca do pałacu, a następnie obejmująca go z obu stron. Na południe od pałacu rozciąga się dawny park romantyczny z XVIII wieku, powiększony w wieku następnym.

W Wysocku znajduje się także dawna cerkiew greckokatolicka pod wezwaniem Narodzenia Najświętszej Marii Panny, od 1948 roku użytkowana przez parafię rzymską. Jest to murowana budowla z 1889 roku, swój dobry wygląd zawdzięcza remontowi z lat 1991 -93.

Najstarszy kościół rzymskokatolicki pod wezwaniem śś. Zofii i Szczepana znajduje się natomiast w Łaszkach, do II wojny światowej był siedzibą rozległej parafii rzymsko-katolickiej, podczas gdy cerkwie znajdowały się w niemal każdej miejscowości, z uwagi na duży odsetek ludności ruskiej. Pierwszy kościół w Łaszkach istniał już w połowie XV wieku. W 1630 roku na prośbę księżnej Anny Ostrogskiej probostwo i kościół w Łaszkach pod wezwaniem św. Łukasza Ewangelisty wcielono do dochodów kościoła kolegiackiego w Jarosławiu.

W 1736 roku prepozyt kolegiaty jarosławskiej Wacław Hieronim Sierakowski wznosił w Łaszkach, nowy, drewniany kościół pod wezwaniem św. Łukasza Ewangelisty. Niestety ta niewielka, kryta gontem świątynia nie dotrwała do naszych czasów.

Zastąpiła go nowa, wzniesiona na początku XX wieku, ufundowana przez ówczesnych właścicieli klucza Zamoyskich. Rozebrano wówczas stary, drewniany kościółek, będący w złym stanie. Zanedbana świątynia nie nadawała się do remontu, choć jeszcze podczas wizytacji dziekańskiej z 1761 roku znajdowała się w kwitującym stanie, podobnie jak w 1778 roku, kiedy to wizytator Franciszek Kostecki, dziekan tarnogrodzki "znalazł wszystko w porządku".

Budowę neogotyckiego kościoła rozpoczęto w 1902 roku, głównie dzięki funduszom Zamoyskich. W roku 1907 stanął obecny kościół, ozdobiony wyróżniającą się w krajobrazie wsi wysoką, 40-metrową wieżą zegarową, zwieńczoną metalowym krzyżem. Na dachu umieszczono ponad to wieżyczkę na sygnaturkę. W podziemiach umieszczono kryptę nagrobną Zamoyskich.

Niestety świeżo wzniesiona budowla ucierpiała w wyniku działań wojennych z 1915 roku, przebywający tu Austriacy zrabowali m.in. cztery dzwony. Po wojnie kościół został odnowiony, za sprawą księdza Franciszka Zawiszy oraz hrabiego Zygmunta Zamoyskiego. W latach 20-tych ufundowano nowe ołtarze. Główny utrzymany w formie tryptyku z relikwiami śś. Stanisława i Wojciecha oraz centralnie umieszczonym Krucyfiksem, powstał dzięki hrabinie Wandzie Zamoyskiej. Boczne ołtarze, jeden poświęcony Najświętszej Marii Pannie ufundował w 1928 roku hrabia Adam Zamoyski, drugi poświęcony Sercu Pana Jezusa powstał ze składek parafian. Wszystkie są zaprojektowane przez Bogdana Trefera. W 1934 roku poświęcono także nowe dzwony.

Kościół został ponownie poważnie uszkodzony w 1944 roku. Po wojnie dzięki składkom parafian naprawiono mury i witraże, pod koniec lat 50-tych pomalowano jego wnętrze. Położono również nowy dach.

Równie starożytna była także parafia grecka w Łaszkach. Po raz pierwszy cerkiew wzmiankowana była w XV wieku. Do I wojny światowej stała w Łaszkach drewniana cerkiew, kryta gontem, w pobliżu której umieszczony był cmentarz. W roku 1915 spłonęła i podjęto decyzję o budowie, nowej, murowanej świątyni. Jej ukończenie przerwała II wojna światowa, a po wysiedleniu stąd ludności ukraińskiej została rozebrana pod koniec lat 50-tych.

Po odzyskaniu niepodległości powstał drugi obok Łaszek kościół rzymskokatolicki. Świątynia p.w. Matki Boskiej Śnieżnej znajduje się w Miękiszu Nowym. Drewniany kościół wzniesiono w latach

1918 - 1919 według projektu Kazimierza Osińskiego.

Obok stoi pochodząca z tego samego okresu murowana dzwonnica.

Pozostałością natomiast po dawnych mieszkańcach tych ziem są cerkwie, niegdyś funkcjonujące niemal we wszystkich wsiach gminy. Dziś zamienione są na kościoły, opuszczone lub rozebrane. Jedna z nich znajduje się w miejscowości Mięksiz Stary.

Jest to obecnie nieużytkowana cerkiew greckokatolicka pod wezwaniem Bogarodzicy Pokrow. Drewniana, niewielka i urokliwa budowla powstała prawdopodobnie w XVIII wieku. Jest jednonawowa, szalowana, z prostokątnymi oknami ozdobionymi ciekawymi okapami. Dach nawy, zwieńczony jest zrębowaną, ośmiopłociową kopułą, nakrytą namiotowym dachem z sygnaturką. Trudność w datowaniu potęgują również ślady przebudowy z lat 1803 - 1811. Niestety dziś opuszczona i restaurowana jeszcze przed wojną, w 1925 roku chyli się ku upadkowi. Szkoda jednak by i ona została rozebrana, jest bowiem cenną i piękną pamiątką przeszłości.

W dużo lepszym stanie jest dawna cerkiew greckokatolicka pod wezwaniem Narodzenia Marii Panny w Wietlinie, głównie dzięki funkcjonowaniu tu kościoła rzymsko-katolickiego. Murowana cerkiew powstała w 1819 roku, a w latach 70-tych XX wieku została gruntownie remontowana. W skład dawnego zespołu cerkiewnego wchodzi ponad to cenna, drewniana dzwonnica z XVIII wieku oraz murowane ogrodzenie z bramą z końca XIX wieku. Podobny los spotkał także opisaną już wyżej dawną cerkiew w Wysocku.

W Bobrowce jeszcze do niedawna stała cerkiew wzniesiona w 1734 roku. Był to niewielki, drewniany budynek, oszalowany i nakryty namiotowym dachem. Przed II wojną światową należała do parafii w Makowisku i służyła około 700 wiernym. Po wysiedleniu stąd ludności ukraińskiej cerkiew zamieniono na kościół rzymskokatolicki, który był parafią pomocniczą, podległą kościołowi w Łaszkach. Niestety w 1988 roku, nieremontowany i pozbawiony cech stylowych budynek dawnej cerkwi został rozebrany. Dziś z dawnego zespołu cerkiewnego oglądać możemy drewnianą dzwonicę z I połowy XVIII wieku.

Nie zachowała się również niezwykle cenna cerkiew w Korzenicy, której powstanie datowane jest na połowę XVII wieku. Była to budowla drewniana, szalowana, trójdzielna. Babiniec nakryty był niskim, dwuspadowym dachem, nad nawą i prezbiterium znajdowały się charakterystyczne kopuły nakryte namiotowymi dachami. Cerkiew posiadała cieniste soboty. Według miejscowej tradycji cerkiew miała tu istnieć już w XV stuleciu, a w roku 1461 schroniła się tu szczęśliwie przed Tatarami ludność wsi. Cerkiew rozebrano w latach 50-tych, a na jej miejscu wybudowano pod koniec lat 70-tych murowany kościół, wzorowany na architekturze dawnej świątyni.

Wymieniając zabytki gminy nie można zapomnieć o uroczych kapliczkach przydrożnych, rozsypanych wśród pól lub wzniesionych koło domów. Przykładem tych pierwszych są - drewniana kapliczka z końca XIX wieku, stojąca przy rozwidleniu dróg w Korzenicy oraz murowana, XIX-wieczna kapliczka wzniesiona przy drodze do Nowej Grobli.

Kapliczki znajdują się też w Nowym i Starym Mięksizu - murowana z końca XIX wieku, obok

domu nr 71 w tym pierwszym oraz murowana z początku XIX wieku, obok domu nr 93 w tym starszym. Obiektem cennym jest także murowana kapliczka z XIX wieku w Tuchli oraz kapliczka słupowa z 1848 roku i podobnie datowana, murowana kapliczka, obie w Wietlinie.

W gminie zachowało się sporo drewnianych domów z I ćwierci XX wieku. Najwięcej znajduje się w samych Laszkach.

9.2.1 Obiekty wpisane do rejestru zabytków

Bobrówka

- dzwonnica, drewn., 1 poł. XVIII, nr rej.: A-221 z 17.06.1987

Korzenica

- cmentarz greko-kat., XIX/XX, nr rej.: A-792 z 11.05.1995

- cmentarz wojenny z I wojny światowej, 1915, nr rej.: A-790 z 25.02.1995

Laszki

- kościół par. p.w. św. Zofii i Szczepana, 1902-07, nr rej.: A-415 z 29.04.2010

Miękisz Nowy

- kościół par. p.w. Matki Boskiej Śnieżnej, drewn., 1918-19, nr rej.: A-800 z 9.08.1995

- dzwonnica, 1918-19, nr rej.: j.w.

Tuchla

- cmentarz wojenny z I wojny światowej, 1915, nr rej.: A-791 z 25.02.1995

Wietlin

- cerkiew greko-kat., ob. kościół rzym.-kat., p.w. Narodzenia NMP, 1823-26, 1915, nr rej.: A-253 z 31.12.2007

- dzwonnica, drewn., XVIII, nr rej.: j.w.

- ogrodzenie, mur z bramami, 1854, nr rej.: j.w.

Wysocko

- cerkiew greko-kat., ob. kościół rzym.-kat., p.w. Narodzenia Przenajświętszej Bogarodzicy, 1889, nr rej.: A-395 z 20.11.1990

- dzwonnica, nr rej.: j.w.

- zespół pałacowy, XVII, XVIII-XIX, nr rej.: A-692 z 19.05.1983:

- pałac, (XVII) 1719-34, 1875

- oficyna, 2 poł. XIX, nr rej.: A-780 z 15.11.1994

- park, XVII - XIX, nr rej.: 28-ZP z 28.02.1949

- kapliczka, 1 poł. XIX

- ruiny kuźni, 1 poł. XIX

- stajnie, 2 poł. XIX

- obelisk, 1883

- piwnica w parku, pocz. XIX

9.2.2 Obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Nr działki	Nr w Rejestrze Zabytków
1.	Wysocko	Zespół Pałacowy Oficyna	362	A-692 A-780
2.	Bobrówka	Dzwonnica przy kościele w Bobrówce	342	A-221
3.	Wysocko	Zespół cerkiewny w Wysocku	402	A-395
4.	Tuchla	Cmentarz wojenny z I wojny światowej	730	A-791
5.	Korzenica	Cmentarz wojenny z I wojny światowej	605	A-790
6.	Korzenica	Cmentarz grecko-katolicki	915	A792
7.	Miękisz Nowy	Zespół kościoła parafialnego p.w. Matki Bożej Śnieżnej	911	A-611
8.	Wietlin	Zespół cerkiewny	234	A-253
9.	Laszki	Kościół parafialny p.w. św. Zofii i św. Szczepana	1642	A-415
10.	Laszki	Kapliczka murowana usytuowana przy drodze	1594/2	
11.	Laszki	Wzgórze cerkiewne	1729	
12.	Miękisz Stary	Cerkiew grecko-katolicka filia p.w. Bogurodzicy Pokrow	372	

9.2.3 Zabytki archeologiczne

Nr w studium	Wieś	AZP	Nr na AZP	Okres	Uwagi
1	Wietlin	104-84	7	epoka kamienia, wczesna epoka brązu	
2	Wietlin	104-84	8	epoka brązu	
3	Wietlin	104-84	9	epoka kamienia, wczesna epoka brązu, epoka brązu, okres późnorzymski, okres prahistoryczny, okres wczesnośredniowieczny, okres nowożytny, chronologia nieokreślona	
4	Wietlin	104-84	10	okres prahistoryczny, chronologia nieokreślona	
5	Wietlin	104-84	11	neolit, okres późnorzymski, okres prahistoryczny, okres wczesnośredniowieczny	
6	Wietlin	104-84	12	neolit, okres lateński, okres prahistoryczny, okres wczesnośredniowieczny	
7	Wietlin	104-84	13	epoka kamienia, wczesna epoka brązu	
8	Wietlin	104-84	14	okres wczesnośredniowieczny, okres nowożytny	
9	Wietlin	104-84	15	okres późnośredniowieczny	
10	Wietlin	104-84	16	epoka kamienia, wczesna epoka brązu, średniowiecze, okres nowożytny	
11	Wietlin	104-84	17	okres wczesnośredniowieczny, średniowiecze	
12	Wietlin	104-84	18	epoka kamienia, wczesna epoka brązu, epoka brązu, okres prahistoryczny	
13	Wietlin	104-84	19	epoka kamienia, wczesna epoka	

				brązu, okres wczesnośredniowieczny, okres późnośredniowieczny, okres nowożytny	
14	Wietlin	104-84	20	epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres prahistoryczny, okres nowożytny	
15	Wietlin	104-84	21	epoka kamienia, wczesna epoka brązu, neolit, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres wpływów rzymskich, średniowiecze, chronologia nieokreślona	
16	Wietlin	104-84	22	epoka brązu, wczesna epoka żelaza	
17	Wietlin	104-84	23	neolit, epoka brązu, wczesna epoka żelaza	
18	Wietlin	104-84	24	okres prahistoryczny	
19	Wietlin	104-84	25	okres prahistoryczny	
20	Wietlin I	104-84	26	epoka kamienia, wczesna epoka brązu, neolit, neolit środkowy, neolit późny, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres późnośredniowieczny, okres nowożytny, chronologia nieokreślona	
21	Wietlin I	104-84	27	neolit, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres nowożytny, okres prahistoryczny	
22	Wietlin I	104-84	28	neolit, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres prahistoryczny, okres wczesnośredniowieczny	
23	Wietlin I	104-84	29	neolit, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres wpływów rzymskich, okres prahistoryczny, okres wczesnośredniowieczny, okres nowożytny	
24	Wietlin I	104-84	30	okres prahistoryczny	
25	Wietlin I	104-84	31	neolit	
26	Wietlin I	104-84	32	epoka kamienia, wczesna epoka brązu, neolit, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres prahistoryczny	
27	Wietlin I	104-84	33	neolit	
28	Wietlin I	104-84	34	okres prahistoryczny	
29	Wietlin III	104-84	35	epoka brązu, okres późnorzymski, okres prahistoryczny, średniowiecze	
30	Wietlin III	104-84	36	epoka brązu, okres prahistoryczny, średniowiecze, okres nowożytny	
31	Wietlin III	104-84	37	epoka kamienia, wczesna epoka brązu	
32	Wietlin III	104-84	38	okres późnorzymski, chronologia nieokreślona	
33	Wietlin III	104-84	39	okres prahistoryczny	
34	Wietlin III	104-84	40	okres prahistoryczny, okres wczesnośredniowieczny, okres nowożytny	
35	Wietlin III	104-84	41	epoka kamienia, wczesna epoka	

				brązu, neolit, epoka brązu, okres późnorzymski, okres prahistoryczny, okres wczesnośredniowieczny, okres nowożytny	
35.1	Wietlin III	104-84	42		Rejestr zabytków A-755/568
36	Łazy	104-84	43	epoka kamienia, wczesna epoka brązu, epoka brązu, neolit, wczesna epoka żelaza, okres prahistoryczny, okres wczesnośredniowieczny, okres nowożytny	
37	Łazy	104-84	44	wczesna epoka brązu, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres prahistoryczny	
38	Łazy	104-84	45	neolit środkowy	
39	Łazy	104-84	46	neolit, okres prahistoryczny	
40	Łazy	104-84	47	okres wczesnośredniowieczny	
41	Łazy	104-84	48	neolit, epoka brązu, okres późnorzymski, okres prahistoryczny, średniowiecze	
42	Wysocko	104-84	65	okres prahistoryczny	
43	Wysocko	104-84	66	epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres późnorzymski, okres prahistoryczny, średniowiecze	
44	Wysocko	104-84	67	okres nowożytny	
45	Wysocko	104-84	68	chronologia nieokreślona	
46	Wysocko	104-84	69	epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres późnorzymski, okres prahistoryczny, okres wczesnośredniowieczny, średniowiecze	
47	Wysocko	104-84	70	epoka kamienia, wczesna epoka brązu, neolit, okres wpływów rzymskich, średniowiecze	
48	Wysocko	104-84	71	okres wczesnośredniowieczny, średniowiecze	
49	Wysocko	104-84	72	neolit, średniowiecze	
50	Wysocko	104-84	73	okres wczesnośredniowieczny	
51	Wysocko	104-84	74	średniowiecze	
52	Wysocko	104-84	75	okres późnorzymski, okres prahistoryczny, chronologia nieokreślona	
53	Wysocko	104-84	76	okres prahistoryczny, okres wczesnośredniowieczny, średniowiecze	
54	Wysocko	104-84	77	epoka kamienia, wczesna epoka brązu, neolit, neolit, późny, okres późnorzymski, średniowiecze, chronologia nieokreślona	
55	Wysocko	104-84	78	okres prahistoryczny	
56	Wysocko	104-84	79	okres późnorzymski, okres prahistoryczny, średniowiecze, chronologia nieokreślona	
57	Wysocko	104-84	80	epoka kamienia, wczesna epoka	

				brązu, neolit, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres prahistoryczny, okres wczesnośredniowieczny, średniowiecze, okres nowożytny	
58	Wysocko	104-84	81	epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres późnorzymski, okres prahistoryczny, okres wczesnośredniowieczny, okres późnośredniowieczny	
59	Wysocko	104-84	82	epoka kamienia, wczesna epoka brązu, średniowiecze, okres nowożytny	
60	Wysocko	104-84	83	neolit, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres późnorzymski, okres prahistoryczny, okres późnośredniowieczny, chronologia nieokreślona	
61	Wysocko	104-84	84	okres prahistoryczny,	
62	Wysocko	104-84	85	neolit, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres prahistoryczny	
63	Wietlin III	104-85	52	epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres prahistoryczny,	
64	Laszki	104-85	53	neolit, okres prahistoryczny	
65	Wietlin III	104-85	51	neolit, epoka kamienia, wczesna epoka brązu, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres prahistoryczny	kultura trzciniacka
66	Laszki	104-85	62	neolit, epoka kamienia, wczesna epoka brązu, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres prahistoryczny,	
61	Laszki	104-85	54	neolit, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres prahistoryczny	
68	Laszki	104-85	55	epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres prahistoryczny	
69	Laszki	104-85	57	neolit, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres prahistoryczny	
70	Laszki	104-85	56		
71	Laszki	104-85	66	neolit, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres prahistoryczny,	
72	Laszki	104-85	58	epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres prahistoryczny,	
73	Laszki	104-85	61	neolit, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres prahistoryczny	kultura trzciniacka
74	Laszki	104-85	59	epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres prahistoryczny	
75	Laszki	104-85	60	epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres prahistoryczny	
76	Laszki	104-85	63	neolit, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres prahistoryczny, średniowiecze	kultura trzciniacka
77	Laszki	104-85	64	neolit, epoka brązu, wczesna	

				epoka żelaza, okres prahistoryczny	
78	Laszki	104-85	65	neolit, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres prahistoryczny	
79	Laszki	104-85	73	neolit, epoka kamienia, wczesna epoka brązu, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres prahistoryczny	kultura trzcinińska
80	Laszki	104-85	67	epoka brązu, wczesna epoka żelaza	
81	Laszki	104-85	68	neolit, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres prahistoryczny	
82	Laszki	104-85	69	neolit, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres prahistoryczny	
83	Laszki	104-85	70	neolit, epoka brązu, wczesna epoka żelaza	
84	Laszki	104-85	75	neolit, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres prahistoryczny	
85	Laszki	104-85	71	neolit, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres prahistoryczny	
86	Laszki	104-85	72	epoka brązu, wczesna epoka żelaza	
87	Laszki	104-85	74	neolit, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres wpływów rzymskich, okres prahistoryczny	
88	Laszki	104-85	76	neolit, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres wpływów rzymskich, okres prahistoryczny	
89	Charytany	104-85	81	okres prahistoryczny, okres nowożytny	
90	Charytany	104-85	80	neolit, neolit, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres prahistoryczny	
91	Charytany	104-85	90	neolit, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres prahistoryczny	
92	Charytany	104-85	92	neolit, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres późnorzymski, okres wczesnośredniowieczny, okres prahistoryczny	
93	Charytany	104-85	93	neolit, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres prahistoryczny	
94	Charytany	104-85	94	epoka kamienia, wczesna epoka brązu, okres prahistoryczny,	
95	Charytany	104-85	77	neolit, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres prahistoryczny, okres nowożytny	
96	Charytany	104-85	91	neolit, okres prahistoryczny	
97	Charytany	104-85	78	neolit, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres prahistoryczny, okres późnorzymski, okres późnośredniowieczny	
98	Charytany	104-85	79	neolit, epoka kamienia, wczesna epoka brązu, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres	

				prahistoryczny	
99	Charytany	104-85	83	epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres prahistoryczny, okres nowożytny	
100	Charytany	104-85	82	okres prahistoryczny	
101	Charytany	104-85	84	neolit, okres prahistoryczny, wczesnośredniowieczny, okres nowożytny	
102	Charytany	104-85	89	neolit, epoka kamienia, wczesna epoka brązu, okres prahistoryczny, wczesnośredniowieczny	
103	Charytany	104-85	88	epoka kamienia, wczesna epoka brązu	
104	Charytany	104-85	87	epoka kamienia, wczesna epoka brązu, okres prahistoryczny,	
105	Charytany	104-85	86	epoka kamienia, wczesna epoka brązu, epoka brązu, wczesna epoka żelaza	
106	Charytany	104-85	95	neolit, okres wpływów rzymskich, okres prahistoryczny	
107	Charytany	104-85	96	neolit, epoka kamienia, wczesna epoka brązu, okres prahistoryczny	
108	Charytany	104-85	97	epoka kamienia, wczesna epoka brązu, okres prahistoryczny, okres wczesnośredniowieczny	
109	Charytany	104-85	98	epoka kamienia, wczesna epoka brązu, okres prahistoryczny, okres wczesnośredniowieczny	
110	Charytany	104-85	99	neolit, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres prahistoryczny	kultura trzciniicka
111	Charytany	104-85	100	neolit, epoka kamienia, wczesna epoka brązu, okres prahistoryczny	
112	Charytany	104-85	101	epoka kamienia, wczesna epoka brązu, okres prahistoryczny	
113	Charytany	104-85	102	neolit, epoka kamienia, wczesna epoka brązu, okres prahistoryczny	
114	Charytany	104-85	103	neolit, okres prahistoryczny, okres wczesnośredniowieczny	
115	Charytany	104-85	104	neolit, okres prahistoryczny	
116	Charytany	104-85	105	neolit, okres prahistoryczny	
117	Charytany	104-85	106	neolit, okres prahistoryczny	
118	Charytany	104-85	107	neolit, epoka kamienia, wczesna epoka brązu, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres późnorzymski, okres prahistoryczny	
119	Charytany	104-85	108	neolit, okres prahistoryczny, okres nowożytny	
120	Charytany	104-85	109	epoka kamienia, wczesna epoka brązu, okres prahistoryczny,	
121	Charytany	104-85	110	neolit, epoka kamienia, wczesna epoka brązu, okres prahistoryczny, okres nowożytny	
122	Charytany	104-85	111	neolit, epoka kamienia, wczesna epoka brązu, epoka brązu,	

				wczesna epoka żelaza okres prahistoryczny, okres średniowieczny, okres nowożytny	
123	Charytany	104-85	112	neolit, epoka kamienia, wczesna epoka brązu, epoka brązu, wczesna epoka żelaza okres prahistoryczny	
124	Charytany	104-85	113	okres prahistoryczny	
125	Charytany	104-85	114	neolit	
126	Charytany	104-85	115	neolit, okres prahistoryczny	
127	Charytany	104-85	147		
128	Charytany	104-85	116	neolit, epoka kamienia, wczesna epoka brązu	
129	Charytany	104-85	117	epoka kamienia, wczesna epoka brązu	
130	Charytany	104-85	118	epoka brązu, wczesna epoka żelaza	
131	Charytany	104-85	119	epoka kamienia, wczesna epoka brązu, okres prahistoryczny, okres nowożytny	
132	Charytany	104-85	120	epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres prahistoryczny, okres wczesnośredniowieczny	kultura trzciniacka
133	Charytany	104-85	121	epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres wpływów rzymskich, okres prahistoryczny, okres nowożytny	
134	Charytany	104-85	122	epoka kamienia, wczesna epoka brązu, okres prahistoryczny,	
135	Charytany	104-85	123	epoka kamienia, wczesna epoka brązu, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres prahistoryczny	kultura trzciniacka
136	Charytany	104-85	124	epoka kamienia, wczesna epoka brązu, okres prahistoryczny, okres wpływów rzymskich	
137	Miękisz Stary	104-85	126	neolit, epoka kamienia, wczesna epoka brązu, okres prahistoryczny, okres średniowieczny	
138	Miękisz Stary	104-85	127	neolit, okres prahistoryczny	
139	Miękisz Stary	104-85	128	neolit, epoka kamienia, wczesna epoka brązu, okres wpływów rzymskich, okres prahistoryczny	
140	Tuchla	104-85	129	neolit, okres prahistoryczny	
141	Tuchla	104-85	130	neolit, okres prahistoryczny	
142	Charytany	104-85	131	okres prahistoryczny	
143	Charytany	104-85	132	epoka kamienia, wczesna epoka brązu, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres prahistoryczny	
144	Charytany	104-85	133	epoka kamienia, wczesna epoka brązu, okres prahistoryczny	
145	Charytany	104-85	134	neolit, okres prahistoryczny	
146	Charytany	104-85	135	okres prahistoryczny	
147	Charytany	104-85	136	neolit, epoka kamienia, wczesna epoka brązu, epoka brązu, wczesna epoka żelaza, okres	

				wpływ rzymskich, okres prahistoryczny	
148	Zaleska Wola	104-85	138	neolit, epoka kamienia, wczesna epoka brązu	
149	Zaleska Wola	104-85	137	neolit, okres wpływów rzymskich, okres prahistoryczny	
150	Wietlin	103-84	35	neolit, okres wpływów rzymskich	kultura przeworska
151	Wietlin	103-84	34	wczesna epoka brązu	kultura mierzanowiecka
152	Wietlin	103-84	33	neolit, wczesna epoka brązu, okres wpływów rzymskich, okres wczesnośredniowieczny	kultura mierzanowiecka, kultura przeworska
153	Wietlin	103-84	31	epoka kamienia	
154	Wietlin	103-84	32	pradzieje	
155	Wietlin	103-84	30	epoka brązu	okres halsztacki, grupa tarnobrzeska
156	Makowisko	103-84	29	pradzieje	
157	Makowisko	103-84	28	epoka brązu	okres halsztacki, grupa tarnobrzeska
158	Makowisko	103-84	7	okres wpływów rzymskich	kultura przeworska
159	Makowisko	103-84	6	neolit, okres wpływów rzymskich	kultura przeworska
160	Makowisko	103-84	8	okres wpływów rzymskich, okres wczesnośredniowieczny	kultura przeworska
161	Makowisko	103-84	9	pradzieje, okres wczesnośredniowieczny	
162	Makowisko	103-84	10	pradzieje, okres wczesnośredniowieczny	
163	Bobrówka	103-84	11	epoka brązu, okres wczesnośredniowieczny	okres halsztacki, grupa tarnobrzeska
164	Bobrówka	103-84	12	epoka brązu, okres wpływów rzymskich	okres halsztacki, grupa tarnobrzeska, kultura przeworska
165	Bobrówka	103-84	13	neolit	
166	Bobrówka	103-84	14	wczesna epoka brązu, epoka brązu	kultura mierzanowiecka, okres halsztacki, grupa tarnobrzeska
167	Bobrówka	103-84	15	epoka kamienia, wczesna epoka brązu	
168	Bobrówka	103-84	16	epoka kamienia, epoka brązu, pradzieje	kultura trzcieniecka
169	Bobrówka	103-84	17	neolit, epoka brązu	okres halsztacki, grupa tarnobrzeska
170	Bobrówka	103-84	18	epoka kamienia, wczesna epoka brązu	

171	Bobrówka	103-84	19	epoka kamienia	
172	Bobrówka	103-84	20	pradzieje	
173	Laszki	103-84	21	pradzieje	
174	Laszki	103-84	22	epoka kamienia	
175	Laszki	103-85	59	okres wpływów rzymskich	kultura tarnobrzeska
176	Laszki	103-85	60	nieokreślone kultury prahistoryczne	
177	Laszki	103-85	58	nieokreślone kultury prahistoryczne	
178	Laszki	103-85	57	nieokreślone kultury prahistoryczne	
179	Laszki	103-85	56	nieokreślone kultury prahistoryczne, okres wczesnośredniowieczny	
180	Laszki	103-85	55	epoka brązu, nieokreślone kultury prahistoryczne, średniowiecze,	
181	Laszki	103-85	54	nieokreślone kultury prahistoryczne,	
182	Laszki	103-85	53	okres wczesnośredniowieczny, późne średniowiecze	
183	Laszki	103-85	52	nieokreślone kultury prahistoryczne	
184	Laszki	103-85	51	nieokreślone kultury prahistoryczne	
185	Laszki	103-85	50	okres wpływów rzymskich	
186	Laszki	103-85	49	mezolit	
187	Laszki	103-85	48	okres wpływów rzymskich	
188	Laszki	103-85	47	epoka brązu	(wczesna)
189	Korzenica	103-85	10	okres wpływów rzymskich	
190	Korzenica	103-85	11	okres wpływów rzymskich	
191	Korzenica	103-85	9	paleolit	
192	Laszki	103-85	46	późne średniowiecze	
193	Laszki	103-85	45	późne średniowiecze	
194	Laszki	103-85	44	późne średniowiecze, nieokreślone kultury prahistoryczne	
195	Laszki	103-85	43	okres wczesnośredniowieczny, nieokreślone kultury prahistoryczne	
196	Laszki	103-85	42	późne średniowiecze	
197	Laszki	103-85	41	późne średniowiecze	
198	Laszki	103-85	40	późne średniowiecze, nieokreślone kultury prahistoryczne	
199	Laszki	103-85	39	nieokreślone kultury prahistoryczne	
200	Laszki	103-85	38	nieokreślone kultury prahistoryczne	
201	Laszki	103-85	37	późne średniowiecze	
202	Laszki	103-85	36	epoka brązu	(wczesna)
203	Miękisz Stary	103-85	35	okres wpływów rzymskich	
204	Miękisz Stary	103-85	34	nieokreślone kultury prahistoryczne	
205	Miękisz Stary	103-85	33	okres wpływów rzymskich	
206	Miękisz Stary	103-85	32	neolit	
207	Miękisz Stary	103-85	31	nieokreślone kultury prahistoryczne	
208	Miękisz Stary	103-85	30	neolit/EB, epoka brązu	
209	Miękisz Stary	103-85	29	późne średniowiecze, nieokreślone kultury prahistoryczne	kultura trzciniicka
210	Miękisz Stary	103-85	28	epoka brązu	

211	Miękisz Stary	103-85	27	nieokreślone kultury prahistoryczne	
212	Miękisz Stary	103-85	26	nieokreślone kultury prahistoryczne	
213	Miękisz Stary	103-85	25	okres wpływów rzymskich	kultura tarnobrzeńska
214	Miękisz Stary	103-85	2	epoka kamienia	
215	Miękisz Stary	103-85	22	nieokreślone kultury prahistoryczne	
216	Miękisz Stary	103-85	23	nieokreślone kultury prahistoryczne	
217	Miękisz Stary	103-85	24	epoka brązu	(wczesna)
218	Miękisz Stary	103-85	21	nieokreślone kultury prahistoryczne	
219	Miękisz Stary	103-85	20	nieokreślone kultury prahistoryczne	
220	Miękisz Stary	103-85	18	późne średniowiecze	
221	Miękisz Stary	103-85	19	późne średniowiecze	
222	Miękisz Nowy	103-85	1	epoka kamienia	
223	Miękisz Nowy	103-85	17	nieokreślone kultury prahistoryczne	
224	Miękisz Nowy	103-85	16	okres wpływów rzymskich	
225	Korzenica	103-85	15	epoka brązu	(wczesna)
226	Korzenica	103-85	14	neolit/EB	
227	Korzenica	103-85	13	neolit/EB	
228	Korzenica	103-85	8	nieokreślone kultury prahistoryczne	
229	Korzenica	103-85	7	późne średniowiecze	
230	Korzenica	103-85	6	późne średniowiecze	
231	Korzenica	103-85	5	neolit	
232	Korzenica	103-85	12	okres wczesnośredniowieczny	
233	Laszki	103-85	61	nieokreślone kultury prahistoryczne	
234	Laszki	103-85	4	epoka kamienia	
235	Korzenica	103-85	3	epoka kamienia	

9.2.4 Inne obiekty o wartości kulturowej

Bobrówka

- Dom nr 8, drewn., pocz. XX w.
- Dom nr 10, drewn., I ćw. XX w.
- Dom nr 16, drewn., I ćw. XX w.
- Dom nr 27, drewn., I ćw. XX w.
- Dom nr 49, drewn., I ćw. XX w.

Czerniawka

- Dom nr 14, drewn., I ćw. XX w.
- Dom nr 19, drewn., I ćw. XX w.

Korzenica

- Kapliczka przy rozwidleniu dróg, drewn., k. XIX w., remont 1959.
- Kapliczka przy drodze do Nowej Grobli, mur., XIX w.
- Dom nr 56, I ćw. XX w.

- Dom nr 62, drewn., I ćw. XX w.
- Dom nr 73, drewn., I ćw. XX w.

Laszki

- Dom nr 158, drewn., I ćw. XX w.
- Dom nr 164, drewn., I ćw. XX w.
- Dom nr 255, drewn., 1 ćw. XX w.
- Dom nr 288, drewn., I ćw. XX w.
- Dom nr 297, drewn., I ćw. XX w.
- Dom nr 309, drewn., I ćw. XX w.
- Dom nr 319, drewn., I ćw. XX w.
- Dom nr 333, drewn., I ćw. XX w.

Miękisz Nowy

- Kapliczka obok domu nr 71, mur., k. XIX w.
- Dom nr 7, drewn., I ćw. XX w.
- Dom nr 69, drewn., I ćw. XX w.

Miękisz Stary

- Kapliczka obok domu nr 93, mur., pocz. XIX w.
- Dom nr 9, drewn., I ćw. XX w.
- Dom nr 16, drewn., I ćw. XX w.

Tuchla

- Kapliczka, mur., XIX w.
- Dom nr 27, drewn., I ćw. XX w.
- Dom nr 28, drewn., I ćw. XX w.
- Dom nr 30, drewn., I ćw. XX w.

Wietlin

- Kapliczka słupowa, mur., 1848 r.
- Kapliczka, mur., I poł. XIX w.
- Dom nr 19, drewn., I ćw. XX w.
- Dom nr 71, drewn., I ćw. XX w.

Wysocko

- Dom nr 5, drewn., I ćw. XX w.

Cmentarze

- Bobrówka - cmentarz grekokatolicki,
- Bobrówka - cmentarz parafialny,
- Korzenica - cmentarz epidemiczny (data zał. 1781 rok),
- Laszki - cmentarz grekokatolicki przycerkiewny (najstarszy nagrobek 1879 rok),
- Laszki - cmentarz grekokatolicki (najstarszy nagrobek 1912 rok),
- Laszki - cmentarz parafialny katolicki,
- Mięksiz Nowy - cmentarz parafialny,
- Mięksiz Stary - cmentarz grekokatolicki przycerkiewny (najstarszy nagrobek 1834 rok),
- Mięksiz Stary - cmentarz grekokatolicki (data zał. 2 poł. XIX w.),
- Mięksiz Stary - cmentarz parafialny,
- Wietlin - cmentarz wojenny z I wojny światowej (data zał. ok. 1914-1918 r.),
- Wietlin - cmentarz grekokatolicki,
- Wietlin Trzeci - cmentarz rzymsko-katolicki (najstarszy nagrobek 1883 rok),
- Wysock - cmentarz grekokatolicki.

9.3 Położenie w strukturze funkcjonalno – przestrzennej

Położenie w stosunku do głównych korytarzy osadnictwa i pasm rozwoju społ. - gospodarczego. Obszar gminy jest położony poza pasmowym układem osadniczym w województwie, we wschodniej strefie produkcji rolnej na najlepszych glebach oraz w strefach gospodarki leśnej i działalności pozarolniczej.

Gmina położona jest w strefie przygranicznej z Ukrainą.

Uwarunkowania historyczne oraz przyrodnicze spowodowały, że gmina Laszki leży poza osadniczym układem węzłowym i głównymi szlakami komunikacyjnymi chociaż w ich pobliżu co powoduje, że nie ma ona zasadniczego znaczenia jako obszar mający wpływ na układy węzłowe. W chwili status ośrodka miejskiego o znaczeniu subregionalnym i będącego siedzibą starostwa pełni Jarosław.

Laszki posiadają wyłącznie status lokalnego ośrodka administracyjnego i obsługi, i pozostają w izolacji od procesów urbanizacyjnych, poza głównymi obszarami rozwoju społecznego i gospodarczego. Jednak położenie w pobliżu głównych tras komunikacyjnych a zwłaszcza drogi międzynarodowej E40, w przyszłości autostrady może spowodować wzrost zainteresowania tym obszarem jako potencjalną strefą rozwoju specjalistycznej produkcji rolniczej ale również turystyki i rekreacji.

9.4 Struktura istniejącej zabudowy

Obszar gminy cechuje w zasadzie skupienie zabudowy wzdłuż ciągów komunikacyjnych. Układ ten jest kontynuacją historycznych układów ulicowych, charakterystycznych również dla gmin sąsiednich.

Dominującym ośrodkiem w obszarze gminy są Laszki, położone centralnie.

W układzie przestrzennym Laszek, Charytan, Miększa Starego i Nowego, Czerniawce, Tuchli oraz Wietlina Trzeciego dominuje zdecydowanie rozciągnięta wzdłuż dróg zabudowa, uniemożliwiająca wykształcenie centrum.

W pozostałych sołectwach daje się zauważyć wyraźna tendencja do koncentracji zabudowy, zwłaszcza w zachodniej i północnej części. Jest to zjawisko korzystne, gdyż wzmacnia zwartość kompleksów rolnych, utrwalając dodatkowo charakterystyczny i malowniczy krajobraz gminy.

Stan techniczny zabudowy ocenić należy jako dostateczny. Zabudowę stanowią w znacznej części budownictwo zagrodowe i jednorodzinne. Część z nich to zachowana zabudowa z XIX w. i początku XX w., o prostej bryle, bez ganków, z dachami dwuspadowymi lub naczółkowymi. Najczęściej jednak występują budynki w formie graniastych brył pozbawionych właściwych proporcji, krytych dwu - lub czterospadowymi dachami.

10 KOMUNIKACJA

Gmina położona jest 18 km od miasta powiatowego Jarosław i 70 km od miasta wojewódzkiego Rzeszów. Blisko jest także granica wschodnia, do przejścia granicznego z Ukrainą (Korczowa) gminę dzieli 14 km.

Dobrze rozwinięta sieć dróg gminnych i powiatowych oraz sieć linii autobusowych umożliwia dobrą komunikację z Jarosławiem, Radymnem oraz Rzeszowem - stolicą województwa podkarpackiego. Niestety przez teren gminy Laszki nie przebiega żadna droga krajowa.

Skrajem gminy, wzdłuż granicy północno zachodniej przebiega linia kolejowa Przeworsk - Munina - Bełżec.

Obszar gminy położony w pasie przygranicznym można określić jako łatwo dostępny komunikacyjnie. Przez teren gminy przebiegają 11 dróg publicznych powiatowych łączących główny korytarz transportowy jaki stanowi droga krajowa nr 4 będąca równocześnie drogą międzynarodową E40 i będącą w realizacji autostradą A-4, i 24 drogi publiczne gminne, pełniące głównie funkcję podstawowego układu komunikacyjnego i mogące mieć charakter również turystyczny. Ważniejsze kierunki przebiegu łączą Laszki z Jarosławiem, z Lubaczowem i poprzez Dunkowice i Radymno z Przemyślem ale również przejściem granicznym w Korczowej.

Obecnie układ drogowy na obszarze gminy tworzą:

- Drogi główne - powiatowe 65,5 km,
- Drogi lokalne - gminne 42,2 km,

- Drogi dojazdowe - wiejskie ok. 264 km.

W tym:

- Drogi o nawierzchni ulepszonej 62,1 km,
- Drogi o nawierzchni utwardzonej 16,6 km,
- Drogi gruntowe 288 km.

Zestawienie dróg powiatowych na terenie gminy:

Nazwa drogi:	Numer drogi:	Długość w km:
Ryszkowa Wola – Korzenica	33164	2,805
Korzenica – Miekisz N. - Tuchła	33165	7,775
Laszki –Tuchła –Wielkie Oczy	33166	10,465
Ryszkowa Wola – Bobrówka – Laszki	33167	5,209
Makowisko – Bobrówka	33168	1,822
Bobrówka – Wysocko	33171	5,967
Wietlin I –Wietlin III	33172	2,463
Jarosław – Wietlin –Łazy	33173	6,117
N. Grobla –Miekisz Nowy	33328	3,415
Lubaczów – Laszki – Dunkowice	33330	13,084
Miekisz Nowy – Dunkowice	33547	6,461
Razem:		65,583

Gęstość sieci drogowej o nawierzchni ulepszonej, służącej głównie rolnictwu, wynosi 45 km/100 km². Można szacować, że gęstość ta jest w regionie dostateczna, lecz wymaga rekonstrukcji odpowiedniej dla przeobrażeń strukturalnych wsi.

11 INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

11.1 Zaopatrzenie w wodę

Za wyjątkiem małego fragmentu terenu w rejonie Charytan, pod którym znajduje się główny zbiornik wód podziemnych Nr 429 "Dolina Przemyśl", cały obszar gminy pozbawiony jest stałych i wydajnych źródeł poboru wody. Na ograniczenia w eksploatacji istniejących zasobów wód powierzchniowych może mieć strefa ochrony sanitarnej powierzchniowego ujęcia wody dla Jarosławia.

Ochrona obszarów źródliskowych i mała możliwość retencji pogarszają dostępność gminy do źródeł zaopatrzenia w wodę.

Wodociągi zbiorowe zaopatrują w wodę 100% miejscowości sołeckich, długość sieci

wodociągowej wynosi 81,3 km, funkcjonuje 1301 przyłączy wodociągowych.

Woda uzdatniona produkowana jest w trzech stacjach uzdatniania wody o wydajności łącznej 135 m/h.

11.2 Gospodarka ściekowa

Siec kanalizacyjna w Gminie Laszki wynosi 37 000 mb. Do miejscowości całkowicie skanalizowanych należą:

- Laszki,
- Wietlin Trzeci,
- Wysock Osada,
- Wietlin Osada,
- Korzenica Osada,
- Tuchla Osada.

W Gminie istnieją cztery oczyszczalnie ścieków usytuowane w miejscowościach:

- Wetlin Osada,
- Tuchla Osada,
- Bukowina (osada),
- Laszki.

W Wetlinie Osada istnieje biologiczna oczyszczalnia ścieków o przepustowości 25 m³/d. W miejscowościach: Tuchli Osada, Bukowina, działają oczyszczalnie hydrofitowe zwane Sebiofikon. W wyżej wymienionych oczyszczalniach przepustowość wynosi 25 m³ /d. Z kolei w Laszkach istnieje oczyszczalnia Hydrovit SI 450 jest to oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna o przepustowości 350 m³/d.

Na terenach gdzie nie ma kanalizacji ścieki odprowadzane są indywidualnie, bez oczyszczania do dołów chłonnych, rzadziej do zbiorników szczelnych okresowo opróżnianych, bardzo często wprowadzane są do pobliskich rowów i cieków powodując ich systematyczną degradację.

11.3 Gospodarka odpadami

Gmina Laszki prowadzi indywidualną politykę w zakresie zbiórki i usuwania odpadów komunalnych.

Gmina Laszki nie ma czynnego składowiska odpadów. Większość powstających odpadów, które sa nie segregowane jest unieszkodliwiana na składowisku odpadów komunalnych, które znajduje się w Młynach na terenie gminy Radymno.

W zakresie gospodarki odpadami na terenie gminy obowiązuje dokument pn. „Aktualizacja Planu Gospodarki Odpadami dla Powiatu Jarosławskiego na lata 2008-2011 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2012-2015”.

Gmina zawarła umowy z gminami sąsiednimi na wywóz i odbiór odpadów stałych na wysypisko odpadów komunalnych w Jarosławiu.

Gospodarką odpadami zajmuje się na terenie gminy Zakład Gospodarki Komunalnej.

11.4 Elektroenergetyka

Na terenie gminy Laszki zaopatrzenie odbiorców w energię elektryczną odbywa się z podstawowych źródeł zasilania leżących poza obszarem gminy. Taki system obsługi przewiduje się w dalszym ciągu.

Całość sieci średniego jak i niskiego napięcia pracuje praktycznie w wykonaniu napowietrznym. Poszczególni odbiorcy zaopatrywani są w energię elektryczną ze stacji transformatorowych 15/0,4 kV również w wykonaniu napowietrznym.

Przez teren gminy przebiega linia energetyczna wysokiego napięcia 110 kV Jarosław - Lubaczów.

Dla linii 110 kV strefa techniczna wynosi 15 m od osi linii w obie strony.

Właścicielem linii są Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A. z siedzibą w Warszawie. Linie są eksploatowane przez Polskie Sieci Elektroenergetyczne - Wschód S.A.

11.5 Gazownictwo

Gaz przewodowy doprowadzono do 12 miejscowości w gminie. Sieć gazowa zasilana jest ze stacji redukcyjnej w miejscowości Makowisko, na linii Lubaczów - Jarosław.

Długość czynnej sieci gazowej na terenie gminy wynosi 88,1 km - gmina posiada ok. 0,7 tys. odbiorców gazu, a średnia procentowa ilość domów podłączonych do sieci gazowej wynosi 74,5%.

11.6 Telekomunikacja

Od marca 1999 roku gmina Laszki posiada systemem łączności, którego realizację zakończyła TP SA. System funkcjonuje w oparciu o zbudowane maszty telefonii radiowej, pozwala na włączenie do systemu centralnego wszystkich dotychczasowych abonentów oraz wszystkich chętnych.

12 WPŁYW UWARUNKOWAŃ NA USTALENIE KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY

Wyznaczenie kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy nie może mieć miejsca bez uwzględnienia uwarunkowań wynikających z mocnych i słabych stron kapitału demograficznego, społecznego i ekonomicznego gminy oraz jej zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego.

Należy również wziąć pod uwagę czynniki zewnętrzne stanowiące szanse bądź zagrożenie rozwoju.

Analiza uwarunkowań wskazuje, że na ustalenie kierunków i zasad zagospodarowania przestrzennego gminy będą miały wpływ przede wszystkim:

1. lokalizacja gminy:

- w zasięgu strefy podmiejskiej Jarosławia,
- w obszarze planowanych znacznych inwestycji drogowych krajowych (autostrada A4),
- zasobność w złoża kruszyw naturalnych,
- dobre warunki wietrzne,
- w obszarze najniższego ryzyka wystąpienia konfliktów lokalizacji elektrowni wiatrowych.

2. potencjał infrastruktury technicznej:

- dogodne warunki dla stworzenia centrum logistycznego,
- tereny gminy w znacznej mierze uzbrojone w wodociągi i kanalizację,
- przebieg linii wysokiego napięcia 110 kV (miejsce wpięcia potencjalnych elektrowni wiatrowych).

Rozwój gminy wymaga podjęcia działań zmierzających do poprawy stanu istniejącego.

Należy podjąć działania w celu:

- ograniczenia emisji zanieczyszczeń do atmosfery, wód i gleb,
- minimalizacji zagrożenia powodziowego.

DRAFT Spółka Inżynierska s.c.

ul. Krakowska 21, 32-065 Krzeszowice

tel. +48 12 282 41 12

fax. +48 12 282 41 10

e-mail: biuro@biurodraft.com.pl

GMINA LASZKI

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

ZAŁĄCZNIK NR 3

DO UCHWAŁY RADY GMINY W LASZKACH

NR

Z DNIA

2012 ROKU

LASZKI, CZERWIEC 2012

WYKONAWCA STUDIUM:**DRAFT Spółka Inżynierska s.c.**

ul. Krakowska 21, 32-065 Krzeszowice

tel. +48 12 282 41 12

fax. +48 12 282 41 10

e-mail: biuro@biurodraft.com.pl

Zespół autorski:

mgr inż. arch. Bartłomiej Stawarz – główny projektant

wpisany na listę członków Południowej Okręgowej Izby Urbanistów z siedzibą w Katowicach pod numerem KT-434

mgr inż. arch. Maciej Klara

mgr inż. Robert Czado

SPIS TREŚCI

1. WPROWADZENIE	5
2. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE	6
2.1 Demografia	6
2.2 Rynek pracy	9
2.3 Funkcje gospodarcze gminy	10
2.4 Podstawowe obszary i cele strategiczne w rolnictwie jako najważniejszej funkcji gospodarczej gminy	11
2.5 Kierunki aktywizacji gospodarczej	12
2.6 Infrastruktura społeczna – standardy jakości życia	14
3. MISJA I CELE ROZWOJU GMINY	14
3.1 Misja gminy	14
3.2 Cele strategiczne	14
4. KIERUNKI POLITYKI PRZESTRZENNEJ I ZASADY ROZWOJU	17
4.1 Ochrona środowiska przyrodniczego	18
4.2 Ochrona dóbr kultury oraz kształtowanie krajobrazu kulturowego	21
4.3 Rolnictwo	23
4.4 Leśnictwo	24
4.5 Turystyka	24
4.6 Kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów	25
4.6.1 Tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej – MN	26
4.6.2 Tereny zabudowy rekreacyjnej i letniskowej – ML	27
4.6.3 Tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej – MW	28
4.6.4 Tereny zabudowy usługowej – U	29
4.6.5 Tereny zabudowy produkcyjnej, składów i magazynów – P	30
4.6.6 Tereny zabudowy sportowo-rekreacyjnej – US	31
4.6.7 Tereny powierzchniowej eksploatacji kruszyw – PE	32
4.6.8 Tereny zieleni urządzonej – ZP	33
4.6.9 Tereny cmentarzy – ZC	33
4.6.10 Tereny lasów i zalesień – ZL	34
4.6.11 Tereny trwałych użytków zielonych – RZ	34
4.6.12 Tereny rolnicze – R oraz R/EW	35
4.6.13 Tereny wód powierzchniowych śródlądowych – WS oraz WS/UT	36
4.6.14 Tereny wód powierzchniowych śródlądowych – WSI	36
4.6.15 Tereny infrastruktury technicznej – K, W	37
4.6.16 Tereny dróg publicznych – KZ, KL	37

4.6.17 Tereny kolei - KK	38
4.6.18 Tereny lądowiska – LK	38
4.6.19 Tereny zamknięte	39
5. KIERUNKI ROZWOJU KOMUNIKACJI	39
5.1 Główne problemy i cele polityki komunikacyjnej	39
5.2 Zasady przekształceń układu komunikacyjnego	39
6. KIERUNKI I ZASADY ROZWOJU INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ	40
6.1 Gospodarka wodna	40
6.2 Gospodarka ściekowa	40
6.3 Gospodarka odpadami	41
6.4 Elektroenergetyka	41
6.5 Gazownictwo	42
6.6 Telekomunikacja	42
7. POLITYKA W ZAKRESIE ZABEZPIECZENIA LOKALNYCH I PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH	42
7.1 Obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym	42
7.2 Obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym	43
8. MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	44
8.1 Obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	44
8.2 Obszary, dla których powinno się sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego	44
8.3 Obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego	45
8.4 Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obowiązujące i w trakcie opracowania	45
9. SYNTEZA USTALEŃ STUDIUM	45
10. UZASADNIENIE PRZYJĘTYCH ROZWIĄZAŃ	47

1. WPROWADZENIE

Opracowanie stanowi II część studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Laszki, zwane dalej „studium”.

Część II studium zatytułowana „Kierunki zagospodarowania przestrzennego”, opracowano na podstawie rozpoznania uwarunkowań wynikających ze stanu istniejącego (w tym opracowania ekofizjograficznego) i możliwości rozwoju gminy oraz oparto o wnioski i uwagi wnoszone w trakcie szeregu spotkań konsultacyjnych z władzami samorządowymi, wskazanymi instytucjami oraz mieszkańcami – na etapie wyłożenia projektu studium do publicznego wglądu oraz debaty nad przyjętymi w projekcie studium ustaleniami. Podstawy rozwoju gminy prezentowano Wójtowi Gminy z udziałem członków Rady Gminy i Sołtysów.

Wnioski i postulaty z powyższych spotkań zawarte zostały w końcowym opracowaniu studium.

Studium implementuje szereg zmian w strukturze zagospodarowania przestrzennego gminy - zmiany mają na celu uaktualnienie ustaleń studium i ich dostosowanie do obecnych wymagań społeczności gminnej.

2. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

2.1 Demografia

Procesy demograficzne należą do najważniejszych uwarunkowań przyszłego rozwoju gminy (oprócz niezmiernie ważnych procesów gospodarczych, polityki finansowo-gospodarczej na szczeblu państwa, regionu, powiatu, gminy - dotyczy szczególnie polityki w zakresie budżetu gminy, infrastruktury o charakterze publicznym polityki rolnej).

W prognozowaniu rozwoju demograficznego brano pod uwagę występujące wieloletnie uwarunkowania i trendy rozwojowe, tj.:

- malejące tempo przyrostu naturalnego - dynamika na poziomie poniżej 100%,
- zmiany w strukturze wieku ludności, tj. stopniowe zmniejszanie się liczby dzieci, szczególnie młodych (0-6 lat), okresowa stabilizacja liczby młodzieży, niewielki wzrost liczby ludności w wieku produkcyjnym (wynik wyżu demograficznego w latach 1979-1983), dynamiczny wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym (postępujący proces ogólnego starzenia się społeczności gminy),
- przewidywane ustabilizowanie się zasobów siły roboczej (ludność w wieku produkcyjnym 18-60 lat K, 18-65 lat M),
- wahające się saldo migracji stałej od minimalnie ujemnego do dodatniego (średnio +35 - +10 osób rocznie),
- stopniowo malejący poziom bezrobocia oficjalnego i bezrobocia ukrytego.

W symulacji prognozy demograficznej dla gminy Laszki starano się uwzględnić: dotychczasowe trendy rozwoju demograficznego, przyszłe (przewidywane) trendy w rozwoju gospodarczym gminy, uwarunkowania zewnętrzne wynikające z poziomu rozwoju regionu, gmin sąsiednich oraz głównych ośrodków o znaczeniu - regionalnym, tj. Jarosławia oraz ogólnopolskim i międzynarodowym, tj. Rzeszowa.

Prognoza demograficzna ujęta została zasadniczo w dwóch wariantach z możliwością zaistnienia bardzo radykalnego wariantu trzeciego:

WARIANT I

Założenia:

- przyrost naturalny na poziomie 2,5-3,5 ‰ oraz jego dalszy wzrost:

2015 r. – 3,5‰ - 3,7‰

2020 r. – 3,3‰ - 3,5‰

2025 r. – 3,1‰ - 3,3‰

Będzie to wskaźnik zawsze wyższy niż w regionie, jak również wyższy niż dla subregionu jarosławskiego (przeciętnie na poziomie średniego wskaźnika dla obszarów wiejskich, a w przypadku uwzględnienia miast, szczególnie Jarosławia będzie to wskaźnik stosunkowo wysoki).

- przynajmniej spowolnienie (docelowo zahamowanie) niekorzystnych demograficznie trendów w

kształtowaniu struktury wieku ludności - zmniejszenie procesu starzenia,

- coraz większe możliwości emigracji ludności poza teren gminy z uwagi na sprzyjające tendencje w rozwoju gospodarczym Rzeszowa, Jarosławia i Przemysła,

- powolnie postępujące procesy restrukturyzacyjne, zwłaszcza w rolnictwie oraz ekspansywna polityka tak władz gminy jak i władz regionalnych.

Należy przyjąć, że wg tego wariantu (rekomendowanego przez zespół autorski studium i najbardziej prawdopodobnego) liczba ludności gminy Laszki ulegnie nieznacznemu zwiększeniu, tj. o ok. 744 osób (10,8%). Największy poziom wzrostu liczby ludności może nastąpić w ośrodku gminnym Laszki (ok. 15%).

W pozostałych miejscowościach należy liczyć się z umiarkowanym (w liczbach bezwzględnych) wzrostem liczby ludności lub utrzymaniem dotychczasowego poziomu.

WARIANT II

Założenia:

- wzrost tempa przyrostu naturalnego do poziomu ok. 5,0 - 4,8 ‰,

- podtrzymanie ogólnych dotychczasowych trendów w strukturze wiekowej ludności ze zmniejszającym się udziałem dzieci i młodzieży, względną stabilizacją w grupie ludności w wieku produkcyjnym,

- umiarkowane wskaźniki emigracji poza teren gminy ludzi młodych, w wieku mobilnym tak w najbliższe otoczenie (Jarosław, Rzeszów, Przemysł), ale również za granicę (nieopłacalność, trudności zawodowe, trudności językowe). Pod względem mieszkaniowym i miejsc pracy - szansą może być otwarty rynek pracy Unii Europejskiej,

- wolno postępujące procesy restrukturyzacyjne, zwłaszcza w rolnictwie oraz umiarkowana polityka gospodarcza powiatu, regionu, państwa,

- ekspansywna polityka gminy w zakresie promocji i oferowania dogodnych warunków dla inwestorów spoza gminy (tereny, preferencje podatkowe, uzbrojenie w infrastrukturę techniczną i komunikacyjną, konsekwentne prowadzenie polityki w sporządzaniu planów miejscowych),

- wykorzystanie przestrzennej oferty zawartej w studium przełożonej na miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego - możliwość sprawnego przeprowadzenia inwestycji.

Przyjmuje się, że wg tego wariantu liczba ludności gminy może wzrosnąć o ok. 21-23%. Jest to jednak uzależnione od spełnienia założeń zawartych na początku punktu, a przede wszystkim napływu ludności zewnętrznej. Największy przyrost liczby ludności powinien nastąpić we wsi Laszki jako ośrodka obsługi o charakterze gminnym.

WARIANT III

Założenia:

- nadal malejący przyrost naturalny, ale w tempie już nie tak gwałtownym jak spadki z końca lat 80. i 90. Szacunkowy poziom przyrostu naturalnego to ok. 3,5‰ w roku 2015, do ok. - 0,2‰ w roku 2020 i

-0,5‰ w roku 2025.

Następnie należy spodziewać się stabilizacji przyrostu naturalnego na poziomie -0,5‰, -0,2‰ rocznie, ale w stosunku do rodowitych mieszkańców gminy bez uwzględnienia ludności napływowej z reguły młodej i w wieku rozwojowym,

- przyspieszenie procesu ogólnego starzenia się ludności w wyniku zmniejszania się udziału młodej generacji, częściowej emigracji ludności w wieku produkcyjnym, a szczególnie mobilnym (25-40 lat), braku wyboru nowych możliwości życia dla ludzi w wieku niemobilnym i starszych (kwestia przywiązania do miejsca zamieszkania),
- postępujący (gwałtownie) proces restrukturyzacji rolnictwa, ale na poziomie dostosowanym do warunków lokalnych, charakteryzujących się dość wadliwą strukturą agrarną i dominującym "przywiązaniem do ziemi" torpedującym pośrednio intensyfikację obrotu ziemią, formą dzierżawy i innymi formami komasacji środków produkcji,
- częściowe ożywienie gospodarcze w regionie, strefie metropolitalnej Rzeszowa, ale również w subregionach wschodnich woj. podkarpackiego – Jarosław, Przemyśl.

Z uwagi na nieprzewidywalne trendy rozwoju gospodarczego kraju oraz przekształcenia związane z "przymusem" ekonomicznym, procesami integracyjnymi z Europą, zwiększaniem się możliwości zatrudnienia i zamieszkania poza granicą oraz wzrostem przeciętnego poziomu wykształcenia, poziomu opieki dla ludzi starszych wariant ten z punktu widzenia przyszłości gospodarczej gminy byłby bardzo pożądanym.

Przemawiają za nim:

- istniejące trendy demograficzne wykazujące przyspieszone tempo starzenia się ludności - konieczność głębokiej restrukturyzacji rolnictwa, tj. np. komasacji gruntów i zwiększenia powierzchni areалу gospodarstw rolnych, a także zmiany form gospodarowania,
- konieczność zapewnienia większości gospodarstw rolnych odpowiedniego parytetu dochodów dających szansę na rozwój techniczny i biologiczny,
- konieczność wysokiej, pozarolniczej aktywizacji gospodarczej gminy, duża możliwość zdobycia mieszkania na terenie gminy, ale również w ośrodkach miejskich - Jarosław jak również w dalszych ośrodkach.

Struktura wieku niezależnie od wariantu rozwoju demograficznego charakteryzować się będzie tendencjami do zmniejszania się populacji młodej (dzieci i młodzieży) i zwiększania populacji starszej.

Przewidywana struktura wieku w okresie perspektywicznym powinna kształtować się następująco (szacunki) w %:

	obecnie	2015 r.	2025 r.
wiek przedprodukcyjny	25,2	29,5	27,3
wiek produkcyjny	61,6	54,0	53,0
wiek poprodukcyjny	13,2	16,5	19,7

W przypadku rozwoju gminy wg wariantu III liczba ludności w wieku poprodukcyjnym może wzrosnąć do poziomu 21,0 - 22,5%.

W przypadku intensywnego rozwoju gospodarczego gminy udział (w strukturze wiekowej ludności) dzieci i młodzieży może kształtować się na poziomie 28-30%, a ludności w wieku produkcyjnym na poziomie 16-18%.

Dodatknie, choć niewielkie saldo migracji będzie ulegać zmianom w zależności od trendów rozwoju demograficznego:

- *in plus* - w przypadku utrzymującej się tendencji do stabilizacji ilości miejsc pracy poza gminą (np. w Jarosławiu), małym szansom finansowym na uzyskanie własnego mieszkania przez młode rodziny, wzrost szans na rozwój ilościowy miejsc pracy na terenie gminy (w tym oferty przestrzenne dla budownictwa gospodarczego i mieszkaniowego),

- *in minus* - w przypadku odwrotnych jak wyżej tendencji, a zwłaszcza otwarcia się "zewnętrznych" ofert gospodarczych i mieszkaniowych.

Wg II wariantu rozwoju demograficznego i aktywnego rozwoju gospodarczego saldo migracji (rocznej) może kształtować się na poziomie 60-80 osób.

Wg III wariantu rozwoju demograficznego saldo migracji stałej będzie kształtować się na poziomie ujemnym -30 - 60 osób.

2.2 Rynek pracy

Prognoza struktury wieku ludności gminy wykazuje, że w wieku produkcyjnym w okresie perspektywicznym będzie ok. 4 600 osób.

Zatrudnienie kształtować się powinno na poziomie 80-85% ogółu ludności w wieku produkcyjnym, tj. 3 700 - 3 900 osób.

Przyjmując, że ilość użytków rolnych ulegnie zmniejszeniu w granicach 10-15% oraz fakt, iż konieczność ekonomiczna restrukturyzacji rolnictwa zbliżyć się będzie do norm europejskich, niezależnie od faktu przynależności do Unii Europejskiej poziom uzasadnionego zatrudnienia w rolnictwie winien kształtować się na poziomie:

700 osób w 2015 r.

600 osób w 2020 r.

500 osób w 2025 r.

Należy sądzić, że zatrudnienie w sektorze publicznym kształtować się będzie na obecnym poziomie, tj. ok. 360 osób z ewentualną niewielką możliwością wzrostu do poziomu 400 osób.

Prognozuje się spadek stopy bezrobocia z obecnych ok. 12% (wynik recesji z przełomu lat 2008/09) do poziomu ok. 8% do roku 2015.

Pozostaje nierozwiązaną kwestią sprawa tzw. bezrobocia ukrytego (głównie agrarnego) z uwagi na niemożliwość oficjalnego rejestrowania się jako "bezrobotny" właścicieli gospodarstw rolnych.

W studium wykazano możliwości lokalizacyjne w zakresie pozarolniczej działalności gospodarczej,

wytwórczej i usługowej i wyznaczono obszary dla tej działalności w różnych punktach całej gminy. Ponadto istnieją możliwości powstawania firm (w tym firm rodzinnych) w ramach wyznaczonych obszarów zabudowy tak w formie usług, jak i drobnego rzemiosła i wytwórczości nieuciążliwej dla otoczenia oraz agroturystyki.

Szacuje się, że 1 ha terenu przeznaczonego pod funkcję usługowo-wytwórczą (przy założeniu pełnego wykorzystania) może generować nowe miejsca pracy na poziomie:

- 15-25 osób, w przypadku inwestycji o charakterze ekstensywnym typu magazyny, składy, bazy, parkingi, hurtownie itp.,
- 80-200 osób, w przypadku inwestycji o charakterze intensywnym, tj. zakładów wytwórczych o różnorodnym profilu, usług turystycznych i poza turystycznych np. handlu i gastronomii.

Istotnym zadaniem polityki samorządowej będzie ochrona wyznaczonych obszarów produkcyjno-usługowych przed zajęciem ich w całości lub w znacznej części dla funkcji mieszkaniowej. Jednym z instrumentów działania w tym zakresie może być opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla tych obszarów.

Zawarte w studium propozycje terenowe dla funkcji wytwórczych w sferze pozarolniczej przy odpowiednim ich zainwestowaniu są wystarczające dla realizacji celu – tworzenia nowych miejsc pracy.

2.3 Funkcje gospodarcze gminy

Głównymi funkcjami gospodarczymi gminy pozostaną nadal:

- funkcja rolnicza z uwzględnieniem poważnej restrukturyzacji w perspektywie 15-20 lat oraz z ograniczeniami wynikającymi z ochrony środowiska, tras komunikacyjnych, zainwestowania mieszkaniowego i gospodarczego,
- funkcja obsługi mieszkańców w zakresie infrastruktury społecznej (w tym publicznej) na poziomie gminnym we wsi Laszki, a na poziomie podstawowym w pozostałych miejscowościach,
- funkcja przemysłowo-wytwórcza (produkcyjno-usługowa) związana z proponowanymi w studium terenami dla niej przeznaczonymi oraz koniecznością tworzenia pozarolniczych miejsc pracy, w kontekście lokalizacji gminy w strefie przygranicznej oraz będącej w budowie autostrady A4 z węzłem „Radymno”,
- potencjalna możliwość lokalizacji urządzeń do wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych (turbiny wiatrowe, biogazownie),
- rekreacja i turystyka rozwijająca się w oparciu kompleksy leśne w północno-wschodniej części gminy, rzeki San i Szkło, otwarte przestrzenie pól.

Za uzasadnione wydaje się wspieranie (promocja) rozwoju agroturystyki, ale rozumianej nie tylko jako “pobyć na wsi”, ale jako “życie” w gospodarstwie rolnym z uczestnictwem we wszelkiego rodzaju zajęciach domowników jak np. prace polowe, prace w ogrodzie, doglądanie zwierząt, prace domowe o tradycyjnym znaczeniu typu tkactwo, hafciarstwo, przetwórstwo płodów lasu i ogrodu, wypiek chleba, wyrób masła, sera, rękodziełnictwo w drewnie, glinie z wykorzystaniem miejscowego

surowca.

Przeważać będzie jednak turystyka i rekreacja typu tranzytowego i tzw. "odwiedziny u rodziny". Polecany jest kierunek: turystyka rowerowa, hippika, myślistwo, wędkarstwo.

System obsługi mieszkańców gminy pozostanie bez zmian. Wieś Laszki pełnić będzie jak dotychczas funkcję ośrodka gminnego. W każdej wsi wykształcone są rejony, gdzie koncentrują się usługi o charakterze podstawowym.

Ośrodkiem obsługi w zakresie usług wyższego poziomu jest i pozostanie nadal miasto Jarosław i częściowo Przemyśl.

2.4 Podstawowe obszary i cele strategiczne w rolnictwie jako najważniejszej funkcji gospodarczej gminy

Przebudowa struktury agrarnej ze szczególnym uwzględnieniem najlepszych kompleksów gleb (w studium oznaczone jako tereny "R" cechujące się najwyższą w skali gminy wartością gruntów rolnych).

Cel - poprawa opłacalności pracy rolniczej i podniesienie standardu życia rodzin chłopskich poprzez zwiększony rozmiar produkcji przypadający na 1 zatrudnionego w gospodarstwie.

Nadrzędny cel strategiczny może być osiągnięty jedynie pod warunkiem wzrostu średniej powierzchni użytków rolnych w przeliczeniu na 1 zatrudnionego do 3,8 - 4,5 ha (pożądana wielkość to 8-10 ha).

Ograniczenie degradacji przestrzeni rolniczej - walka z zanieczyszczeniem gleb oraz erozją.

Cel - zatrzymanie postępującego procesu degradacji gleb oraz poprawienie ich urodzajności.

Wzrost i zmiany w produkcji żywności.

Cel - dostosowanie profilu produkcji rolniczej do specyfiki poszczególnych obszarów (nieopłacalne obszary produkcji rolniczej winny być przeznaczone pod zalesienia).

Agrobiznes - bariery i szanse.

Cel - poprawa instytucjonalnej i handlowej obsługi rolnictwa nie tylko na terenie gminy, ale również w jej sąsiedztwie, a szczególnie w Jarosławiu.

Zmiany na wsi i rozwój miasta Jarosławia i innych małych miast regionu Podkarpacia w ramach organizacyjno-ekonomicznych oraz społecznych uwarunkowań modernizacji i rozwoju rolnictwa.

Cel - aktywizacja miasta i strefy podmiejskiej Jarosławia.

Harmonijny i trwały rozwój obszarów wiejskich obejmuje:

- wzrost gospodarczy,

- postęp cywilizacyjny,
- awans kulturowy.

Pierwszy czynnik jest szczególnie ważny, ponieważ w dużym stopniu determinuje dwa pozostałe. Z tego powodu rozdrobnienie ziemi oraz przeludnienie agrarne, uznać należy za główny problem wymagający rozwiązania.

Na skutek bardzo niewielkich rozmiarów przeciętnego gospodarstwa, wytwarza ono przeciętnie po wysokich kosztach i przy ogromnych nakładach pracy. Uzyskany dochód jest zbyt mały, by wystarczył do utrzymania rodziny. Wydajność pracy rolnika jest tak mała, że oznacza ogromne marnotrawienie tej pracy.

Stan taki nie może być utrzymany, tak ze względu na europejski proces integracyjny, który coraz bardziej uwydatnia będzie sprawę konkurencyjności naszych produktów, jak też ze względu na fakt, iż rozwój innych gałęzi gospodarki wymuszać będzie zmiany w rolnictwie.

Zmiany te powinny w generaliach objąć przesunięcie znacznych zasobów siły roboczej do nierolniczych gałęzi gospodarki, wprowadzić rolnictwo znacznie głębiej niż dotąd w społeczny podział pracy, a także poprzez różne formy integracji pionowej i poziomej, łagodzić winny rynkowe skutki rozproszenia i małej skali produkcji.

Dla przeludnionej wsi brak lepszej alternatywy niż rozwój wielofunkcyjny, oznaczający obecność na terenie gminy - obok rolnictwa - intensywnej aktywności nierolniczej, dostosowanej do lokalnych możliwości terenowych, środowiskowych, finansowych, a zatem powstawanie wielu nowych miejsc pracy i źródeł dochodów.

Nie można więc pominąć roli jaką w przebudowie wsi i rolnictwa może odegrać bliskie sąsiedztwo organizmu miejskiego jakim jest miasto Jarosław. Stanowi on bowiem naturalne ognisko rozwoju gospodarczego, wzbogacając miejscowy rynek pracy i pełniąc wielorakie funkcje wobec przyległych terenów wiejskich.

2.5 Kierunki aktywizacji gospodarczej

Tworzenie warunków dla aktywizacji gospodarczej oraz uatrakcyjniania lokalnego rynku pracy wymaga:

- tworzenia w trybie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego warunków dla lokalizacji obiektów usługowych i produkcyjnych "wyprowadzanych" z terenów obecnie zainwestowanych na cele mieszkaniowe,
- restrukturyzacji rolnictwa,
- intensyfikacji rynku usług, w szczególności z zakresu turystyki i rekreacji,
- rozgraniczenia usług uciążliwych i terenów mieszkaniowo-rekreacyjnych.

Aktywizacja gospodarcza gminy wymaga m.in. stworzenia przestrzennych warunków dla rozwoju istniejących oraz tworzenia nowych podmiotów gospodarczych. W tym celu konieczne jest m.in.:

- ograniczenie wzajemnego wykluczania się rozwoju poszczególnych funkcji poprzez odpowiednie ustalenia w studium, a następnie w planach miejscowych,

- wyznaczenie (i utrzymanie już istniejących) rezerw terenu pod rozwój usług, które powinny być lokalizowane w centrach poszczególnych wsi,
- zorganizowanie bieżącego aktualizowania (monitoringu) - w porozumieniu z właścicielami gruntów - bazy danych o terenach atrakcyjnych dla różnych form przedsiębiorczości. Baza ta powinna pozwolić na uzyskiwanie przez potencjalnych inwestorów szybkich i wiarygodnych informacji niezbędnych przy podejmowaniu decyzji o możliwości lokalizacji przyszłych inwestycji (minimalny zakres informacji to: informacja o przeznaczeniu gruntów w studium oraz planie miejscowym, ograniczenia dla inwestora, stan własności, wyposażenie w infrastrukturę techniczną),
- podjęcie działań promujących wśród mieszkańców gminy aktywność gospodarczą,
- utworzenie w strukturze organizacyjnej Urzędu Gminy stanowiska do spraw rozwoju gospodarczego inicjującej potrzebne przedsięwzięcia i prowadzącej monitoring rozwoju gospodarczego oraz pełniącej funkcje koordynacyjne, doradcze, informacyjne. Do zadań tej jednostki należeć powinno:
 - inicjatywa powołania oraz udział w działalności organizacji wspierającej rozwój gospodarczy,
 - inwentaryzacja istniejących, powstających i kończących działalność podmiotów gospodarczych,
 - utworzenie bazy danych oraz udzielanie osobom zainteresowanym prowadzeniem działalności gospodarczej informacji dotyczących terenów wskazanych dla tego rodzaju działalności, w tym ewidencja ofert terenowych właścicieli gruntów oraz ofert współpracy,
 - udzielanie zainteresowanym osobom informacji o przepisach prawnych obowiązujących w zakresie działalności gospodarczej oraz funduszach pomocowych,
 - gromadzenie informacji oraz przeprowadzanie analiz dotyczących potrzeb inwestycyjnych związanych z rozwojem gospodarczym, opracowywanie wniosków w tym zakresie dla celów planowania budżetu gminy oraz przystępowania do sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
 - inicjowanie i organizacja szkoleń dotyczących prowadzenia własnej działalności, w tym z zakresu usług turystycznych,
 - udział w opracowywaniu i rozprowadzaniu materiałów promocyjnych i reklamowych,
 - podejmowanie inicjatyw współpracy z innymi gminami w zakresie tworzenia wspólnych przedsięwzięć i promocji,
- opracowanie długoterminowego planu inwestycyjnego z priorytetem dla:
 - inwestycji zabezpieczających podstawowe potrzeby w zakresie infrastruktury społecznej i technicznej,
 - inwestycji służących rozwojowi gospodarczemu, realizowanych na wyznaczonych obszarach strategicznych. (Plan inwestycji może być podstawą tworzenia budżetów gminy, informacją dla potencjalnych inwestorów dotyczącą planowanego wyposażenia gminy w infrastrukturę, a także może stanowić zachętę do tworzenia firm wykonujących inwestycje),
- prowadzenie polityki preferencji dla podmiotów rozpoczynających działalność gospodarczą z

wykorzystaniem możliwości zbycia, oddania w użytkowanie wieczyste, najem lub dzierżawę bądź aportu własności komunalnej oraz możliwości stosowania ulg podatkowych z priorytetami dla:

- obiektów i usług turystycznych (agroturystycznych),
- zakładów przetwórstwa oraz organizacji rynków zbytu produktów rolnych,
- staranie się o uzyskanie dotacji i kredytów na inwestycje infrastrukturalne.

2.6 Infrastruktura społeczna – standardy jakości życia

W poniższych tabelach zaprezentowano podstawowe standardy jakości życia określone dla tych elementów infrastruktury społecznej, które w zasadniczym stopniu na tę jakość wpływają, tj. warunki mieszkaniowe, usługi publiczne (oświata i wychowanie, ochrona zdrowia i opieka społeczna, kultura, sport, ochrona p. pożarowa, łączność, administracja, zieleń publiczna), za które odpowiedzialna jest władza samorządowa oraz usługi o charakterze komercyjnym, zależne od relacji popyt-podaż.

W pierwszej części opracowania studium, tj. „Uwarunkowania”, poziom obsługi mieszkańców pod względem standardów ilościowych uznano za zadowalający.

Godnym rozważenia jest realizacja ośrodka opieki społecznej z uwagi na postępujący proces starzenia się populacji gminy. Należy zwrócić uwagę na dostępność usług medycznych poprzez rozwój instytucji lekarza rodzinnego oraz dostępność do placówek aptecznych.

Potrzeby terenowe w zakresie realizacji usług publicznych szacuje się na ok. 2,0 - 3,0 ha. Potrzeby terenowe w zakresie usług komercyjnych (drobnych) szacuje się na poziomie 6,0-8,0 ha.

Usługi publiczne i usługi komercyjne o znaczeniu lokalnym winny być lokalizowane w ramach wyznaczonych w studium terenów „U”.

Standardy jakości życia określone dla wybranych elementów infrastruktury społecznej.

3. MISJA I CELE ROZWOJU GMINY

3.1 Misja gminy

Misją gminy Laszki

Jest:

Rozwój rolnictwa, przemysłu, agroturystyki jak i poprawa infrastruktury technicznej i drogowej.

Aby:

Poprawić jakość i standard życia mieszkańców.

3.2 Cele strategiczne

Misja gminy wymaga realizacji szeregu celów strategicznych w wyodrębnionych dziedzinach:

- infrastruktury technicznej.
- rolnictwa,

- drobnej przedsiębiorczości i przetwórstwa rolnego,
- oświaty i rozwoju społecznego,
- środowiska naturalnego i turystyki,
- promocji gminy.

W sferze infrastruktury technicznej są to:

- kompleksowy rozwój w dziedzinie infrastruktury technicznej:
 - rozwój infrastruktury sieciowej (radio Internet),
 - udrożnienie słabo rozwiniętej infrastruktury przejść granicznych,
 - poprawa bezpieczeństwa wszystkich użytkowników dróg w tym pieszych,
 - poprawa infrastruktury drogowej,
- akumulacja rezerw finansowych i pozyskiwanie dodatkowych środków,
- atrakcyjne tereny inwestycyjne również związane z pozyskiwaniem energii ze źródeł odnawialnych.

Rozbudowa infrastruktury gminnej jest w tej chwili priorytetowym zadaniem. Obszar ten wymagał będzie bardzo dużych nakładów finansowych, wiele jest bowiem do zrobienia.

Zasadniczą sprawą jest budowa kanalizacji oraz kompleksowa telefonizacja wsi. Ciekawym projektem jest realizacja zadania budowy zbiornika retencyjnego na rzece Szkło. Znacznie zwiększyłoby to atrakcyjność turystyczną gminy i oczywiście zmniejszyło prawdopodobieństwo powodzi. Warty uwagi jest też plan budowy na terenie gminy zespołów turbin wiatrowych oraz biogazowi.

Pozostałe zadania są jednak równie ważne i od ich realizacji zależeć będzie tempo procesów rozwojowych gminy.

Realizacja zadań z tej sfery będzie pozytywnie wpływać na cele i zadania innych obszarów, jest ona bowiem ściśle z nimi powiązana.

W sferze rolnictwa są to:

- utrzymanie rolniczego charakteru gminy,
- tworzenie warunków do prowadzenia produkcji żywności ekologicznej,
- restrukturyzacja rolnictwa pod względem agrarnym i technologicznym w celu dostosowania do gospodarki rynkowej.

Gmina Laszki jest i pozostanie gminą rolniczą. Rolnictwo traktowane było dotąd jako podstawowa gałąź rozwoju gospodarczego, ponieważ było źródłem dochodów znaczącej części mieszkańców. Zmianom musi ulec jednak sposób prowadzenia gospodarstw rolnych.

Wszelkie działania w dziedzinie rolnictwa powinny zmierzać do podniesienia jego konkurencyjności poprzez podnoszenie jakości produkcji przy wykorzystaniu wszelkich form doradztwa oraz zmianę struktury gospodarstw. Wielokierunkową produkcję rolniczą należy dostosowywać do możliwości jej zbytu przy wykorzystaniu bliskiego sąsiedztwa Jarosławia oraz rynku wschodniego. Profil produkcji powinien być ustalany na podstawie analizy kosztów i analizy zmieniającego się rynku.

Specjalizacja pracy, jaką wymuszają grupy producenckie, zapewni również dodatkowe miejsca pracy, tak potrzebne w gminie, wspólne wykorzystywanie parku maszynowego, wspólne organizowanie zbytu – małe giełdy, małe hurtownie, ujednolicanie partii towarów.

W sferze drobnej przedsiębiorczości i przetwórstwa rolnego są to:

- aktywizacja gospodarcza gminy,
- tworzenie warunków do rozwoju bazy przetwórczej,
- tworzenie nowych miejsc pracy,
- pozyskiwanie inwestorów zewnętrznych.

Rozwój przedsiębiorczości i usług okołorolniczych jest warunkiem koniecznym do dalszego funkcjonowania gminy. Z jednej strony władze gminy powinny stymulować rozwój wewnątrz gminy, służyć pomocą i doradztwem, z drugiej powinny wyjść na zewnątrz z ofertą inwestycyjną. Dostyc dobrze rozwinięta infrastruktura, wolne obiekty do zagospodarowania oraz wolne siły bezrobotnych powinny być atutami przyciągającymi inwestorów i ułatwiającymi rozpoczęcie działalności.

Dla realizacji określonych celów zasadne byłoby powołanie czegoś w rodzaju Centrum Rozwoju Gminy, które odpowiedzialne byłoby za nadzór nad realizacją określonych zadań, ich koordynację oraz obsługę. Pełniłoby ono funkcję ośrodka szkoleń, doradztwa, informacji i promocji.

W sferze oświaty i rozwoju społecznego są to:

- poprawa warunków nauczania,
- wszechstronny rozwój dzieci i młodzieży,
- dostosowanie bazy szkolnej do potrzeb,
- rozwój usług oświatowych i kulturalnych dla mieszkańców,
- integracja i aktywizacja mieszkańców,
- poprawa poczucia bezpieczeństwa mieszkańców,
- stymulowanie i wspieranie aktywności młodych ludzi.

Celem działalności każdej gminy powinno być stworzenie dobrych warunków Życia dla mieszkańców - obecnych i przyszłych. Należy przewidzieć szereg działań przystosowujących gminę do roli przewidzianej w misji. Usługi oświatowe, kulturalne i wypoczynkowe należy dostosowywać do nowych warunków, tak aby mieszkańcy chcieli z nich korzystać na miejscu.

Baza lokalowa szkół powinna zostać odpowiednio doposażona, tak aby w przyszłości mogła służyć jako baza do organizowania działań kulturalnych i opiekuńczych. Zawsze trzeba pamiętać o tym, że trwały rozwój gminy jest możliwy w sytuacji dużego zaangażowania lokalnej społeczności.

W czasie dyskusji i debat pojawiały się często głosy postulujące utworzenie szkoły średniej w gminie. Trzeba jednak zauważyć, że koszty takiego przedsięwzięcia byłyby ogromne. Wydaje się, że lepszym pomysłem byłoby opracowanie programu stypendiów (opartych np. na funduszach europejskich) dla młodzieży chcącej kontynuować naukę poza gminą.

W sferze środowiska naturalnego i turystyki są to:

- dalszy rozwój infrastruktury zabezpieczającej środowisko naturalne,
- poprawa czystości cieków wodnych w tym uporządkowanie i zagospodarowanie rzeki Szkło,
- gmina Laszki jako miejsce wypoczynku sobotnio-niedzielnego,
- wykorzystanie naturalnych walorów gminy do stworzenia bazy turystyczno-rekreacyjnej,
- racjonalne gospodarowanie energią,
- rozwój turystyki i agroturystyki.

Warunki, jakie posiada gmina, dają możliwość organizowania popularnych form wypoczynku - turystyki rowerowej, pieszej i konnej. Proponuje się opracowanie i rozpowszechnienie folderu reklamującego atrakcje gminy w celu dotarcia do potencjalnych klientów i turystów.

Ze względu na niewielką odległość od Jarosławia i czyste tereny Laszki mogłyby być miejscem, gdzie przyjeżdżaliby ludzie poszukujący wypoczynku sobotnio-niedzielnego. Jedną z oferowanych atrakcji turystycznych gminy może być również zakup świeżych, ekologicznych produktów bezpośrednio od producentów.

Należy jednak zadbać o należytą bazę turystyczną, która zachęcałaby potencjalnych turystów.

W sferze promocji gminy są to:

- promocja gminy jako producenta ekologicznej żywności i miejsca wypoczynku,
- promocja terenów i obiektów pod inwestycje,
- uatrakcyjnianie i promocja najpiękniejszych miejsc gminy,
- poprawa estetyki gminy,
- tworzenie na terenie gminy funkcji mieszkaniowych, usługowych i rekreacyjnych.

Większość zadań przedstawionych wcześniej wymagać będzie stałej promocji. Gmina atrakcyjnie położona względem Jarosławia powinna spełniać dla niego funkcje usługowe i wypoczynkowe. Stałe uatrakcyjnianie terenów przez budowę infrastruktury, planowe zagospodarowanie terenów sprawi, że do gminy chętnie będą przybywali nowi mieszkańcy oraz turyści w poszukiwaniu czystego powietrza i odpoczynku.

4. KIERUNKI POLITYKI PRZESTRZENNEJ I ZASADY ROZWOJU

Polityka przestrzenna to skoordynowane działania osób lub instytucji posiadających władczy stosunek wobec przedmiotu, do którego polityka jest adresowana, dla osiągnięcia określonych celów.

Jest to więc świadome i władcze oddziaływanie organizacji i instytucji publicznych, upoważnionych na zasadzie określonych delegacji do określonego wycinka (polityki przestrzennej) gospodarki przestrzennej, w sposób spójny z określonymi celami społecznymi. Polityka przestrzenna jest ukierunkowanym zbiorem działań i decyzji w zakresie zarządzania i planowania.

Ustalenia polityki przestrzennej w odniesieniu do gminy Laszki dotyczą:

- stworzenia warunków rozwoju z maksymalnym wykorzystaniem korzystnych warunków otoczenia,

- wzrostu poziomu życia ludności gminy.

Realizacja polityki przestrzennej prowadzi do zagospodarowania obszaru gminy w sposób wynikający w znacznej części z ograniczeń zawartych w przepisach szczególnych a jednocześnie:

- prowadzący do poprawy warunków życia mieszkańców,
- stwarzający warunki do ożywienia działalności gospodarczej,
- zwiększający efektywność gospodarowania terenami i zapewnienie ładu przestrzennego.

Do podstawowych zadań polityki przestrzennej gminy Laszki należy realizacja aspektów przestrzennych:

- ochrony środowiska,
- ochrony dóbr kultury,
- rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- pozarolniczego rozwoju społeczno - gospodarczego,
- zabezpieczenie warunków dla funkcjonowania i realizacji ponad lokalnych celów publicznych.

W celu zwiększenia efektywności gospodarowania terenami i zapewnienia ładu przestrzennego, polityka przestrzenna powinna być skierowana na:

- prowadzenie racjonalnej gospodarki wodą, lasami, gruntami rolnymi i całą pozostałą przestrzenią,
- ochrona wartości przyrodniczych, kulturowych oraz obiektów o walorach turystycznych i wypoczynkowo - sportowych,
- ochrona środowiska jako nierozłączna całość wszystkich procesów rozwojowych,
- przygotowanie terenów i ofert lokalizacyjnych pod rozwój różnorodnej działalności i nową zabudowę,
- dostosowywanie, modernizacja i rozbudowa obiektów usługowych w dostosowaniu do aktualnych potrzeb i zmieniających się funkcji,
- zwiększenie i modernizacja zasobów mieszkaniowych,
- zapobieganie rozproszonemu zabudowy i ochrona terenów otwartych,
- ograniczanie negatywnych oddziaływań wywołujących zagrożenia dla środowiska,
- podtrzymywanie tradycyjnych układów przy kształtowaniu współczesnej zabudowy,
- wyeksponowanie zasobów kulturowych,
- rozwój infrastruktury społecznej i rozwój infrastruktury technicznej,
- modernizacja i poprawa stanu dróg i komunikacji w gminie.

4.1 Ochrona środowiska przyrodniczego

Celem ochrony środowiska przyrodniczego w gminie jest zachowanie i wzbogacenie wartości środowiska i walorów krajobrazowych przy zachowaniu zasady rozwoju zrównoważonego.

Ochrona środowiska przyrodniczego w obszarze gminy powinna odbywać się poprzez:

- prowadzenie gospodarki przestrzennej o zaostrzonych rygorach na obszarach objętych ochroną

które stanowią:

- kompleks leśny (glebochronny),
 - proponowane obszary zalesień.
- ochronę wód powierzchniowych i podziemnych,
 - ochronę powierzchni ziemi (w tym erozja wietrzna i wodna),
 - ochronę przed powodzią,
 - ochronę powietrza atmosferycznego,
 - ochronę przed hałasem.

Obecnie na terenie gminy występują następujące zagrożenia środowiska:

- zagrożenia typu fizjograficznego (przyrodnicze) - powodziowe - dotyczy rozległych terenów dolin rzecznych Szklä i Sanu w granicach określonych zasięgiem wielkich wód o prawdopodobieństwie wystąpienia równym 1%. W gminie zagrożenie to obejmuje obszary zabudowy w miejscowości Charytany.
- zagrożenia związane z działalnością człowieka:
 - emisja zanieczyszczeń powietrza na skutek działalności uciążliwych podmiotów gospodarczych, emitujących zanieczyszczenia powietrza w ilościach, albo w sposób powodujący przekroczenia dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń powietrza w swym bliskim otoczeniu. Zagrożenie to praktycznie nie występuje na większą skalę na obszarze gminy.
 - zanieczyszczenie powietrza wynikające z zagrożeń komunikacyjnych. Podwyższone stężenia zanieczyszczeń powietrza występują w bezpośrednim otoczeniu dróg powiatowych. Jako obszar zwiększonych zagrożeń należy przyjąć pas o szerokości 15 m od krawędzi jezdni,
 - hałas drogowy. Hałas drogowy przy krawędzi jezdni dróg powiatowych (o największym natężeniu ruchu) nie przekracza 45 dB. Zagrożenia akustyczne będą wzrastać wraz z rosnącym natężeniem i prędkością ruchu, ponieważ możliwości dalszego zmniejszenia głośności pojazdów są niewielkie.
 - źródła nadzwyczajnych zagrożeń środowiska na terenie gminy to ewentualny transport drogowy materiałów niebezpiecznych.

Doskonalony w ostatnich dziesięcioleciach system prawny ochrony środowiska, w odniesieniu do działalności gospodarczej stopniowo poprawia skuteczność w nakłanianiu podmiotów gospodarczych do wprowadzania metod gospodarowania bliższych zasadom zrównoważonego rozwoju. Skuteczność oddziaływania norm prawnych, regulujących zachowania względem zasobów środowiska znajduje odbicie w znaczącym zmniejszeniu obciążeń środowiska przyrodniczego. Jednym z najważniejszych środków, umożliwiających wprowadzenie zasad zrównoważonego rozwoju jednostek terytorialnych jest gospodarka przestrzenna. Powinna ona regulować zasady użytkowania terenów i wykorzystania lokalnych wartości środowiska w sposób zapewniający trwałość zasobów odnawialnych, najbardziej oszczędne wykorzystanie zasobów nieodnawialnych i rehabilitację zasobów zniszczonych. Podstawową metodą zmierzającą do realizacji celów jest w gospodarce przestrzennej ustalenie zasad zagospodarowania obszarów wchodzących w skład

określonej jednostki terytorialnej, zgodnie z ich predyspozycjami, określonymi przez analizy uwarunkowań wynikających z warunków naturalnych i dotychczasowych sposobów zagospodarowania. Dokonuje się to poprzez wydzielenie ich jako obszarów funkcjonalnych - o określonym sposobie użytkowania istniejącego, pożądanego i możliwego ze względów przyrodniczych. Delimitacja obszarów umożliwi określenie kierunków polityki przestrzennej w dziedzinie ochrony środowiska i stref polityki, jako drogę do osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju obszaru gminy. W studium na planszy pt. "Kierunki zagospodarowania przestrzennego", określono obszary (i opracowano ich typologię) zróżnicowane pod względem przeznaczenia i kierunków zagospodarowania oraz form ochrony, a także w oparciu o te obszary, określono strefy polityki przestrzennej w zakresie kierunków zagospodarowania obszaru gminy i ochrony zasobów środowiskowych.

Dobór kryteriów wydzielenia stref oparto o analizę predyspozycji funkcjonalnych, wynikłych ze stwierdzonych współzależności między gospodarczymi i środowiskowymi funkcjami terenów oraz potrzeb w zakresie ich kształtowania. Przyjmując jako cel polityki kształtowanie współzależności funkcji obszarów zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju, ustalono następujące strefy polityki przestrzennej w dziedzinie ochrony środowiska:

Strefa	Grupuje obszary typu	Cele polityki	Zasady kształtowania terenów strefy	Główne narzędzia
III - przestrzeń gospodarki leśnej	ZL	Zachowanie i wzbogacenie istniejących wartości przyrody i krajobrazu, wzrost wartości lasów jako zasobu przyrody	Gospodarka leśna zgodna z zasadami urzędzenia lasów ochronnych, zalesienie terenów o predyspozycjach do przekształcenia w lasy	Plan miejscowy, plany urzędzenia gospodarstwa leśnego, plan ochrony obszaru chronionego krajobrazu (OCHK)
II - rolnicza przestrzeń produkcyjna	R, RZ	Unowocześnienie gospodarki rolnej przy poszanowaniu zasad zrównoważonego rozwoju, zachowanie i wzbogacenie istniejących wartości przyrody i krajobrazu	Ochrona rolniczej przestrzeni produkcyjnej przed wyłączeniem z produkcji, zabezpieczenie ciągłości pasm ("korytarzy") ekologicznych	Plan miejscowy, ustawowa ochrona gruntów rolnych
I - przestrzeń osadnictwa	MN, MW	Zabezpieczenie standardów środowiska terenów osiedleńczych, rozwój osadnictwa wg zasad zrównoważonego rozwoju	Rozwój mieszkalnictwa, usług i działalności produkcyjnej w oparciu o zasady kształtowania ładu architektonicznego, przestrzennego i środowiskowego	Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenów

la - aktywizacji gospodarczej	U, P	Rozwój pozarolniczych podstaw gospodarki gminy	Koncentracja obiektów produkcyjno-usługowych w harmonii przestrzennej i środowiskowej	Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenów
-------------------------------	-------------	--	---	--

Obszary uwarunkowań i predyspozycji funkcjonalnych	Oznaczenie terenu	Główne funkcje obszaru	Główne narzędzia polityki zrównoważonego rozwoju
Obszary o mało przekształconym środowisku przyrodniczym i przewadze funkcji środowiskowych – istniejące tereny leśne oraz tereny rolne o ograniczonej wartości rolniczej predysponowane do przekształcenia w tereny leśne	ZL - tereny leśne i przeznaczone do zalesień	Przestrzeń gospodarki leśnej i ochrony zasobów środowiska przyrodniczego	Ochrona prawna przed wyłączeniem z użytkowania leśnego. Ochrona prawna obiektów i obszarów przyrody. Plan urządzenia – priorytet funkcji ekologicznych nad produkcyjnymi
Obszary o znacznie przekształconym środowisku przyrodniczym lecz z przewagą funkcji środowiskowych nad gospodarczymi – “korytarze ekologiczne”. Tereny rolne o znaczeniu “przedpola” zasobów przyrodniczych – buforujące niekorzystne oddziaływanie obszarów zurbanizowanych na obszary o dominującej funkcji środowiskowej oraz strefa ekotonu - zbiorowisk brzegowych (ekotonalnych) wytworzonych na granicy rolno-leśnej)	RZ - środowisko przyrodnicze związane z systemem dolin cieków wodnych oraz przedpola zasobów przyrodniczych - grunty rolne i użytki zielone o niższych klasach gleb	Przestrzeń gospodarki rolnej, wodnej i ochrony zasobów środowiska przyrodniczego	Ustalenia studium, ochrona prawna przed wyłączeniem z użytkowania rolniczego
Tereny rolne o dużej w skali gminy wartości rolniczej, bez zabudowy lub z rozproszoną zabudową mieszkaniowo-rolniczą o dominującej funkcji produkcyjno-rolniczej	R - grunty rolne o wysokim stopniu ochrony	Obszary o wysokiej jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej wyłączone z zabudowy	Ustalenia studium, ochrona prawna przed wyłączeniem z użytkowania rolniczego
Jednostki osadnicze o zwartej i rozproszonej strukturze zabudowy przewidziane do rozwoju	MN, MW, U, US, P, PE - obszary osadnicze	Przestrzeń mieszkaniowa i usługowo-produkcyjna	Plan miejscowy zagospodarowania przestrzennego, ochrona prawna obiektów i obszarów dziedzictwa kulturowego

4.2 Ochrona dóbr kultury oraz kształtowanie krajobrazu kulturowego

Gmina Laszki posiada wybitne wartości zasobów kulturowych, szczególnie w zakresie zabudowy drewnianej sakralnej (cerkwie i kościoły), a także drewnianej zabudowy świeckiej.

Szczegółowe spisy wszystkich zabytkowych obiektów i zespołów na terenie gminy ujawniono w pkt 9.2, I części studium pt. „Uwarunkowania”.

Cele polityki przestrzennej w zakresie ochrony dóbr kultury i kształtowania krajobrazu kulturowego:

- zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego na terenie gminy, zwłaszcza cennych zespołów kościelnych, cmentarnych oraz dworsko-parkowych i kapliczek.
- kształtowanie współczesnej zabudowy z nawiązaniem do tradycji na tym terenie, z uwzględnieniem potrzeb rozwoju i podnoszenia standardów jakości życia,
- ochrona cennego krajobrazu kulturowego (przekształconego) świadczącego o charakterze gminy.

Ochrona dziedzictwa kulturowego i tworzenia krajobrazu kulturowego wymaga prowadzenia następującej działań:

- zachowanie i konserwacja zabytkowych kościołów i dzwonnicy wraz z obiektami towarzyszącymi wpisanymi do rejestru zabytków,
- utrzymanie założeń dworsko-parkowych, stanowiących ważną rolę w kompozycji poszczególnych miejscowości,
- właściwe zagospodarowanie obiektów zabytkowych w sposób nie powodujący utraty ich wartości kulturowych,
- ochrona przydrożnych kapliczek i krzyży wpisanych nieodłącznie w historię polskiej wsi,
- właściwa ekspozycja zespołów zabytkowych, spełniających rolę dominant krajobrazowych ze względu na swe położenie i formę,
- ochrona zabytków archeologicznych,
- rozwój układów przestrzennych na zasadzie kontynuacji, porządkowania, uzupełnień, a także tworzenie nowych, świadomych założeń,
- tworzenie nowej zabudowy w nawiązaniu do tradycji na tym terenie,
- dążenie do poprawy wyglądu zabudowy dysharmonijnej o obcych formach i zbyt dużym gabarycie,
- podnoszenie standardów przestrzeni publicznych (miejsca koncentracji usług i handlu) wpływających na postrzeganie i zapamiętywanie miejscowości,
- ochrona krajobrazu otwartego przed zabudową powodującą obniżenie jego walorów.

W celu realizacji w/w postulatów wyznacza się następujące strefy:

- strefę ochrony konserwatorskiej, w której obowiązuje:
 - zachowanie i konserwacja obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz do gminnej ewidencji zabytków,
 - ochrona zieleni towarzyszącej, zwłaszcza starodrzewu,
 - zakaz tworzenia nowych, konkurencyjnych dominant,
 - zachowanie osi widokowych, właściwe kształtowanie otoczenia.
- strefy ochrony archeologicznej dla zabytków archeologicznych.

Zabytki archeologiczne podlegają ochronie zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Obiekty nie wpisane do rejestru zabytków oraz do gminnej ewidencji zabytków, a wskazane w pkt 9.2.4, I części studium pt. „Uwarunkowania” należy objąć indywidualną ochroną w planach miejscowych.

4.3 Rolnictwo

Głównymi celami polityki przestrzennej w odniesieniu do rolniczej przestrzeni produkcyjnej w gminie są:

- ochrona najbardziej wartościowych w skali gminy zasobów rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- przeciwdziałanie degradacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- przeciwdziałanie rozproszeniu zabudowy i rozdrabnianiu w związku z tym gruntów rolnych.

Najkorzystniejsze w skali gminy obszary gruntów rolniczych zostały określone na planszy pt. „Kierunki zagospodarowania przestrzennego” – jako tereny „R”. Są to w większości duże zwarte kompleksy rolne o glebach klas głównie II, III i IV, łatwe do mechanicznej uprawy (grunty na małych spadkach terenu) w znacznej części zmeliorowane. Ich ochrona i właściwe wykorzystanie będzie głównie decydować o poziomie produkcji rolniczej w gminie. Tereny „R” stanowią podstawową przestrzeń i bazę dla procesów restrukturyzacyjnych w rolnictwie na obszarze gminy.

Drugą grupę obszarów wyodrębnionych w obrębie rolniczej przestrzeni produkcyjnej w gminie są obszary o złagodzonej ochronie. Mniej korzystne rolniczo, ale różnorodne pod względem przyrodniczym, grunty obejmujące głównie tereny o glebach klas V i VI oraz częściowo klasy IV - tereny te zostały oznaczone jako „RZ”.

Obszary gruntów typu „RZ” pełniące ważną przyrodniczą rolę w rolniczej przestrzeni produkcyjnej, obejmują użytki zielone i grunty orne o niższych klasach oraz na terenach o dużych spadkach, a także obudowy biologiczne cieków wodnych i źródlisk.

Dominująca rola sektora prywatnego w rolnictwie gminy Laszki oraz konieczność głębokiej restrukturyzacji rolnictwa, która stanowi przedsięwzięcie przekraczające znacznie możliwości gminy i wymagające rozwiązań w skali ogólnokrajowej, sprawiają, że samorząd gminy ma ograniczony wpływ na funkcjonowanie rolnictwa na terenie gminy.

Polityka samorządu w dziedzinie gospodarki rolnej polegać będzie na wspieraniu w miarę istniejących możliwości działań zmierzających do:

- zmniejszenia rozdrobnienia gospodarstw rolnych,
- rozwoju instytucji rynku i organizacji rynku rolnego,
- rozwoju przetwórstwa produktów rolnych na terenie gminy,
- utrzymania areалу trwałych użytków zielonych ze względu na ich funkcje ekologiczne i glebochronne a także zwiększenia tego areалу kosztem gruntów orných,
- utrzymania i wzmocnienia ekologicznych i krajobrazowych funkcji terenów rolnych poprzez

zachowanie zadrzewień śródpolnych i ochronę przed zainwestowaniem terenów o szczególnej ekspozycji krajobrazowej oraz politykę wspierającą proces zalesień,

- rozwoju kierunków produkcji wykorzystujących specyficzne walory środowiska przyrodniczego gminy (warzywa przyspieszone, krzewy i rośliny ozdobne, krzewy jagodowe).

4.4 Leśnictwo

Ochrona istniejących zasobów leśnych w gminie oraz działania zmierzające do przekształcenia w kierunku leśnym terenów predysponowanych do zalesień, będą najważniejszym zadaniem w zakresie gospodarki leśnej.

Wszystkie działania prowadzące do zwiększenia powierzchni użytków leśnych wpływać będą korzystnie na środowisko przyrodnicze całej gminy, szczególnie na:

- poprawę bilansu wodnego,
- przeciwdziałanie procesom erozyjnym gleb.

Zwiększenie powierzchni lasów to także zwiększenie naturalnej bazy dla wypoczynku ludności.

Eksploatacja udokumentowanych złóż piasku pod gruntami leśnymi możliwa jest pod warunkiem prowadzenia rekultywacji wyrobisk w kierunku leśnym, ewentualnie w uzasadnionych przypadkach wodnym.

Wyznaczono tereny predysponowane do przekształcenia w kierunku gospodarki leśnej (program zalesień) w obrębie obszarów typu "ZL", łącznie z istniejącymi lasami.

Podstawowymi kryteriami, według których zostały wyodrębnione tereny predysponowane do zalesień to:

- gleby klas najsłabszych VIz, VI i V
- grunty leżące na dużych spadkach,
- grunty rolne stanowiące wyraźną ingerencję przestrzenną w istniejące zespoły leśne i rozbijające zwartość tych zespołów,
- grunty rolne wyłączone z produkcji rolnej (ugorowane) leżące w bezpośrednim sąsiedztwie istniejących lasów.

Wyznaczenie terenów predysponowanych do zalesień ma na celu ułatwienie samorządowi prowadzenia polityki przestrzennej w zakresie zwiększenia "lesistości" gminy poprzez stymulowanie przekształceń tych terenów w kierunku gospodarki leśnej.

4.5 Turystyka

Rozwój turystyki i rekreacji w gminie Laszki jest próbą stworzenia szansy dla społeczności lokalnej na znalezienie dodatkowych źródeł dochodów z inwestycji turystycznych.

Rozwój turystyki powinien się przyczynić do rewaloryzacji środowiska wiejskiego oraz do uniezależnienia się mieszkańców od dochodów z rolnictwa.

Przyjęcie w studium zasad zrównoważonego rozwoju, decyduje o tym, że turystyka powinna być rozwijana poprzez:

- integrację działalności turystycznej i rekreacyjnej z celami ochrony przyrody oraz życiem społeczno-gospodarczym,
- elastyczność w dostosowaniu oferty do potrzeb turystów,
- bazowanie na potencjale społecznym i gospodarczym obszaru gminy.

Aktywny udział Urzędu Gminy w promocji turystyki polegać powinien przede wszystkim na prowadzeniu działań marketingowych a więc takich, które ułatwiają i przyspieszają wymianę produktu turystycznego pomiędzy podmiotami z terenu gminy a potencjalnymi klientami.

W tym celu konieczna jest m.in.:

- dystrybucja oferty turystycznej, która zapewnić ma maksymalną wygodę w dostępności do usług (drogi, parkingi, telekomunikacja, poczta),
- promocja i reklama, które dostarczyć mają potencjalnemu klientowi maksimum informacji o produkcie (ofercie) turystycznym (w tym o gospodarstwach agroturystycznych, bazie turystyki konnej, rowerowej itp.),
- propagowanie wśród mieszkańców stosowania odpowiedniego standardu usług i estetyzacji miejscowości, a zwłaszcza obszarów turystycznych.

Rozwój turystyki na terenie gminy wymaga:

- zwiększenia atrakcyjności turystycznej gminy poprzez ochronę istniejących zasobów przyrodniczo-krajobrazowych,
- zwiększania stopnia profesjonalizacji obsługi,
- tworzenia pakietów różnorodnych usług turystycznych adresowanych do konkretnych lub potencjalnych odbiorców - usługi agroturystyczne, turystyka konna, turystyka rowerowa, myślistwo, wędkarstwo i inne.

4.6 Kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów

W niniejszym dziale określono podstawowe parametry i wskaźniki dotyczące zasad zagospodarowania i użytkowania terenów jaki znalazły się w studium. Zachowanie ustalonych zasad pozwoli na racjonalną gospodarkę przestrzenią oraz zachowanie odpowiednich standardów kształtowanej na ich podstawie zabudowy.

Na rysunku studium pokazano obszary szczególnego zagrożenia powodzią, które zostały wyznaczone na podstawie opracowania pn. „Wyznaczenie obszarów bezpośredniego zagrożenia powodzią w zlewni Sanu jako integralny element studium ochrony przeciwpowodziowej”, stanowiącego I etap ochrony przeciwpowodziowej. Na obszarach tych obowiązują zakazy, nakazy, dopuszczenia i ograniczenia wynikające z przepisów odrębnych, dotyczących ochrony przed powodzią.

Ustalenia maksymalnej wysokości zabudowy dla poszczególnych rodzajów terenów nie dotyczą urządzeń łączności publicznej.

4.6.1 Tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej – MN

Tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej przewidziane są do uzupełnienia istniejących zespołów zabudowy oraz do realizacji nowych inwestycji mieszkaniowych realizowanych indywidualnie lub w formie zorganizowanej działalności inwestycyjnej. Wskazana jest modernizacja istniejącej zabudowy oraz towarzyszącej jej infrastruktury technicznej i społecznej.

Z zespołów mieszkaniowych należy eliminować obiekty i użytkowania, których funkcjonowanie lub estetyka są kolizyjne z funkcją mieszkaniową.

Podstawowe zagospodarowanie:

- zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna wolnostojąca, bliźniacza lub szeregowa,
- zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna (do 5 mieszkań),
- sieci i urządzenia infrastruktury technicznej,
- ulice, drogi dojazdowe i wewnętrzne,
- budynki gospodarcze i garażowe,
- zieleń,
- ciągi piesze i rowerowe.

Dopuszczalne zagospodarowanie:

- zabudowa usługowa,
- obiekty handlowe o powierzchni sprzedaży do 400 m²,
- urządzenia sportowo - rekreacyjne,
- parkingi i miejsca postojowe.

Ograniczenia w zagospodarowaniu:

- obowiązuje zakaz lokalizacji budynków nie wymienionych w podstawowym i dopuszczalnym zagospodarowaniu.

Wskaźniki zagospodarowania terenów:

Rodzaj ustalenia:	Wartość:
maksymalna wysokość zabudowy (m)	11
maksymalna ilość kondygnacji nadziemnych	3
minimalna powierzchnia biologicznie czynna (% powierzchni terenu przeznaczonego do inwestycji)	50
maksymalna powierzchnia zabudowy (% powierzchni terenu przeznaczonego do inwestycji)	30
minimalna ilość miejsc parkingowych i postojowych	

- zabudowa mieszkaniowa	1 m.p./1 lok. mieszkalny
- zabudowa usługowa	3 m.p./100 m ² pow. użytkowej

4.6.2 Tereny zabudowy rekreacyjnej i letniskowej – ML

Tereny zabudowy rekreacyjnej i letniskowej stanowią wykorzystanie potencjału przyrodniczo – krajobrazowego gminy.

Zlokalizowane w sąsiedztwie istniejących i projektowanych zbiorników wodnych ubogacają strukturę przestrzenną oraz dają szansę na zróżnicowanie źródeł dochodów mieszkańców.

Podstawowe zagospodarowanie:

- budynki rekreacji indywidualnej,
- sieci i urządzenia infrastruktury technicznej,
- drogi dojazdowe i wewnętrzne,
- zieleń,
- ciągi piesze i rowerowe.

Dopuszczalne zagospodarowanie:

- urządzenia sportowo - rekreacyjne,
- parkingi i miejsca postojowe.

Ograniczenia w zagospodarowaniu:

- obowiązuje zakaz lokalizacji budynków nie wymienionych w podstawowym i dopuszczalnym zagospodarowaniu.

Wskaźniki zagospodarowania terenów:

Rodzaj ustalenia:	Wartość:
maksymalna wysokość zabudowy (m)	6
maksymalna ilość kondygnacji nadziemnych	2
minimalna powierzchnia biologicznie czynna (% powierzchni terenu przeznaczonego do inwestycji)	70
maksymalna powierzchnia zabudowy (% powierzchni terenu przeznaczonego do inwestycji)	20
minimalna ilość miejsc parkingowych i postojowych	
- zabudowa mieszkaniowa	1 m.p./1 budynek

4.6.3 Tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej – MW

Istniejące zespoły mieszkaniowe wymagają uporządkowania przestrzennego. W tym celu należy podjąć działania w kierunku koncentracji zabudowy i przeciwdziałaniu dalszego jej rozpraszania. Działalność inwestycyjna na terenach wskazanych do realizacji zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej powinna poza nowymi inwestycjami skupiać się na uzupełnianiu istniejącej zabudowy, jej rozbudowie i modernizacji. Należy z zespołów mieszkaniowych eliminować obiekty i użytkowania, których funkcjonowanie lub estetyka są kolizyjne z funkcją mieszkaniową. Nowe realizacje zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej oraz towarzyszące jej infrastruktury społecznej i technicznej winny być prowadzone w formie zorganizowanej działalności inwestycyjnej.

Podstawowe zagospodarowanie:

- zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna,
- zabudowa usługowa,
- obiekty handlowe o powierzchni sprzedaży do 400 m²,
- urządzenia sportowo-rekreacyjne,
- sieci i urządzenia infrastruktury technicznej,
- drogi dojazdowe,
- miejsca postojowe, garaże,
- zieleń osiedlowa urządzona ogólnodostępna,
- zieleń izolacyjna,
- ciągi piesze i rowerowe,
- place zabaw.

Dopuszczalne zagospodarowanie:

- budynki zamieszkania zbiorowego,
- zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna.

Ograniczenia w zagospodarowaniu:

- obowiązuje zakaz lokalizacji budynków nie wymienionych w podstawowym i dopuszczalnym zagospodarowaniu.

Wskaźniki zagospodarowania terenów:

Rodzaj ustalenia:	Wartość:
maksymalna wysokość zabudowy (m)	25
maksymalna ilość kondygnacji nadziemnych	8
minimalna powierzchnia biologicznie czynna (% powierzchni terenu)	20

przeznaczonego do inwestycji)	
maksymalna powierzchnia zabudowy (% powierzchni terenu przeznaczonych do inwestycji)	70
minimalna ilość miejsc parkingowych i postojowych	
- zabudowa mieszkaniowa	1 m.p./1 lok. mieszkalny
- zabudowa usługowa	3 m.p./100 m ² pow. użytkowej

4.6.4 Tereny zabudowy usługowej – U

Tereny zabudowy usługowej (usługi podstawowe jak handel, rzemiosło, oświata, miejsca kultu religijnego, usługi medyczne, naprawcze itp.) odgrywające ważną rolę w strukturze przestrzennej gminy. Jakość tych terenów będzie stanowić o poziomie życia mieszkańców.

Wskazana jest realizacja nowej zabudowy w formie zorganizowanej działalności inwestycyjnej. Zalecane jest ustalenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego precyzyjnych zasad kształtowania ładu przestrzennego i wymagań wynikających z uwarunkowań środowiskowych.

Podstawowe zagospodarowanie:

- zabudowa usługowa,
- obiekty handlowe o powierzchni sprzedaży do 400 m²,
- obiekty kultu religijnego,
- zabudowa i urządzenia sportowo-rekreacyjne,
- sieci i urządzenia infrastruktury technicznej,
- drogi dojazdowe i wewnętrzne,
- budynki gospodarcze i garażowe,
- zieleń,
- ciągi piesze i rowerowe.

Dopuszczalne zagospodarowanie:

- zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna wolnostojąca, bliźniacza, szeregowa lub grupowa.

Ograniczenia w zagospodarowaniu:

- obowiązuje zakaz lokalizacji budynków nie wymienionych w podstawowym i dopuszczalnym zagospodarowaniu.

Wskaźniki zagospodarowania terenów:

Rodzaj ustalenia:	Wartość:
maksymalna wysokość zabudowy (m)	21

maksymalna ilość kondygnacji nadziemnych	7
minimalna powierzchnia biologicznie czynna (% powierzchni terenu przeznaczonych do inwestycji)	20
maksymalna powierzchnia zabudowy (% powierzchni terenu przeznaczonych do inwestycji)	70
minimalna ilość miejsc parkingowych i postojowych	
- zabudowa mieszkaniowa	1 m.p./1 lok. mieszkalny
- zabudowa usługowa	3 m.p./100 m ² pow. użytkowej

4.6.5 Tereny zabudowy produkcyjnej, składów i magazynów – P

Działalność inwestycyjna na terenach wskazanych do realizacji obiektów produkcyjnych powinna być związana z wyposażeniem terenów w infrastrukturę techniczną zapewniającą właściwą gospodarkę zasobami środowiska ze szczególnym uwzględnieniem gospodarki ściekowej i odpadowej. Ewentualna szkodliwość dla środowiska wywołana działalnością produkcyjną nie może wykraczać poza granice terenów wyznaczonych dla funkcji produkcyjnych.

Podstawowe zagospodarowanie:

- budynki i budowle produkcyjne, przetwórcze i remontowe,
- budynki i budowle produkcji rolniczej i obsługi rolnictwa,
- budynki, budowle, urządzenia i instalacje do wytwarzania i magazynowania biogazu,
- bazy, składy, magazyny i hurtownie,
- tereny obsługi transportu samochodowego i kolejowego,
- sieci i urządzenia infrastruktury technicznej,
- ulice i drogi dojazdowe i wewnętrzne,
- parkingi i miejsca postojowe,
- zieleń izolacyjna.

Dopuszczalne zagospodarowanie:

- zabudowa usługowa,
- obiekty handlowe o powierzchni sprzedaży do 400 m²,
- obiekty i urządzenia odzysku lub unieszkodliwiania odpadów tylko związane z przeznaczeniem podstawowym.

Ograniczenia zagospodarowania:

- obowiązuje zakaz lokalizacji budynków nie wymienionych w podstawowym i dopuszczalnym zagospodarowaniu.

Wskaźniki zagospodarowania terenów:

Rodzaj ustalenia:	Wartość:
maksymalna wysokość zabudowy (m)	20
maksymalna ilość kondygnacji nadziemnych	4
minimalna powierzchnia biologicznie czynna (% powierzchni terenu przeznaczonego do inwestycji)	10
maksymalna powierzchnia zabudowy (% powierzchni terenu przeznaczonego do inwestycji)	80
minimalna ilość miejsc parkingowych i postojowych	
- zabudowa produkcyjna, składowa i magazynowa	2 m.p./10 zatrudnionych
- zabudowa usługowa	3 m.p./100 m ² pow. użytkowej

4.6.6 Tereny zabudowy sportowo-rekreacyjnej – US

Istniejące i projektowane zespoły obiektów i urządzeń sportu i rekreacji stanowić powinny wizytówkę gminy. Zainwestowanie terenów sportu i rekreacji winno przebiegać z uwzględnieniem walorów pejzażu wiejskiego, a równocześnie walorów środowiska przyrodniczego.

Podstawowe zagospodarowanie:

- budynki, budowle i urządzenia sportowe,
- sieci i urządzenia infrastruktury technicznej,
- ulice i drogi dojazdowe i wewnętrzne,
- parkingi i miejsca postojowe,
- budynki gospodarcze i garażowe,
- ciągi piesze i rowerowe,
- zieleń urządzone.

Dopuszczalne zagospodarowanie:

- zabudowa usługowa,
- obiekty handlowe o powierzchni sprzedaży do 400 m²,
- budynki rekreacji indywidualnej.

Ograniczenia w zagospodarowaniu:

- obowiązuje zakaz lokalizacji budynków nie wymienionych w podstawowym i dopuszczalnym zagospodarowaniu.

Wskaźniki zagospodarowania terenów:

Rodzaj ustalenia:	Wartość:
maksymalna wysokość zabudowy (m)	20
maksymalna ilość kondygnacji nadziemnych	4
minimalna powierzchnia biologicznie czynna (% powierzchni terenu przeznaczonego do inwestycji)	50
maksymalna powierzchnia zabudowy (% powierzchni terenu przeznaczonego do inwestycji)	40
minimalna ilość miejsc parkingowych i postojowych	
- zabudowa usługowa	2 m.p./100 m ² pow. użytkowej

4.6.7 Tereny powierzchniowej eksploatacji kruszyw – PE

Tereny złóż kruszyw naturalnych przewidziane do eksploatacji, a docelowo po wyeksploatowaniu do rekultywacji i zagospodarowania na cele leśne, rolnicze, wodne lub sportu i rekreacji.

Podstawowe zagospodarowanie:

- urządzenia sportowo-rekreacyjne,
- sieci i urządzenia infrastruktury technicznej,
- ulice, drogi dojazdowe i wewnętrzne,
- budynki gospodarcze i garażowe,
- zieleni,
- ciągi piesze i rowerowe.

Dopuszczalne zagospodarowanie:

- budynki rekreacji indywidualnej,
- parkingi i miejsca postojowe.

Tymczasowe zagospodarowanie:

- budynki, budowle i urządzenia związane z powierzchniową eksploatacją kruszyw.

Ograniczenia w zagospodarowaniu:

- obowiązuje zakaz lokalizacji budynków nie wymienionych w podstawowym i dopuszczalnym zagospodarowaniu.

Wskaźniki zagospodarowania terenów:

Rodzaj ustalenia:	Wartość:
maksymalna wysokość zabudowy (m)	8
maksymalna ilość kondygnacji nadziemnych	2

minimalna powierzchnia biologicznie czynna (% powierzchni terenu przeznaczonego do inwestycji)	70
maksymalna powierzchnia zabudowy (% powierzchni terenu przeznaczonego do inwestycji)	20

4.6.8 Tereny zieleni urządzonej – ZP

Zespoły istniejącej zieleni parkowej do zachowania oraz tereny projektowanej zieleni parkowej do realizacji. Zespoły zieleni parkowej gminy winny zostać objęte stałym utrzymaniem.

Podstawowe zagospodarowanie:

- zieleń urządzona ogólnodostępna,
- sieci i urządzenia infrastruktury technicznej,
- obiekty małej architektury,
- ciągi piesze i rowerowe.

Dopuszczalne zagospodarowanie:

- urządzenia sportowo-rekreacyjne,
- drogi dojazdowe i wewnętrzne.

Ograniczenia w zagospodarowaniu:

- obowiązuje zakaz lokalizacji budynków nie wymienionych w podstawowym i dopuszczalnym zagospodarowaniu.

4.6.9 Tereny cmentarzy – ZC

Tereny przeznaczone na pochówek, obejmują istniejące cmentarze oraz rezerwy terenowe do ich powiększenia. Istniejąca zieleń na terenach cmentarzy do utrzymania i pielęgnacji.

Podstawowe zagospodarowanie:

- groby, grobowce i kaplice wyznaniowe,
- pomniki pamięci,
- zieleń urządzona.

Dopuszczalne zagospodarowanie:

- sieci i urządzenia infrastruktury technicznej,
- obiekty małej architektury,
- drogi dojazdowe i wewnętrzne,
- ciągi piesze,

- miejsca postojowe.

Ograniczenia w zagospodarowaniu:

- obowiązuje zakaz lokalizacji budynków nie wymienionych w podstawowym i dopuszczalnym zagospodarowaniu.

4.6.10 Tereny lasów i zalesień – ZL

Tereny stanowiące przestrzeń gospodarki leśnej, spełniający istotną funkcję przyrodniczo – krajobrazową w układzie przestrzennym gminy, obejmujący tereny leśne i predysponowane do zalesień. Tereny wchodzą w system obszarów wymagających ochrony środowiska przyrodniczego.

Podstawowe zagospodarowanie:

- lasy oraz tereny do zalesienia,
- drogi leśne oraz dojazdowej,
- budynki i budowle związane z gospodarką leśną,
- wody otwarte śródlądowe.

Dopuszczalne zagospodarowanie:

- sieci i urządzenia infrastruktury technicznej,
- budynki i budowle hydrotechniczne.

Ograniczenia w zagospodarowaniu:

- obowiązuje zakaz lokalizacji budynków nie wymienionych w podstawowym i dopuszczalnym zagospodarowaniu.

4.6.11 Tereny trwałych użytków zielonych – RZ

Tereny użytkowane rolniczo, spełniający istotną funkcję przyrodniczo – krajobrazową w układzie przestrzennym gminy, obejmujący grunty rolne i użytki zielone o niższych klasach bonitacyjnych gleb oraz obszary środowiska przyrodniczego cieków wodnych, źródlisk i zadrzewień śródpolnych. Tereny wchodzą w system obszarów otwartych chronionych przed zabudową.

Podstawowe zagospodarowanie:

- grunty rolne,
- łąki, pastwiska,
- skupiska zadrzewień oraz lasy,
- zieleń łąkowa,

- wody otwarte śródlądowe,
- zieleń izolacyjna.

Dopuszczalne zagospodarowanie:

- przebudowa, rozbudowa, nadbudowa oraz odbudowa istniejących budynków z możliwością jednorazowego powiększenia powierzchni zabudowy o 50% (obowiązują wskaźniki zagospodarowania terenu jak dla terenów zabudowy MN),
- drogi klasy dojazdowej i wewnętrznej,
- urządzenia służące turystyce (tablice informacyjne, altany, zadaszenia, siedziska),
- ścieżki piesze i rowerowe,
- sieci i urządzenia infrastruktury technicznej,
- budynki i budowle hydrotechniczne.

Ograniczenia w zagospodarowaniu:

- obowiązuje zakaz lokalizacji budynków nie wymienionych w podstawowym i dopuszczalnym zagospodarowaniu.

4.6.12 Tereny rolnicze – R oraz R/EW

Tereny rolniczej przestrzeni produkcyjnej o najwyższych, w skali gminy, wartości gruntów rolnych.

Podstawowe zagospodarowanie:

- grunty rolnicze,
- w terenach R/EW urządzenia wytwarzające energię ze źródeł odnawialnych (o mocy przekraczającej lub mniejszej niż 100 kW) wraz z urządzeniami towarzyszącymi i infrastrukturą techniczną,
- łąki, pastwiska,
- skupiska zadrzewień oraz lasy,
- wody otwarte śródlądowe,
- zieleń łąkowa,
- zieleń izolacyjna.

Dopuszczalne zagospodarowanie:

- przebudowa, rozbudowa, nadbudowa oraz odbudowa istniejących budynków z możliwością jednorazowego powiększenia powierzchni zabudowy o 50% (obowiązują wskaźniki zagospodarowania terenu jak dla terenów zabudowy MN),
- budynki, budowle, urządzenia i instalacje do wytwarzania i magazynowania biogazu,
- drogi klasy dojazdowej i wewnętrznej,

- urządzenia służące turystyce (tablice informacyjne, altany, zadaszenia, siedziska),
- ścieżki piesze i rowerowe,
- sieci i urządzenia infrastruktury technicznej,
- budynki i budowle hydrotechniczne.

Ograniczenia w zagospodarowaniu:

- obowiązuje zakaz lokalizacji budynków nie wymienionych w podstawowym i dopuszczalnym zagospodarowaniu.

4.6.13 Tereny wód powierzchniowych śródlądowych – WS oraz WS/UT

Tereny otwartych zbiorników wodnych istniejących i projektowanych oraz cieków wodnych i rzek odwadniających teren gminy.

Podstawowe zagospodarowanie:

- wody otwarte śródlądowe,
- budynki i budowle hydrotechniczne wraz z uzbrojeniem terenu,
- sieci i urządzenia infrastruktury technicznej,
- w terenach WS/UT budynki rekreacji indywidualnej.

Dopuszczalne zagospodarowanie:

- budowle związane z funkcjonowaniem dróg i linii kolejowych,
- elektrownie wodne,
- drogi klasy zbiorczej, lokalnej i dojazdowej.

Ograniczenia w zagospodarowaniu:

- obowiązuje zakaz lokalizacji budynków nie wymienionych w podstawowym i dopuszczalnym zagospodarowaniu.

4.6.14 Tereny wód powierzchniowych śródlądowych – WSI

Tereny rzeki San wyodrębnione w ustaleniach studium jako mające szczególne znaczenie przyrodnicze w zagospodarowaniu przestrzennym gminy - rzeka San została włączona w sieć obszarów Natura 2000 i jest jednym z obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty.

Podstawowe zagospodarowanie:

- wody otwarte śródlądowe,
- zieleni łąkowa oraz zadrzewienia.

Dopuszczalne zagospodarowanie:

- napowietrzne sieci elektroenergetyczne,
- urządzenia hydrotechniczne niezbędne dla realizacji statutowych działań administratora cieków, związane z utrzymaniem wód oraz ochroną przed powodzią z wykluczeniem budowy przegradzających rzekę oraz piętrzenia wody na istniejących i projektowanych budowlach hydrotechnicznych.

Ograniczenia w zagospodarowaniu:

- obowiązuje zakaz lokalizacji budynków i budowli nie wymienionych w podstawowym i dopuszczalnym zagospodarowaniu.

4.6.15 Tereny infrastruktury technicznej – K, W

Tereny przeznaczone do funkcjonowania infrastruktury technicznej z możliwością adaptacji, modernizacji, rozbudowy i budowy nowych obiektów.

Podstawowe zagospodarowanie:

K – odprowadzenie ścieków: oczyszczalnie i przepompownie ścieków,

W – wodociągi: ujęcia wody (studnie), obiekty dla potrzeb uzdatniania wody, zbiorniki wyrównawcze.

Dopuszczalne zagospodarowanie:

- ulice, drogi dojazdowe i wewnętrzne,
- miejsca postojowe,
- zieleń,
- obiekty małej architektury.

Ograniczenia w zagospodarowaniu:

- obowiązuje zakaz lokalizacji budynków nie wymienionych w podstawowym i dopuszczalnym zagospodarowaniu.

4.6.16 Tereny dróg publicznych – KZ, KL

Tereny przeznaczone do funkcjonowania układu drogowego. Układ tworzą drogi publiczne powiatowe i gminne.

Podstawowe zagospodarowanie:

- drogi i ulice klasy zbiorczej (oznaczone symbolem KZ),
- drogi i ulice klasy lokalnej (oznaczone symbolem KL)
- jezdnie ulic i dróg, pobocza, skarpy i rowy,
- budowle związane z funkcjonowaniem dróg i ulic wraz z uzbrojeniem terenu.

Dopuszczalne zagospodarowanie:

- przystanki komunikacji zbiorowej,
- miejsca postojowe,
- sieci i urządzenia infrastruktury technicznej,
- ścieżki piesze i rowerowe.

Ograniczenia w zagospodarowaniu:

- obowiązuje zakaz lokalizacji budynków nie wymienionych w podstawowym i dopuszczalnym zagospodarowaniu.

4.6.17 Tereny kolei - KK

Tereny przeznaczone do funkcjonowania układu kolejowego. Planowane utrzymanie i modernizacja istniejącej linii.

Podstawowe zagospodarowanie:

- linie kolejowe,
- bocznice kolejowe,
- budynki i budowle związane z funkcjonowaniem linii kolejowej wraz z uzbrojeniem terenu.

Dopuszczalne zagospodarowanie:

- drogi klasy dojazdowej, lokalnej i zbiorczej,
- miejsca postojowe,
- ścieżki piesze i rowerowe,
- sieci i urządzenia infrastruktury technicznej.

Ograniczenia w zagospodarowaniu:

- obowiązuje zakaz lokalizacji budynków nie wymienionych w podstawowym i dopuszczalnym zagospodarowaniu.

4.6.18 Tereny lądowiska – LK

Lądowisko sportowo – rekreacyjne Aeroklubu Ziemi Jarosławskiej z dopuszczeniem transportu pasażerskiego wraz z funkcjami towarzyszącymi, do ustalenia w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Na terenach lądowiska przewiduje się dwa pasy startowe (o nawierzchni trawiastej oraz nawierzchni utwardzonej) oraz obiekty zaplecza.

Podstawowe zagospodarowanie:

- pasy startowe,
- drogi i place manewrowe oraz drogi kołowania,
- budynki i budowle związane z funkcjonowaniem lotniska wraz z uzbrojeniem terenu.

Dopuszczalne zagospodarowanie:

- drogi klasy dojazdowej,
- miejsca postojowe,
- sieci i urządzenia infrastruktury technicznej.

Ograniczenia w zagospodarowaniu:

- obowiązuje zakaz lokalizacji budynków nie wymienionych w podstawowym i dopuszczalnym zagospodarowaniu.

4.6.19 Tereny zamknięte

Na terenie gminy znajdują się odcinek linii kolejowej będący terenem zamkniętym, którego granice pokazano na rysunku pt. „Kierunki zagospodarowania przestrzennego”.

5. KIERUNKI ROZWOJU KOMUNIKACJI

5.1 Główne problemy i cele polityki komunikacyjnej

Nie przewiduje się planowania i realizacji obwodnicy dla centrum gminy w Laszkach.

Należy przewidzieć konieczność remontu i modernizacji dróg powiatowych, gminnych i dojazdowych do przewidywanych terenów pod zabudowę w powiązaniu z modernizacją pozostałego układu komunikacyjnego.

Kolejność remontów dróg powiatowych i gminnych pozostaje do rozstrzygnięcia w toku przyznawania sezonowych środków na remonty i adaptacje układów komunikacyjnych.

5.2 Zasady przekształceń układu komunikacyjnego

Obowiązują następujące ustalenia dla zasad modernizacji, rozbudowy i budowy systemów komunikacji:

DROGI POWIATOWE – KL. Z

min. szerokość jezdni: 7,0 m

min. szerokość w liniach rozgraniczających drogę: 20 m

min. odległość zabudowy od krawędzi jezdni:

- w terenie zabudowanym: 8 m

- w terenie niezabudowanym: 20 m

DROGI GMINNE – KL. L

min. szerokość jezdni: 6,0 m

- min. szerokość w liniach rozgraniczających drogę: 12 m
- min. odległość zabudowy od krawędzi jezdni:
 - w terenie zabudowanym: 6 m
 - w terenie niezabudowanym: 15 m

DROGI GMINNE – KL. D

- min. szerokość jezdni: 4,5 m
- min. szerokość w liniach rozgraniczających drogę: 10 m
- min. odległość zabudowy od krawędzi jezdni:
 - w terenie zabudowanym: 6 m
 - w terenie niezabudowanym: 15 m

6. KIERUNKI I ZASADY ROZWOJU INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

6.1 Gospodarka wodna

Ponieważ wodociągi w gminie obsługują 100% zainwestowania podstawowym zadaniem pozostaje utrzymanie sieci w dobrym stanie technicznym i jej sukcesywny rozwój w miarę potrzeb.

W ramach aktualnie tworzonych dokumentów i zadań do nich zgłoszonych na terenie gminy planuje się wykonanie nowej sieci wodociągowej (Wietlin I – Bobrówka – Wietlin III) jak i modernizację istniejących wodociągów.

6.2 Gospodarka ściekowa

Położenie gminy w lewostronnym dorzeczu Sanu, pokrytym stosunkowo gęstą siatką cieków i potoków stanowiących dopływy rz. Szkło oraz rowów nacinających terasy tych rzek, przy równoczesnym objęciu wszystkich wsi gminy siecią wodociągową powoduje, iż głównym uwarunkowaniem rozwoju gminy jest realizacja kanalizacji zbiorczej na obszarze gminy, celem zahamowania degradacji wód powierzchniowych i podziemnych.

Budowa kanalizacji sanitarnej planowana jest w następujących miejscowościach: Mięksiz Stary i Charytany, Korzenica, Mięksiz Nowy, Bobrówka, Wysock, Wietlin, Wietlin Pierwszy, Tuchola Wieś, Czereniawka, Charytany, Wietlin Trzeci, Bobrówka, Wysock.

Na terenie całej gminy systemem obowiązującym jest system kanalizacji rozdzielczej, obejmujący wyłącznie realizację kanalizacji sanitarnej. Głównym uwarunkowaniem dla rozwoju gminy jest wcześniejsze jej skanalizowanie.

Dyspozycje w zakresie porządkowania i rozwoju systemów kanalizacyjnych:

- na terenie całej gminy winna obowiązywać zasada odprowadzania ścieków do kanalizacji,
- dla wskazanych obszarów do zainwestowania określono kierunki sprowadzenia ścieków do najbliższych istniejących lub projektowanych kanałów sanitarnych,
- oczyszczalnie ścieków zlokalizowane na terenach zalewowych wymagają podniesienia terenu lub wyniesienia obiektów ponad rzędną (Q1%),

- gospodarka osadowa winna być prowadzona w powiązaniu z miastem Jarosławiem lub na terenie jednej z projektowanych oczyszczalni, zlokalizowanej centrycznie w stosunku do pozostałych oczyszczalni.

Celem nadrzędnym polityki zrównoważonego rozwoju na obszarze gminy winna być ochrona wód powierzchniowych i podziemnych m.in. przez systematyczne skanalizowanie obszaru gminy i realizacja tego celu winna towarzyszyć rozwojowi przestrzennemu i gospodarczemu gminy.

6.3 Gospodarka odpadami

Utrzymuje się kontynuację wdrażania selektywnej zbiórki odpadów wśród mieszkańców oraz objęcie ich zorganizowaną zbiórką odpadów komunalnych i odpadów budowlanych. Utrzymuje się wspieranie kompostowania odpadów organicznych w ogrodach przydomowych. Zaleca się prowadzenie zbiórki przeterminowanych i bezużytecznych leków.

Zaleca się prowadzenie inwentaryzacji i unieszkodliwiania urządzeń, elementów budowli zawierających substancje niebezpieczne oraz zorganizowanie zbiórki urządzeń elektrycznych i elektronicznych wycofanych z eksploatacji.

Zaleca się zorganizowanie systemu zbiórki, gromadzenia odpadów niebezpiecznych z sektora małych i średnich przedsiębiorstw.

Zaleca się prowadzenie inwentaryzacji (monitoringu) i podjęcie działań w celu likwidacji „dzikich wysypisk śmieci”.

Zaleca się prowadzenie promocji wyrobów z udziałem surowców wtórnych oraz przeprowadzenie szkoleń dla przedsiębiorców w zakresie prawodawstwa polskiego i unijnego dotyczącego gospodarowania odpadami.

Zaleca się wdrażanie technologii „czystej produkcji”, metod „zarządzania środowiskowego”.

6.4 Elektroenergetyka

Przewidywany wzrost liczby mieszkańców wynikający z prognoz demograficznych oznacza wzrost zapotrzebowania na energię elektryczną.

Biorąc pod uwagę sposób zagospodarowania gminy, charakteryzującej się dużą koncentracją zabudowy, należy się liczyć w okresie docelowym z koniecznością budowy kilkunastu nowych stacji transformatorowych. Rozmieszczenie nowych stacji transformatorowych będzie dosyć nierównomierne i precyzyjnie określone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego lub odpowiednich decyzjach administracyjnych.

Ze względu na ogólny charakter opracowania jakim jest studium, nie ma możliwości szczegółowego określenia zarówno ilości (zależy to od mocy zainstalowanych jednostek), jak również konkretnych lokalizacji stacji transformatorowych. Te zagadnienia mogą być rozwiązane bardziej szczegółowo najwcześniej na etapie planu miejscowego.

6.5 Gazownictwo

Aktualnie większość obszaru gminy wyposażona jest w sieć gazową. Przewiduje się dalszą rozbudowę sieci gazowych dla nowoprojektowanej zabudowy oraz inwestycji planowanych na obszarze gminy. W związku z doprowadzeniem gazu przewodowego do 10 miejscowości w gminie, należy doprowadzić sieć gazową do dwóch pozostałych miejscowości - Czerniawki i Tuchli.

Należy doprowadzić do przyłączenia do sieci gazowej wszystkich domów i obiektów usługowych.

6.6 Telekomunikacja

W chwili obecnej większość gminy korzysta z sieci teletechnicznej oraz z sieci telefonii komórkowej. Utrzymuje się istniejące sieci i urządzenia telekomunikacyjne oraz dopuszcza ich rozbudowę i przebudowę w terenach, w których ustalenia studium dopuszczają lokalizację takich urządzeń.

Ustalenia maksymalnej wysokości zabudowy dla poszczególnych rodzajów terenów, ustalone w pkt 4.6, nie dotyczą urządzeń łączności publicznej.

7. POLITYKA W ZAKRESIE ZABEZPIECZENIA LOKALNYCH I PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH

7.1 Obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym

Celami publicznymi w rozumieniu ustawy o gospodarce nieruchomościami są:

- 1) wydzielanie gruntów pod drogi publiczne i drogi wodne, budowa i utrzymanie tych dróg, obiektów i urządzeń transportu publicznego, części lotniczych lotnisk oraz służących do kierowania, kontroli, nadzoru i zabezpieczania ruchu lotniczego, w tym rejonów podejść, a także łączności publicznej i sygnalizacji;
- 1a) wydzielenie gruntów pod linie kolejowe oraz ich budowa i utrzymanie;
- 2) budowa i utrzymanie ciągów drenażowych, przewodów i urządzeń służących do przesyłania płynów, pary, gazów i energii elektrycznej, a także innych obiektów i urządzeń niezbędnych do korzystania z tych przewodów i urządzeń;
- 3) budowa i utrzymanie publicznych urządzeń służących do zaopatrzenia ludności w wodę, gromadzenia, przesyłania, oczyszczania i odprowadzania ścieków oraz odzysku i unieszkodliwiania odpadów, w tym ich składowania;
- 4) budowa oraz utrzymywanie obiektów i urządzeń służących ochronie środowiska, zbiorników i innych urządzeń wodnych służących zaopatrzeniu w wodę, regulacji przepływów i ochronie przed powodzią, a także regulacja i utrzymywanie wód oraz urządzeń melioracji wodnych, będących własnością Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego;
- 5) opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
- 5a) ochrona Pomników Zagłady w rozumieniu przepisów o ochronie terenów byłych hitlerowskich

obozów zagłady;

- 6) budowa i utrzymanie pomieszczeń dla urzędów organów władzy, administracji, sądów i prokuratur, państwowych szkół wyższych, szkół publicznych, a także publicznych: obiektów ochrony zdrowia, przedszkoli, domów opieki społecznej i placówek opiekuńczo - wychowawczych;
- 7) budowa i utrzymywanie obiektów oraz urządzeń niezbędnych na potrzeby obronności państwa i ochrony granicy państwowej, a także do zapewnienia bezpieczeństwa publicznego, w tym budowa i utrzymywanie aresztów śledczych, zakładów karnych oraz zakładów dla nieletnich;
- 8) poszukiwanie, rozpoznawanie, wydobywanie i składowanie kopalin stanowiących własność Skarbu Państwa oraz węgla brunatnego wydobywanego metodą odkrywkowa;
- 9) zakładanie i utrzymywanie cmentarzy;
- 9a) ustanawianie i ochrona miejsc pamięci narodowej;
- 9b) ochrona zagrożonych wyginięciem gatunków roślin i zwierząt lub siedlisk przyrody.

Inwestycjami celu publicznego o znaczeniu lokalnym, które zostały ujęte w studium są:

L.p.	Rodzaj inwestycji	Obszary, na których będą inwestycje rozmieszczone
1	drogi publiczne klasy lokalnej i dojazdowej: wydzielanie gruntów, budowa i utrzymywanie dróg.	Tereny zurbanizowane i przewidziane do urbanizacji oznaczone symbolami: KZ, KL, MN, ML, MW, U, P, US.
2	obiekty i urządzenia transportu publicznego: budowa i utrzymywanie tych obiektów i urządzeń.	Tereny zurbanizowane i przewidziane do urbanizacji oznaczone symbolami: MN, ML, MW, U, P, US, ZP, ZD, ZL, RZ oraz KZ, KL.
3	urządzenia służące do zaopatrzenia ludności w wodę, gromadzenia, przesyłania, oczyszczania i odprowadzania ścieków oraz odzysku nieszkodliwiania odpadów, w tym ich składowania: budowa i utrzymywanie tych urządzeń.	Tereny zurbanizowane i przewidziane do urbanizacji oznaczone symbolami: U, P, K, W.
4	urzędy organów administracji, szkoły publiczne, publiczne obiekty ochrony zdrowia, przedszkola, domy opieki społecznej i placówki opiekuńczo-wychowawcze: budowa i utrzymywanie tych obiektów.	Tereny zurbanizowane i przewidziane do urbanizacji oznaczone symbolami: MN, U, P, US.
5	cmentarze: zakładanie i utrzymywanie.	Tereny oznaczone symbolem ZC.

7.2 Obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym

Na terenie gminy brak jest programów zawierających zadania rządowe służące realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym krajowym.

8. MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

8.1 Obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego

Obszary pomników zagłady i ich stref ochronnych

Na terenie gminy nie występują obszary pomników zagłady, dla których gmina ma, na podstawie art. 5 ust. 1 ustawy o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady, obowiązek sporządzić plan miejscowy.

Obszary wymagające scalenia i podziału nieruchomości

Na terenie gminy nie występują obszary wymagające scalenia i podziału nieruchomości, wobec tego nie istnieje zgodnie z art. 10 ust. 2 pkt. 8 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym obowiązek sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Istnieje jednak możliwość przeprowadzenia scalenia i podziału nieruchomości na wniosek właścicieli i użytkowników wieczystych posiadających ponad 50% powierzchni gruntów objętych tą procedurą (art. 102 ust. 2 ustawy o gospodarce nieruchomościami).

Obszary rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 400 m²

Studium nie dopuszcza lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 400 m².

8.2 Obszary, dla których powinno się sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego

Obszary na których rozmieszczone będą urządzenia wytwarzające energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW

Projekt studium wyznacza obszary na których mogą być lokalizowane urządzenia wytwarzające energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW, są to tereny oznaczone symbolami R/EW.

Obszary terenów górniczych

Na terenie gminy występują następujące tereny górnicze, dla których powinno się sporządzić, miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego:

Nazwa złoża	Charakterystyka
„WYSOCKO”	- złoża kruszywa naturalnego udokumentowane w kat. C ₁
„WYSOCKO-I”	- złoża kruszywa naturalnego udokumentowane w kat. C ₁
„WYSOCKO II”	- złoża kruszywa naturalnego udokumentowane w kat. C ₁
„WYSOCKO III”	- złoża kruszywa naturalnego udokumentowane w kat. C ₁

„WYSOCK-I”	- złożę kruszywa naturalnego udokumentowane w kat. C ₁
„WYSOCK-NADSANIE”	- złożę kruszywa naturalnego udokumentowane w kat. C ₁
„WYSOCK-NADSANIE-1”	- złożę kruszywa naturalnego udokumentowane w kat. C ₁
„WIETLIN”	- złożę kruszywa naturalnego udokumentowane w kat. C ₁
„WYSOCK-BRZEG II”	- złożę kruszywa naturalnego udokumentowane w kat. C ₁
„WYSOCK-BRZEG III”	- złożę kruszywa naturalnego udokumentowane w kat. C ₁
„NOWA GROBLA I”	- złożę piasku udokumentowane w kat. C ₁

8.3 Obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego

Realizując politykę przestrzenną przyjętą w niniejszym studium należy przystąpić do opracowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszaru całej gminy.

8.4 Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obowiązujące i w trakcie opracowania

Na chwilę obecną gmina nie posiada żadnego obowiązującego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Rada Gminy Laszki podjęła dwie uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego:

- Nr V/56/2011 z dnia 29 czerwca 2011 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części miejscowości Laszki, Bobrówka, Korzenica,
- Nr V/57/2011 Rady Gminy Laszki z dnia 29 czerwca 2011 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części miejscowości Wietlin Wieś, Wietlin Pierwszy, Wysocko, Wietlin Trzeci, Laszki, Bobrówka.

9. SYNTEZA USTALEŃ STUDIUM

Zakres ustaleń studium jest zgodny z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. W studium zostały określone:

- kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów;
- kierunki i wskaźniki zagospodarowania terenów, w tym tereny wyłączone spod zabudowy w formie opisowej w podziale na rodzaje terenów (mieszkaniowe, usługowe, produkcyjne, rolnicze, itp.);
- obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody i krajobrazu kulturowego, a także obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- kierunki rozwoju systemów komunikacji i infrastruktury technicznej;

- obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym oraz o znaczeniu ponadlokalnym;
- obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych, przepisów ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, a także obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, w tym obszary wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne;
- kierunki i zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej;
- granice terenów zamkniętych.

W zakresie kształtowania struktury przestrzennej i krajobrazu gminy w studium ustalono, że zmiany będą ukierunkowane na podnoszenie jakości urbanistycznej i wzmożenie ochrony środowiska przyrodniczego.

Ustalenia studium pozwalają na wyeksponowanie elementów stanowiących o indywidualnym charakterze przestrzeni gminy i sprzyjają podnoszeniu jej jakości.

Głównymi elementami kształtującymi strukturę przestrzenną i krajobraz gminy są:

- układ komunikacyjny, stanowiący zarówno istotny element rozwojowy jak i powodujący silne konflikty związane z użytkowaniem tych tras (bariery przestrzenne, uciążliwości środowiskowe),
- charakterystyczny układ osadnictwa skupiony wzdłuż szlaków komunikacyjnych (układ tzw. łańcuchówki),
- struktura fizjograficzna i rzeźba terenu związana z rzeką San i Szkło,
- zwarte tereny kompleksów leśnych i rolniczych.

Przeznaczenie terenów ustalono wyodrębniając:

- obszary urbanizacji, w których skład wchodzi:
 - tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej – **MN**
 - tereny zabudowy rekreacyjnej i letniskowej - **ML**
 - tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej – **MW**
 - tereny zabudowy usługowo - produkcyjnej – **U**
 - tereny zabudowy produkcyjnej składów i magazynów – **P**
 - tereny sportu i rekreacji – **US**
 - tereny infrastruktury technicznej – **K, W**
- obszary tworzące zasób przyrodniczy gminy:
 - tereny parków – **ZP**,
 - tereny cmentarzy – **ZC**,
 - tereny lasów – **ZL**,
 - trwałych użytków zielonych – **RZ**,
 - tereny rolnicze – **R, R/EW**
 - tereny wód powierzchniowych – **WSI, WS, WS/UT**

- obszary rozwoju systemów komunikacji:
 - tereny komunikacji drogowej – **KZ, KL**
 - tereny kolei – **KK**

Dla terenów, dla których w studium ustalono przeznaczenie dające możliwość ich zagospodarowania zawarto też kierunki i wskaźniki dotyczące ich zagospodarowania i użytkowania.

W celu ochrony zabytków w studium określono:

- obszary i obiekty chronione na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- strefy ochrony konserwatorskiej stanowiące podstawę do ustalenia zasad ochrony w planach miejscowych,
- generalne zasady ochrony dziedzictwa kulturowego oraz zasady ochrony obiektów zabytkowych oraz ograniczenia w zagospodarowaniu.

Ochrona środowiska przyrodniczego została określona poprzez wskazanie zasad ochrony walorów środowiska, przyrody i krajobrazu.

W tym celu w studium określono:

- obszary i obiekty podlegające ochronie prawnej,
- obszary pełniące funkcje przyrodnicze wyłączone z zabudowy.

W stosunku do poprzednio obowiązującego dokumentu niniejsze studium wskazuje nowe rezerwy terenowe dla dalszego rozwoju osadnictwa, które zostały wyznaczone w oparciu o złożone przez mieszkańców wnioski, nowe powiązania komunikacyjne w skali lokalnej, wskazuje tereny predysponowane do rozwoju funkcji produkcyjnych i usługowych.

Ustalenia studium wskazują również obowiązki władz samorządowych między innymi w zakresie realizacji inwestycji celu publicznego oraz sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Laszki jest dokumentem o charakterze aktu kierownictwa wewnętrznego zobowiązującego władze samorządowe do realizacji przyjętej przez Radę Gminy polityki przestrzennej rozwoju gminy.

10. UZASADNIENIE PRZYJĘTYCH ROZWIĄZAŃ

Zmiana, przyjętego przez Radę Gminy w lutym 2005 roku, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Laszki, podyktowana została głównie potrzebą wprowadzenia zupełnie nowych funkcji, a także zmianą przepisów prawa i dostosowaniem rozwiązań przestrzennych do obecnych potrzeb mieszkańców.

Ustalenia studium zostały skonstruowane z uwzględnieniem potrzeb ładu przestrzennego oraz relacji uwarunkowań i wymagań funkcjonalnych, społeczno – gospodarczych, środowiskowych, kulturowych oraz kompozycyjno – estetycznych zapewniając ukształtowanie przestrzeni tworzącej harmonijną całość.

Przyjęcie ustaleń studium w przedłożonej postaci pozwoli na wprowadzenie zmian w strukturze przestrzennej gminy podnoszących jakość terenów zurbanizowanych jednocześnie zapewniając odpowiedni standard ochrony środowiska kulturowego jak i przyrodniczego.